

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Pracoviště Orální historie – Soudobé dějiny

Bc. Monika Střihavková

**Zaniklá obec Přísečnice ve vzpomínkách jejích
obyvatel**

Diplomová práce

Vedoucí práce: **prof. PaedDr. Miroslav Vaněk, Ph.D.**

Praha 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 17. prosince 2013

Monika Střihavková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu prof. PaedDr. Miroslavu Vaňkovi, Ph.D. za odborné vedení diplomové práce a za rady, které mi při jejím psaní poskytl. Také bych chtěla poděkovat všem narátorům za to, že se se mnou podělili o svůj životní příběh, a zaměstnancům SOKA Chomutov/Kadaň za trpělivou pomoc při vyhledávání potřebných archivních materiálů. Největší dík pak patří mým blízkým za jejich neutuchající podporu a pomoc ve všech oblastech mého života.

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá obcí Přísečnice (okres Chomutov) zaniklé v důsledku výstavby stejnojmenné vodní nádrže na pitnou vodu v první polovině 70. let 20. století. První část práce stručně popisuje dějiny Přísečnice do roku 1945, druhá se věnuje dění v obci od konce druhé světové války až do jejího zániku. Tato část se nejprve zaměřuje na vývoj obce ve 40. a 50. letech a přibližuje podobu Přísečnice a život v ní v letech šedesátých. Dále se věnuje důvodům výstavby přehrady, jednáním o výstavbě a problémům, které při těchto jednáních v souvislosti s likvidací Přísečnice a jejích osad vyvstávaly. Poté se zaměřuje na samotný proces likvidace, který začal zrušením hřbitova na začátku roku 1970 a skončil demolicí posledních domů v roce 1974. Třetí část práce se věnuje životu přísečnických obyvatel po vystěhování a také jejich současnému vztahu k místu, kde prožili větší či menší část svého života. Text samotný vznikl na základě studia dostupných archivních materiálů a orální historie a přibližuje nejen pohled institucí, které rozhodly o stavbě přehrady a organizovaly demolici obce v její zátopové oblasti, ale také zkušenost přísečnických obyvatel s nuceným vystěhováním. Staví tak proti sobě deklarovaný celospolečenský zájem v podobě dostatečného množství pitné vody a osudy obyvatel obce, kteří museli tomuto zájmu ustoupit.

Klíčová slova

Přísečnice, přehrada, likvidace, Chomutovsko, orální historie

Abstract

This thesis explores the history of Přísečnice, a no longer existing village in the district of Chomutov, which had to give way to a construction project for a drinking water reservoir and dam of the same name in the early 1970's. The first part of the thesis briefly describes the history of Přísečnice up until 1945; the second part focuses on the village developments after World War II until its destruction. The latter part describes how the village evolved in the 1940's and 1950's, and depicts the municipal life in the 1960's as well. It also discusses the reasons why a decision was made to create the reservoir, traces back the construction project negotiations and the issues that arose at that time due to the plan to ruin Přísečnice and the surrounding settlements. This part also describes the actual process of destroying the village, which started by eliminating the cemetery early in 1970 and ended with the demolition of the last houses in 1974. The third part of the thesis reports on the lives of Přísečnice's former inhabitants after their relocation and looks at their current feelings toward the location where they had spent longer or shorter periods of their lives. The thesis has been written based on a comprehensive study of currently available archive materials and oral history narrations. Not only does the thesis describes the viewpoints of the institutions that ordered the reservoir and dam to be built and organized the village demolition in the flooding area, it also looks into the experience of Přísečnice's inhabitants with their forced relocation. It contrasts the publicly proclaimed interests of the entire society in having a sufficient supply of drinking water available with the fates of the villagers who had to yield to this public interest.

Keywords

Přísečnice, dam, liquidation, district of Chomutov, oral history

Obsah

1 Úvod	6
2 Metodologie.....	7
2. 1 Výběr a vymezení tématu práce, zvolené metody	7
2. 2 Hodnocení zdrojů a postup výzkumu	9
2. 2. 1 Sekundární literatura	9
2. 2. 2 Archivní materiály	9
2. 2. 3 Periodika.....	12
2. 2. 4 Rozhovory	13
2. 2. 5 Ostatní zdroje.....	17
3. Přísečnice do roku 1945 – od obchodní osady k okresnímu městu.....	19
4 Přísečnice ve vzpomínkách pamětníků – od poválečného období až k úplnému zániku	22
4. 1 Odsun německého obyvatelstva a další vývoj obce v průběhu 40. a 50. let	22
4. 2 Podoba Přísečnice 60. let a její obyvatelé	28
4. 3 Bez Přísečnice málo vody.....	34
4. 4 Každodenní život v Přísečnici a první zprávy o chystané likvidaci	38
4. 5 Poslední roky	45
4. 6 Náhradní výstavba a demolice Přísečnice	53
5 Osudy Přísečnických po likvidaci obce.....	59
6 Závěr.....	65
Použité zdroje	68
Seznam zkratk.....	71
Seznam příloh, přílohy	71

1 Úvod

Přehrada Přísečnice ležící ve stejnojmenném údolí Krušných hor je velmi frekventované a turisty vyhledávané místo. Kolem přehrady vede silnice z Kadaně a Chomutova přes Vejprty až k česko-saské hranici, přímo po hrázi pak vede Krušnohorská magistrála táhnoucí se od Chebu až k Děčínu. V létě tudy projíždějí cyklisté, v zimě běžkaři. Procházejí tudy též turisté mířící na nedalekou Jelení horu, odkud je celá nádrž nejlépe vidět. Přísečnická přehrada se tak za dobu své existence plně začlenila do zdejší krajiny a přírody a mohlo by se též zdát, že zde stojí již od nepaměti. Tak tomu však není.

Ještě před čtyřiceti lety bychom tu nenašli rozlehlou vodní plochu lemovanou pruhem lesa, ale čtyři obce – Přísečnici, Rusovou, Dolinu a Kotlinu, kolem nichž se rozprostíraly horské louky a pole. Na Chomutovsku však chyběla pitná voda, a tak je nyní všechno jinak. Z Kotliny zbylo několik domků a kaple, z Rusové opuštěná budova nádraží a nádražního skladu, z Doliny pomník padlým v první světové válce a z Přísečnice, kdysi slavného horního i okresního města, které mělo v době svého největšího rozkvětu 4000 obyvatel, zůstala na svém původním místě stát jen hájovna a památná švédská lípa. Ačkoli však byly téměř všechny domy zdemolovány, něco po nich přeci jen zbylo – lidé, kteří se museli vyrovnat se ztrátou svého domova.

Zánik obce je vždy nepříjemný a představuje velký zásah do života zdejších lidí. „Zasahuje každého, lhostejně k myšlení občana, bez rozdílu jeho národnosti, náboženského vyznání, politického přesvědčení, mladého či starého, dokonce i již pohřbené.“¹ Zánik obce však neovlivňuje jen život jejích obyvatel, ale také život celé oblasti, její vzhled, vývoj a fungování. Z mnoha vystěhovaných pak zůstávají i někteří, kteří na tato místa nemohou i po několika desetiletích od jejich zániku zapomenout. I proto najdeme v zalesněných prostorech kolem silnice, kde dříve stály Dolina, Kotlina a Rusová, pomníčky na tyto obce upomínající, na přehradní hrázi samotné je pak vztyčena informační tabule upomínající na Přísečnici.

Přísečnici je věnována i tato práce, která je rozdělena do čtyř hlavních kapitol. Kapitola 2 Metodologie vymezuje téma výzkumu a výzkumné metody, kriticky hodnotí dostupnou literaturu a archivní materiály a popisuje též samotný průběh bádání, jehož výsledkem jsou kapitoly následující. Kapitola 3 Přísečnice do roku 1945 – od obchodní osady k okresnímu městu zařazuje Přísečnici geograficky a stručně popisuje její historický vývoj. Kapitola 4 Přísečnice ve vzpomínkách pamětníků – od poválečného období až k úplnému

¹ Binterová, Z.: Historičtí svědkové doby v euroregionu Krušnohoří. Zaniklé obce a města chomutovského regionu, o.p.s.: Perštejn, 2000, úvod, nečíslováno.

zániku pojednává o vývoji obce a jejích obyvatelích během let 1945 a 1974. Zabývá se jednáním o výstavbě přehrady, důvody její výstavby a problémy, které při jednání v souvislosti s obcí a jejími osadami vyvstávaly.² Pojednává také o každodenním životě Přísečnických a jeho postupném narušování prvními zprávami o chystané likvidaci. Popisuje i poslední období existence obce a demolici samotnou. Kapitola 5 Osudy Přísečnických po likvidaci obce se nakonec věnuje dalším životním osudům vystěhovaných obyvatel i jejich současnému vztahu k místu, kde prožili větší či menší část svého života.

2 Metodologie

2.1 Výběr a vymezení tématu práce, zvolené metody

Při hledání tématu mé budoucí diplomové práce jsem nejprve procházela práce již obhájené v rámci Pracoviště Orální historie – Soudobé dějiny. Z těchto prací mě nejvíce upoutaly dvě, které se obě věnovaly severočeským obcím zaniklým z důvodu těžby uhlí. Jelikož mě problematika zaniklých obcí zaujala a domnívala jsem se, že by byla též zajímavá na zpracování, začala jsem hledat na serveru zanikleobce.cz obec, na jejíž osud bych se mohla zaměřit. Kritériem výběru pro mě byla ne příliš velká vzdálenost od místa mého bydliště a doba zániku obce, která by ještě skýtala možnost nalézt některé bývalé obyvatele. Také jsem chtěla, aby se má práce od výše zmíněných prací alespoň trochu lišila a vybírala jsem si proto jen z obcí, které zanikly z jiného důvodu, než byla těžba. Na základě těchto kritérií mě pak nejvíce zaujala Přísečnice.

Po prostudování sekundární literatury týkající se Přísečnice jsem se rozhodla zaměřit pozornost na období 60. let, na jejichž konci byla započata výstavba přehrady, a na první polovinu let 70., kdy byla obec zdemolována. Důvod byl ten, že ani jedno z těchto témat nebylo, na rozdíl od starší historie Přísečnice, nijak blíže zpracováno. Práci jsem pak chtěla zaměřit nejen na postup likvidace, ale také na životy obyvatel obce před likvidací, na jejich zkušenosti s nuceným vystěhováním i na jejich další osudy. Domnívala jsem se, že takto bude diplomová práce zajímavější a lépe vystihne dění v obci samotné.

² Mimo jiné se zde také snažím ukázat, že demolice horní části Přísečnice a jejích osad (tato místa nejsou zatopená) měla svůj, do jisté míry, racionální důvod. V literatuře se totiž můžeme setkat i s názorem, že například přísečnický kostel zanikl zcela zbytečně, jelikož v současnosti není pod vodní hladinou, či že zanikly zbytečně osady Přísečnice, které taktéž nejsou zatopeny. Likvidaci těchto obcí pak některé zdroje označují i jako nevysvětlitelnou. Viz např. Krčmář, L.: K zániku kostela Nanebevzetí Panny Marie v Přísečnici. Muzejní a vlastivědná práce. 2007, ročník 45, č. 3-4, str. 215.

Ke zpracování tohoto tématu jsem zvolila kvalitativní výzkum. Hlavními metodami byla práce s dostupnými archivními materiály a metoda orální historie. Rozhovory s bývalými obyvateli pak v mé práci nepředstavují jen jakýsi doplněk informací nalezených v archivech, ale svébytný zdroj, na jehož základě zpracovávám témata, ke kterým téměř žádné jiné prameny neexistují (každodenní život v obci před i během likvidace a záležitosti s tím související či osudy Přísečnických po likvidace). Při přípravě a realizaci rozhovorů a další práci s nimi jsem se držela především metodologické publikace Třetí strana trojúhelníku.³

Co se týče formy užití orální historie, zvolila jsem si tzv. semistrukturovaný rozhovor s biografickým úvodem a přesahem k narátorově přítomnosti. Na základě předchozího i paralelního studia archivních materiálů a periodik jsem si předem připravila okruhy otázek, které jsem svým narátorům pokládala a na jejichž základě jsem se chtěla dozvědět jejich osobní prožitky a postoje ke zkoumanému tématu. Domnívám se, že jeden rozhovor s každým narátorem byl pro mé potřeby dostačující. Narátoři chápali rozhovor jako sled otázek a odpovědí a sami mě vyzývali k tomu, abych se spíše ptala s vysvětlením, že takto je pro ně vzpomínání a vyprávění jednodušší. Otázkami jsem se narátory snažila udržet u daného tématu, což však většinou nebyl problém, jelikož dobře věděli, že jsem za nimi přišla právě kvůli Přísečnici. Rozhovory jsem také nahrávala na diktafon, avšak svým narátorům jsem slíbila, že ke své práci přiložím pouze přepis rozhovoru a nahrávku nebudu dále šířit. To uklidnilo především ty, kteří byli nejprve z nahrávání nervózní.

Získané rozhovory jsem poté porovnávala s archivními materiály, periodiky, dalšími zdroji i mezi sebou navzájem a takto jsem vytvářela obraz likvidované obce. Ve výsledné práci pak uvádím jen informace, které se v rozhovorech opakovaly. Pokud se konkrétní informace z rozhovoru neobjevila u žádného jiného či ani v žádném jiném zdroji, zpravidla ji neuvádím či alespoň dodávám, že se jedná o vzpomínku jednoho určitého narátora.

³ Vaněk, M.; Mücke, P.: Třetí strana trojúhelníku. Teorie a praxe orální historie. Praha: FHS UK – ÚSD AV ČR: 2012.

2. 2 Hodnocení zdrojů a postup výzkumu

2. 2. 1 Sekundární literatura

S vybraným tématem jsem se začala seznamovat již na podzim roku 2011 a to tak, že jsem si vyhledávala související sekundární literaturu. Jednou z těchto publikací byl i sborník Přísečnice zatopená, ale nezapomenutá vydaný chomutovským muzeem k 30. výročí zániku obce. Ač je tento sborník poměrně obsáhlý, o problematice, kterou jsem se chtěla zabývat, nepojednává téměř vůbec. Dějiny obce, zde poměrně zevrubně popsané, však jakoby podle autorů končily odsunem Němců po druhé světové válce. Sborník se samozřejmě zmiňuje i o likvidaci obce, avšak jen velmi stručně a věnuje se především památkám v zátopové oblasti a jejich přesunu, což jistě souvisí s tím, že se na něm chomutovské muzeum velkou měrou podílelo (tuto část knihy hodnotím pro účely své práce jako nejpřínosnější). Když pak sborník v jedné z kapitol hovoří o vodní nádrži, popisuje jen fáze její výstavby a technické parametry. Důkazem toho, že autoři sborníku nepokládali zánik obce a osudy jejích obyvatel za tak zajímavé, aby si zasloužily zevrubnější výzkum, je také zmínka o přesídlení Přísečnických z likvidované obce do náhradní bytové výstavby. Ve výčtu míst, kam se obyvatelé Přísečnice přestěhovali, totiž úplně chybí obec, kam odešla naprostá většina z nich.

Sborník Přísečnice zatopená, ale nezapomenutá je jedinou knihou skutečně věnovanou pouze Přísečnici. Tato zaniklá obec je však zmiňována i v dalších publikacích. Její historie je stručně zpracována v přehledových publikacích o zaniklých obcích a objektech (Historičtí svědkové doby v euroregionu Krušnohoří, Zaniklé obce Chomutovska a Kadaňska od A do Z či Zaniklé kostely Čech), v literatuře pojednávající o dějinách regionu (Historie a současnost podnikání na Chomutovsku, Kadaňsku a Vejprtsku) i v několikadílném svazku Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku. Tyto publikace jsem využívala především ke zpracování předválečných dějin obce, avšak vnímám je též jako cenný zdroj velkého množství historických i současných fotografií přísečnické oblasti.

2. 2. 2 Archivní materiály

Mnohem více informací mi však poskytly archivní materiály. Ne však tolik, kolik jsem původně očekávala.

Než jsem se definitivně rozhodla pro zpracování tématu zániku Přísečnice, pokoušela jsem se zjišťovat, zda je možné nalézt k tématu také dostatek archivních materiálů. Při procházení seznamu archivních fondů a sbírek v České republice na internetových stránkách ministerstva vnitra jsem v SOkA Chomutov se sídlem v Kadani objevila také fond MNV Přísečnice (1945-1974), u něhož byl uveden popis, že ne všechny jeho součásti jsou veřejnosti přístupné. Proto jsem se obrátila na tento archiv prostřednictvím e-mailu s dotazem, zda nejsou nepřístupné právě dokumenty související se zánikem obce. Bylo mi sděleno, že všechny materiály související s likvidací, které se dochovaly, přístupné jsou. Také proto jsem byla velmi zaskočena, když jsem na začátku roku 2012 přijela do archivu a již z inventáře ke zmíněnému fondu jsem se dověděla, že se vůbec žádné dokumenty týkající se likvidace obce nedochovaly, jelikož „nebyly ani vzdor upomínky posledním předsedou MNV Karlem Voskou do okresního archivu předány“⁴. Ještě více mě pak vyvedl z míry fakt, že „chybí i kronika obce“⁵. V tuto chvíli jsem pak vážně uvažovala o tom, že si zvolím jiné téma, avšak zaměstnankyně archivu mě ubezpečila, že nějaké informace jistě najdu ve fondu ONV Chomutov, II (1945-1992), jelikož tento úřad o stavbě přehrady rozhodl. Na její doporučení jsem tak začala tento fond procházet.

Nejprve jsem studovala zápisy z rad ONV Chomutov od začátku 60. let až do roku 1975, kdy se začala přísečnická přehrada napouštět. Jelikož k zápisům z rad neexistuje žádný katalog, jednalo se o velmi časově náročnou práci, kdy jsem do archivu dojížděla dvakrát týdně po dobu několika měsíců. Tato práce se však vyplatila, jelikož jsem našla důležité dokumenty k mému tématu. Jednalo se o zprávy do schůzí rad a jejich projednávání. Tyto dokumenty obsahovaly především průběh jednání o vybudování přehrady, informace o postupu jejího budování a v menší míře také o likvidaci Přísečnice a o náhradní výstavbě za likvidované domy. Byly zde zmiňovány i četné potíže a negativa doprovázející jednotlivé kroky. Také proto se mi tyto materiály zdály důvěryhodné, a to alespoň ve srovnání s periodikem *Nástup*, orgánem OV KSČ a rady ONV v Chomutově, který líčil stavbu přehrady většinou v superlativech a o kterém se ještě šíře zmíním v následující podkapitole. Materiály získané z rad ONV Chomutov jsem pak využila především v kapitole 4. 3, kde jsem se snažila popsat důvody rozhodnutí přehrady vybudovat, průběh jednání o výstavbě i hlavní otázky související s plánovanou likvidací obcí v zátopové oblasti. Dalším cenným dokumentem nalezeným v radách byla zpráva o průběhu likvidace Přísečnice a přilehlých osad z konce roku 1972, kterou zde předkládal poslední předseda MNV Přísečnice Karel

⁴ Vítek, V.: *Inventář MNV Přísečnice 1945-1974*, Kadaň: OA Chomutov se sídlem v Kadani, 1977, s. 12.

⁵ Tamtéž.

Voska. Z této poměrně obsáhlé zprávy a jednání o ní je patrné, jaká byla v této době v obci samotné situace. Tento dokument je cenný i z toho důvodu, že nabízí pohled představitele obce samotné a ne pouze stanoviska nadřízených orgánů.

Kromě zápisů z rad ONV Chomutov jsem také procházela kartony týkající se jednotlivých odborů tohoto orgánu, a to ty, u nichž jsem se na základě informací z inventáře domnívala, že budou obsahovat relevantní informace k mému tématu. Zajímavé dokumenty jsem pak našla například v církevním odboru (smlouva, na základě které vykupoval investor vodního díla církevní objekty v zátopové oblasti, či petice přisečnických obyvatel požadující znovuotevření farního kostela).

Jedním z nejcennějších pramenů ze SOkA Chomutov/Kadaň však byly školní kroniky, které přibližují likvidaci z pohledu obce samotné. Školní kronika začíná již školním rokem 1945 a kromě událostí ve škole informuje i o dění ve státě a v obci. Čím dále se v ní však dostáváme, tím kratší jsou zápisy k jednotlivým školním rokům, což zřejmě souvisí se střídáním kronikářů, z nichž měl každý jiný styl zápisů, i určitým uklidněním situace po převratných změnách druhé poloviny 40. let. V zápisech z 60. let se pak zmínky o událostech v obci objevují zřídka. Další věcí je také poplatnost kroniky tehdejší době. I tak pro mě ale byly školní kroniky neocenitelným zdrojem informací vycházejících přímo z obce samotné. Školními kronikáři byli totiž vždy ředitelé školy. Školní kronika poskytuje základní, i když velmi stručný, přehled o postupu likvidace obce, vystěhování obyvatel, problémech v likvidované obci i reakcí na likvidaci. Když pak v textu samotném hovořím o „kronice“ či „kronikáři“ mám na mysli právě kroniku školní a jejího autora.

Výše zmíněné dokumenty však bohužel v žádném případě nemohou nahradit chybějící dokumenty fondu MNV Přisečnice (1945-1974).

Při hledání dalších materiálů k tématu jsem na jaře roku 2012 navštívila též SOA v Litoměřicích, kde jsou uloženy dokumenty tehdejšího Severočeského krajského národního výboru v Ústí nad Labem. Jelikož se však jedná o orgán, který byl ONV Chomutov nadřízený, informace týkající se mého tématu zde byly zkratkovité a útržkovité. O dění ve zkoumané obci pak, alespoň dle mého bádání, nevypovídaly vůbec.

Posledním archivem, který jsem při svém výzkumu navštívila, byl archiv stále existujícího podniku Povodí Ohře, investora vodního díla Přisečnice. Tento archiv jsem však navštívila až na jaře roku 2013 a přístup do něj jsem získala velmi spletitou cestou, prostřednictvím známých známého mých rodičů. Po kontaktování zaměstnanců podniku, kteří tak o mé diplomové práci již věděli, mi bylo sděleno, že musím nejprve podat oficiální žádost

o přístup do archivu, což jsem učinila a přístup mi byl vzápětí povolen.⁶ Při mém příchodu jsem měla již připravené kartony, které údajně jako jediné měly obsahovat dokumenty, jež bych pro svou práci mohla využít, a nemohla jsem si tedy vybrat žádné další, ani se případně podívat do seznamu všech archivních materiálů. Také mi bylo zakázáno si jakékoli materiály kopírovat. Přesto jsem však byla velmi ráda, že jsem se do archivu tohoto podniku dostala, neboť jsem v něm objevila mnoho cenných dokumentů. Mimo jiné kupní smlouvy na přísečnické domy, jejich ocenění, dekrety přidělující náhradní bydlení, hospodářské smlouvy o převodu správy a vlastnictví národního majetku, zápisy z jednání o likvidaci, povolení likvidace obce či zápisy z předání staveniště, kde jsou uvedena i konkrétní popisná čísla, která mají být během určitého období zdemolována. Jelikož jsem v této době měla již natočené všechny rozhovory, zajímala jsem se nejvíce o dokumenty (kupní smlouvy, odhady) týkající se přímo mých narátorů. V době rozhovorů totiž nikdo z nich tyto dokumenty již neměl.

2. 2. 3 Periodika

Souběžně s archivním výzkumem v SOkA Chomutov/Kadaň jsem procházela též regionální periodika. Jednalo se především o časopis Památky-příroda-život: Vlastivědný čtvrtletník Chomutovska, který i v současné době vydává chomutovské muzeum, a týdeník Nástup, orgán OV KSČ a rady ONV v Chomutově. Jednotlivá čísla muzejního časopisu byla dostupná v samotném SOkA Chomutov/Kadaň a objevila jsem v nich několik zajímavých článků věnujících se osudu památek z přísečnické oblasti (tyto informace ještě rozšiřují výše uvedený sborník Přísečnice zatopená, ale nezapomenutá), archeologickému výzkumu provedenému v obci před její likvidací, výstavbě přehrady (bohužel však ani tady nejsou téměř žádné zmínky o likvidaci obce) a zajímavým aspektům historie obce (například „bájně“ přísečnické mincovně). Za studiem týdeníku Nástup jsem pak dojížděla do Střediska knihovnických a kulturních služeb v Chomutově. Stejně jako u archivních materiálů jsem procházela jednotlivá čísla již od začátku 60. let až do roku 1975. Všimla jsem si při tom, o čem se v souvislosti s Přísečnicí v okresním zpravodaji píše, kdy se objevují první zprávy o chystané výstavbě přehrady či o budoucí likvidaci obcí a jak jsou prezentovány. Zatímco v první polovině 60. let se o obci psalo zřídka, a to většinou v souvislosti s tuhou zimou v horské oblasti, v souvislosti s Československým státním statkem Přísečnice či s titulem

⁶ Zůstává otázkou, zda bych se do archivu dostala i bez výše uvedeného známého, který mi poskytl kontakt na člověka, jenž v podniku pracuje na poměrně vysokém postu. Možné to je, avšak já sama jsem se o vstup do archivu dříve nepokoušela, a tak nemohu na tuto otázku odpovědět.

vzorná pohraniční obec, který Přísečnice obdržela,⁷ od druhé poloviny 60. let článků s tématem Přísečnice přibývá. Zásahu na tom má především její osud, jelikož stavba přehrady představuje na úrovni okresu poměrně významnou událost. Problém zde však představuje důvěryhodnost tohoto zdroje, pokud bychom totiž vycházeli pouze z Nástupu, jevila by se nám výstavba přehrady a záležitosti s ní související (náhradní výstavba, demolice, stěhování) jako téměř ideální proces, který všichni schvalovali a při kterém byly úspěšně řešeny všechny nastalé problémy a komplikace. I přesto pro mě však byl tento týdeník cenným zdrojem, jelikož mi spolu s ostatními prameny pomohl utvořit si určitý časový rámec či „harmonogram“ jednotlivých událostí (od prvních zpráv o budoucí přehradě až po její napouštění) a obsahoval též články, na základě nichž jsem se dozvěděla informace, které jsem nenašla nikde jinde. MNV Přísečnice v Nástupu například zveřejnil vyhlášku, kterou rušil přísečnický hřbitov a informoval obyvatele o dalším postupu. Velmi užitečný pak pro mě byl například také rozhovor s Karlem Voskou, ve kterém zmiňuje problémy v postupně likvidované obci, či některé články týkající se Československého státního statku Přísečnice v průběhu likvidace.

2. 2. 4 Rozhovory

Velmi cenné poznatky mi přinesly též výpovědi mých narátorů, které na rozdíl od archiválií nabízejí pohled samotných Přísečnických. Během výzkumu jsem pořídila celkem osm rozhovorů, z toho sedm s bývalými obyvateli obce, přičemž mezi prvním rozhovorem, který se uskutečnil 23. dubna 2012, a posledním rozhovorem vedeným 21. srpna 2012 uběhly téměř čtyři měsíce. Tato prodleva byla dána tím, že jsem jednotlivé narátory oslovovala postupně a různým způsobem.

Jelikož jsem před započatím výzkumu nikoho z bývalých obyvatel Přísečnice neznala a neměla jsem na tuto obec ani příbuzenské či jiné vazby, pokusila jsem se získat první narátory pomocí internetu. Výzvu, že sháním pamětníky, kteří zažili likvidaci obce a byli by ochotni vyprávět mi svůj příběh, jsem uveřejnila na serveru zanikleobce.cz a rozeslala jsem ji též správcům jednotlivých tříd přísečnické školy na serveru spoluzaci.cz. Výsledek byl takový, že mi jeden ze správců umožnil vstup do jedné z tříd, kde jsem tuto svou výzvu také zveřejnila a na její konto se mi ozvala první narátorka Ludmila Čermáková, druhý ze správců,

⁷ Např. Dobrovolný, J.: Přejde jaro přijde... . Nástup: orgán OV KSČ v Chomutově. 1965, roč. VI., č. 12. či Hudínek, J.: Přísečnice – vzorná pohraničnická obec. Nástup: orgán OV KSČ v Chomutově. 1965, roč. VI., č. 21. či Statek Přísečnice. Nástup: orgán OV KSČ v Chomutově. 1964, roč. V., č. 33.

který se mi ozval, mi pak sám nabídl, že se bude mého výzkumu rád účastnit. Tak jsem pro svůj výzkum získala Jaroslava Štětinu. Od těchto dvou narátorů jsem si mimo jiné slibovala i doporučení dalších bývalých obyvatel, které bych mohla kontaktovat. Bylo mi řečeno, že se spíše svých známých nejprve zeptají, zda by se výzkumu chtěli účastnit, a poté mi případně dají kontakt. K tomu však bohužel nedošlo, neboť se dle jejich slov nikdo ze známých účastnit nechtěl.

Další narátorku jsem však získala vzápětí a to díky mému otci, který v rámci výkonu svého povolání hodně cestuje po České republice, a tak se dostal i od Přísečnice jen několik kilometrů vzdálených Vejprt, kde se ptal v jedné z místních továren, zda někdo nezná někoho z Přísečnice. Od jednoho z tamních zaměstnanců pak dostal kontakt na Jaroslavu Mittágovou, která mu předběžně účast na mém výzkumu přislíbila. Paní Mittágovou jsem poté sama telefonicky kontaktovala, vyložila jí téma své práce i zájem o její příběh a domluvila si termín rozhovoru. Zajímavé je, že zatímco u výše zmíněných narátorů, paní Čermákové a pana Štětiny, byl motivem k poskytnutí rozhovoru stále silný citový vztah k Přísečnici, u paní Mittágové to byl spíše fakt, že má dvě dcery přibližně mého věku, které též studují vysokou školu.

Setkání s Jaroslavou Mittágovou pro mě bylo cenné také z toho důvodu, že jsem od ní dostala kontakt na další narátorku Annu Šimkovou s tím, že se o historii zajímá a že by tedy mohla s účastí na výzkumu souhlasit. Paní Šimkovou jsem telefonicky kontaktovala a ta také, i s ohledem na svou známou paní Mittágovou i na svůj stále aktuální zájem o obec, s rozhovorem souhlasila. Od Anny Šimkové jsem pak dostala kontakt na dalšího pamětníka, přesněji řečeno adresu restaurace, kterou provozuje. Vydala jsem se tedy i tam, avšak přesvědčit k rozhovoru se mi tohoto pána nepodařilo. Ačkoliv se po mém příchodu a vyložení tématu mé diplomové práce v restauraci rozvinula debata o tom, jaké to v Přísečnici bývalo, žádný z přítomných (cca pět lidí) se nechtěl výzkumu účastnit, což odůvodnili tím, že si nepamatují žádná konkrétní data a události s likvidací související. Přesvědčit se mi je nepodařilo ani mým vysvětlením, že mi nejde o konkrétní data, která si člověk až do současnosti ani pamatovat nemůže, ale spíše o jejich příběhy, zážitky a pocity s likvidací související.

Poslední natárotky, kteří v Přísečnici před likvidací žili, jsem získala především díky své mamince. Když jsem jí totiž při naší společné návštěvě přísečnické přehrady a Vejprt chtěla ukázat společný hrob Přísečnických na vejprtském hřbitově, nemohli jsme tento hrob najít. Maminka se proto zeptala jednoho z přítomných lidí, pana Plachty, který nás k hrobu zavedl s tím, že na něm právě provádí údržbu, jelikož do obce přijedou vysídlení přísečnickí

Němci, kteří sem chodí jednou za dva roky položit květiny. Z dalšího rozhovoru s tímto pánem vyplynulo, že v obci před likvidací žila jeho manželka a její rodiče. Nechala jsem mu proto svůj kontakt a jeho paní se mi po několika dnech sama ozvala. Tak jsem do svého výzkumu získala paní Plachtovou a její rodiče (Širlovi).

V rámci výzkumu jsem chtěla též uskutečnit rozhovor s některým z bývalých představitelů obce, nejlépe s posledním předsedou Karlem Voskou. Kontakt jsem na něj našla v telefonním seznamu, ale se svým telefonátem jsem stále váhala, jelikož jsem do tohoto případného rozhovoru vkládala velké naděje a obávala jsem se, že pan Voska na rozhovor nepřistoupí. Proto jsem ho kontaktovala až poté, co jsem uskutečnila rozhovory se Širlovy a pan Širlo mi sdělil, že jsou s panem Voskou přátelé a dovolil mi, abych se ve svém telefonátu odkázala na něj. K mé velké radosti pak Karel Voska již při prvním kontaktování s účastí na výzkumu souhlasil, a tak jsem natočila rozhovor i s ním.

Ačkoli se všechny domluvené schůzky uskutečnily a já od svých narátorů získala velmi cenné informace, setkala jsem se při samotném pořizování rozhovorů s několika komplikacemi, které se pokusím v dalším textu přiblížit.

Rozhovor s Ludmilou Čermákovou, tedy můj první rozhovor k tomuto projektu, jsem nezahájila příliš šťastně, když jsem se narátorky zeptala, jaké měla dětství. Pokud jsem očekávala, že ji to povzbudí k vyprávění, spletla jsem se, jelikož namísto toho propukla téměř v pláč. To mě vyvedlo z míry a způsobilo též jistou zmatenost úvodní části rozhovoru. Poté jsem se tedy na dětství nevyptávala a držela jsem se spíše připravených otázek k tématu Přísečnice (narátorka se do Přísečnice trvale přestěhovala až v sedmnácti letech). Z rozhovoru však bylo patrné, že je téma narátorčina dětství důležité i z hlediska jejího dalšího života v Přísečnici i mimo ni, proto jsem se k němu snažila opatrně vracet v pozdější fázi rozhovoru, kdy ke mně byla narátorka již mnohem otevřenější. S odstupem času pak musím konstatovat, že byl tento rozhovor z určitého hlediska jedním z nejpodařenějších. Ačkoli jsem se nedozvěděla mnoho konkrétních informací o životě v likvidované obci (o průběhu výkupů, stěhování atd.), poznala jsem narátorčin příběh a přesně jsem věděla, jaké místo v něm Přísečnice zaujímá. Jestliže se v případě dalších rozhovorů jednalo především o sled otázek a odpovědí, aniž by se mi jako tazatelce narátoři výrazně otevřeli, zde to bylo spíše naopak.

Pokud jsem však byla trochu znepokojená z toho, že jsem se při prvním rozhovoru nedověděla více informací o dění v obci, následující rozhovor mi to vynahradil. Na rozhovoru s Jaroslavem Štětinou bylo vidět, že se narátor o dění v obci zajímal i jako velmi mladý (v Přísečnici žil cca do patnácti let) a že má k obci i v současnosti silný citový vztah. Tento rozhovor z mého hlediska neprovázely žádné výrazné obtíže.

Zatímco ostatní rozhovory proběhly u narátorů doma, rozhovor s Jaroslavou Mittágovou proběhl na jejím pracovišti, což s sebou bohužel neslo nemálo obtíží. Již při domlouvání rozhovoru jsem narátorku ujistila, že mi nevádí přijet na její pracoviště, avšak že se obávám, abych ji zde neobírala o čas, a poprosila jsem ji, aby si na mě vyhradila cca hodinu a půl času v soukromí. Když jsem se však dostavila na místo schůzky, byla s ní v kanceláři i její kolegyně a na samotné narátorce byla znát únava. Snažila jsem se proto domluvit si jiný termín, na což však narátorka odmítla přistoupit. Kvůli přítomnosti třetí osoby a též několika přerušením ze strany klientů, kteří s narátorkou potřebovali nutně řešit jisté záležitosti, se tento rozhovor nedostal příliš do hloubky a témata, která jsem si připravila, byla probrána spíše povrchně. Rozhovor jsem ukončila po výzvě narátorčiny kolegyně, které nás upozornila, že na narátorku čekají další klienti a že by bylo vhodné, abych ji, jinými slovy, již nezdržovala. I přes tyto potíže jsem se ale rozhodla tento rozhovor pro svou práci použít, protože kontrastuje s dvěma prvními rozhovory, kde je patrný silný citový vztah k Přísečnici. Paní Mittágová naopak na obec takto nevzpomíná a z rozhovoru je též patrné, že je plně zaměstnána svým současným životem.

Silný citový vztah k místu a zájem o jeho historii byl naopak patrný z rozhovoru s Annou Šimkovou, z něhož jsem si odnesla mnoho zajímavého jak o dění v obci, tak o jejím životě a pohledu na prožité události. I během tohoto rozhovoru však byla přítomna třetí osoba a to dcera narátorky. Její přítomnost však hodnotím velmi pozitivně, jelikož jsem se díky ní dozvěděla věci, které by mi sama narátorka patrně nesdělila. Pro ilustraci uvádím úryvek z přepisu: „Dcera: A řekni to s tím pokladem. Narátorka (maminka): No, já nevím. Tazatelka: Jestli nechcete, tak to neříkejte. Dcera: Tak ale to je zajímavý, já to ráda poslouchám.“ Po dceřině přímlově pak narátorka začne vyprávět příběh s pokladem.

Zatímco výše zmíněným narátorům bylo v době likvidace a stěhování maximálně dvacet dva let a žili s rodiči či jinými příbuznými, Širlovi zastupovali právě generaci rodičů, která musela v době likvidace obce sama jednat s úřady a zařizovat všechny záležitosti s likvidací související. Jelikož jsem se neúspěšně snažila pro rozhovor získat i maminku paní Mittágové a rodiče paní Šimkové,⁸ byl pro mě rozhovor se Širlovými a jejich dcerou velmi významný. Dostala jsem se tak nejen k zážitkům v té době dospělých lidí se zanikající obcí, ale dozvěděla jsem se mnohé též o Přísečnici poválečné.

Specifikem rozhovoru s Širlovými a jejich dcerou byla skutečnost, že pokud jsem mluvila s jedním členem rodiny, ostatní dva byli rozhovoru přítomni. Ačkoli jsem se snažila

⁸ Dcery samy mě nechtěly k rodičům pustit s vysvětlením, že je pro ně Přísečnice stále citlivé téma, případně že už jsou velmi staří a zapomínají. Bez vědomí dcer jsem pak rodiče z etického hlediska kontaktovat nechtěla.

vést rozhovor s každým zvlášť a takto jsem také svůj záměr narátorům vyložila a oni ho akceptovali, často se neubránili touze výpověď dotazovaného doplnit vlastním zážitkem či poopravit dle svých vzpomínek. Ačkoli jsem se snažila vždy vrátit pozornost zpět k dotazovanému, nepokoušela jsem se přítomným v jejich vstupování do rozhovoru zabránit a vždy jsem je také vyslechla. Opačný postup bych vnímala jako vůči narátorům neslušný.

Posledním rozhovorem, který jsem v rámci výzkumu k diplomové práci vedla, byl rozhovor s Karlem Voskou, posledním předsedou MNV Přísečnice, který žil většinu života v jedné z osad Přísečnice, Kryštofových Hamrech. Od tohoto setkání jsem si slibovala vysvětlení všech nejasností, které mě na základě dosavadního výzkumu v souvislosti s likvidací Přísečnice vyvstávaly. Také jsem doufala, že bude pan Voska vědět, kam zmizely materiály z MNV Přísečnice nepředané do SOkA Chomutov/Kadaň či co se stalo s obecní kronikou. Má očekávání však byla přehnaná. Na rozhovoru samotném se projevil vysoký věk narátora, fakt, že od úředního zrušení Přísečnice uběhlo již téměř čtyřicet let, a také skutečnost, že narátor neměl v té době starosti jen s odkupem vlastního domku a přestěhováním vlastní rodiny, na které by mohl vzpomínat, ale že musel zajišťovat z pozice představitele obce téměř všechny záležitosti týkající se likvidace obce a jejích osad včetně zajištění náhradního bydlení a přesídlení všech obyvatel z této oblasti. Proto jsem se od Karla Vosky dozvěděla jen málo konkrétních informací a zážitků. Jeho vyprávění spíše shrnovalo vývoj celé oblasti a hodnotilo jej. Co se týče samotných materiálů chybějících v archivech, o úředních dokumentech týkajících se likvidace nic nevěděl a kronika obce byla dle jeho slov ukradena před likvidací obce některým z přísečnických občanů německé národnosti a poté patrně odvezena do Německa. Ačkoli jsem rozhovor s Karlem Voskou ve své práci příliš nevyužila, hojně v ní využívám jiné prameny, na jejichž tvorbě se podílel – správy, rozhodnutí, vyhlášku či rozhovor pro noviny.

2. 2. 5 Ostatní zdroje

Od narátorů jsem si odnášela kromě nahraných rozhovorů také další materiály, které bych nikde jinde nezískala. Kromě fotografií, které jsem si pro potřeby výzkumu kopírovala, mi jeden z narátorů dovolil zkopírovat si i tři filmy (každý cca dvacetiminutový), které byly o Přísečnici natočeny Filmovými laboratořemi Barrandov ve spolupráci s Krajským střediskem státní památkové péče a ochrany přírody v Ústí nad Labem v létě roku 1969, tedy v době kdy

byla zahájena výstavba přehrady. První z nich, film s názvem Horní město Přísečnice, zachycuje podobu celé obce, náměstí a jednotlivých ulic, i s jejími významnými stavbami (sochami, zámek, radnicí, kostelem, hřbitovem, lékárnou, bývalou bankou a budovou bývalého muzea), z nichž u některých je zachycen také vzhled interiéru. Záběry letní Přísečnice doplňuje komentář týkající se podoby a historie obce a jejích památek. Tento film ukazuje také práci památkářů, kteří dokumentovali památky v obci, která čekala na likvidaci. Film Přísečnické údolí je naopak věnován především osadám Přísečnice. V Přísečnici si všímá jen domů reprezentujících prvky lidové architektury kraje. Cele je pak Přísečnici, respektive jejímu farnímu kostelu, věnován film Kostel a fara v Přísečnici, který takto dokumentuje a popisuje vnější i vnitřní vzhled kostela Nanebevzetí Panny Marie a vedle stojící budovu fary. Tyto filmy pro mě byly nesmírně užitečné, jelikož jsem si díky nim mohla mnohem lépe představit, jak Přísečnice vypadala a především jak vypadala v době, kdy lidé již s jistotou věděli, že bude zlikvidována.

Dalším filmovým pramenem byl film Taumstadt (Město snů), lépe řečeno jeho cca osmiminutová sekvence, jejímuž natočení posloužila demolice Přísečnice jako kulisa. Film byl natočen filmaři z tehdejšího Západního Německa a zachycuje demolici části přísečnického náměstí včetně zámku v červnu roku 1973. Tento film byl pro mě užitečný i z toho důvodu, že zachycuje samotnou demolici a že mohu tedy s jistotou říct, že v této době objekty na videu zachycené zanikly. Jinak jsem měla totiž k dispozici jen nejrůznější rozhodnutí o likvidaci či zápisy z předání staveniště, kde se určité objekty k likvidaci předávaly, avšak neměla jsem jistotu, že byly skutečně zdemolovány. To jsem se pak snažila určovat například z dobových fotografií či z dalšího zápisu o předání staveniště, kde již tyto objekty nefigurovaly mezi existujícími popisnými čísly v Přísečnici.

Zdrojem fotografií pak byla výše zmíněná sekundární literatura, soukromé archivy mých narátorů a především pak internetové servery zanikleobce.cz či znicenekostely.cz.

Na závěr této kapitoly bych ještě ráda poznamenala, že na téma Přísečnice bylo napsáno také několik diplomových prací. Jedna z nich se též věnovala tématu, které se částečně krylo s mým. Jednalo se o práci s názvem Poválečné dějiny Přísečnice 1945-1974, která byla sepsána na Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem. O této diplomové práci jsem se dozvěděla až v průběhu výzkumu, avšak téměř jsem ji ve svém bádání nevyužila. Autorka totiž sice deklaruje, že se práce zabývá poválečnými dějinami obce, avšak ve skutečnosti je tomuto tématu věnována jen její menší část. Předepsaný rozsah stran pak autorka vyplňuje popisem přírodních poměrů oblasti, podrobnými dějinami Přísečnice před rokem 1945, děním se státě atd. K výkladu vlastních poválečných dějin pak využívá

pouze školní kroniku a fond MNV Přísečnice (1945-1974), které ale, jak jsem již poznamenala dříve, málo informují (v případě fondu vůbec neinformují) o dění v obci v 60. letech a o její likvidaci. Údaje ze školní kroniky pak doplňuje o vzpomínky tří pamětníků, s kterými vedla rozhovory. Všichni tito lidé se však z obce odstěhovali již v průběhu 60. let a s její likvidací tak již zkušenosti neměli. Likvidace obce je pak, stejně jako ve všech jiných publikacích, i v této diplomové práci vyřešena popisem stavby přehrady a jejích parametrů. Pro mě samotnou tak bylo z této práce přínosné jen zjištění, že se i její autorka pokoušela najít do archivu nepředané materiály a kroniku a obrátila se s tímto dotazem na současného starostu Kryštofových Hamrů (k nimž po likvidaci území Přísečnice připadlo). Bylo jí však sděleno, že se ani v archivu této obce žádné takové materiály nenacházejí.⁹

3. Přísečnice do roku 1945 – od obchodní osady k okresnímu městu

Městečko Přísečnice, jedna z šedesáti sedmi zaniklých obcí Chomutovska a Kadaňska¹⁰, jehož název pochází pravděpodobně od přesekaných stromů, jimiž se v dobách válečného nebezpečí zatarasovaly cesty¹¹, bylo v minulosti jedním z nejvýznamnějších míst Krušných hor. Nacházelo se v údolí mezi zalesněnými kopci Velký Špičák (německy Spitzberg) a Jelení hora (Hassberg). Údolím protékal Přísečnický potok, který mířil dále směrem na sever a za obcí Kryštofovy Hamry pokračoval až na území Saska. Nejbližším větším městem v okolí byly pohraniční Vejprty vzdálené vzdušnou čarou asi 7 kilometrů severozápadně. Města Kadaň a Chomutov byla pak vzdálena asi 13 a 18 kilometrů směrem do vnitrozemí.

Z důvodu nedostatku písemných pramenů není vznik Přísečnice zcela jasný. Dějiny této obce však sahají až k přelomu 12. a 13. století. Jelikož tudy odedávna vedla významná obchodní cesta z Prahy přes Louny až do Míšně, je vznik osídlení v této oblasti někdy spojován s obchodem. Rozvoj obce je však možné dávat do souvislosti též s objevením stříbrných rud.¹² Některé historické dokumenty dokonce uvádějí, že se v Přísečnici nacházela

⁹ Marvanová, L.: Poválečné dějiny Přísečnice 1945-1974. Ústí nad Labem, 2011. 79 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Jana Evangelisty Purkyně. Filosofická fakulta, s. 7.

¹⁰ Binterová, Z.: Zaniklé obce Chomutovska a Kadaňska od A do Z. Chomutov: Oblastní muzeum 2006, s. 3.

¹¹ Rak, P.: Historie a současnost podnikání na Chomutovsku, Kadaňsku a Vejprtsku. Žehušice: Městské knihy, 2003, s. 13.

¹² Binterová, Z.: Dějiny. In: Přísečnice zatopená, ale nezapomenutá. Chomutov: Oblastní muzeum, 2004, s. 13.

královská mincovna, kde se měly razit stříbrné české groše.¹³ V okolí se však dobývala kromě stříbra také železná ruda, která zde později postupně převládla.

První písemná zmínka o Přísečnici pochází z roku 1335. Roku 1352 udělil Karel IV. městečko v léno Šumburkům a roku 1446 ji koupili Lobkovicové. Patrně v tomto období vznikla v Přísečnici první významná stavba, která se dochovala téměř až do doby jejího zániku. Jednalo se o gotický kostel sv. Mikuláše, který sloužil jako farní až do roku 1583, kdy byl dostavěn kostel Nanebevzetí Panny Marie. Kostel sv. Mikuláše pak začal fungovat jako hřbitovní. Roku 1510 zde měl být údajně pohřben Bohuslav Hasištejský z Lobkovic. Ačkoli tuto událost připomínala pamětní deska odhalená v Přísečnici roku 1920, archeologický průzkum prováděný těsně před demolicí obce ji nepotvrdil.¹⁴ Ve 20. letech 16. století pak Lobkovicové nechali v severní části přísečnického náměstí vybudovat další významnou stavbu, tvrz, která byla několikrát zničena a přestavěna. Koncem 40. let 18. století z ní zbývaly jen trosky, které byly nakonec strženy, a na jejich místě byl v letech 1749-1754 postaven barokní zámek.

Roku 1533 koupili Přísečnici s tvrzí Šlikové, kteří také díky rozvíjející se důlní a hutní činnosti na Přísečnicku značně zbohatli. Ferdinand I. jim pak roku 1545 Přísečnici a doly vyvlastnil a převedl do majetku královské komory. Posléze jim zabavil i zbytek přísečnického panství a roku 1546 povýšil Přísečnici na královské horní město s právem užívat městský znak. Roku 1617 se pak Přísečnice vykoupila ze závislosti na přísečnickém panství a stala se svobodným horním městem.

Záhy však vypukla třicetiletá válka, na jejímž konci zůstalo město i jeho okolí z velké části zpustošené. Těžbu se v této oblasti nepodařilo plně obnovit a zdejší obyvatelé se začali živit především prací v lese. Přísečnické ženy také paličkovaly krajky a někteří místní provozovali hudbu po domech, hostincích a zámcích. Koncem 18. století pak začaly v Přísečnici vznikat první cestovní kapely, které si vydělávaly hraním po celém světě. Roku 1882 byla navíc ve městě otevřena soukromá hudební škola, jejímž majitelem byl Wilhelm Rauscher. Škola, kterou později převzalo město, nabízela šestileté studium hudby, teoretických předmětů i hraní na všechny nástroje symfonického orchestru. Přísečnici se tak brzy začalo říkat „město hudby“.¹⁵

¹³ Více viz Pinta, V.: Existovala přísečnická mincovna? Památky-příroda-život: Vlastivědný čtvrtletník Chomutovska. 2000, roč. XXXII, č. 1.

¹⁴ Více viz Černá, E.: Výsledky archeologického průzkumu v obci Přísečnice. Památky-příroda-život: Vlastivědný čtvrtletník Chomutovska. 1979, roč. XI, č. 4.

¹⁵ Více viz Binterová, Z.: Město hudby. In: Přísečnice zatopená, ale nezapomenutá, Chomutov: Oblastní muzeum, 2004, s. 93-101.

V letech 1759 vypukl v Přísečnici požár, kterému padla za oběť část města. Při dalším požáru v roce 1811 vyhořel i zámek, který byl však v následujících letech obnoven. Přísečnice trpěla také ve válce o rakouské dědictví i během sedmileté války. Vojenský vpád zažila též během války o bavorské dědictví. Roku 1826 prodala královská komora z důvodu klesajících výnosů přísečnické panství Ottu Viktorovi ze Schönburg-Waldenburgu a v roce 1832 ho pak koupili Buquoyové, kteří soustavně stavebně upravovali zámek a zasloužili se také o rozšíření paličkování krajek v této oblasti.¹⁶

V 70. letech 19. století se v okolí Přísečnice začala budovat železnice, na kterou se však městečko samotné odmítlo připojit. Nejbližší nádraží se tak nacházelo v sousední Rusové a dlouhá a zvláště v zimě obtížná cesta k němu zavinila, že se v Přísečnici příliš nerozvinul průmysl. Od přelomu 19. a 20. století se tak stávaly dominantním městem tohoto regionu sousední Vejprty.¹⁷ Ty měly v roce 1850 necelých 3500 obyvatel, jejichž počet vzrostl během osmdesáti let na 12000. Naopak Přísečnice dosáhla svého historického maxima v roce 1900, kdy zde žilo více než 4000 lidí.¹⁸

V roce 1906 se stala Přísečnice na úkor Vejprt okresním městem, a to patrně jen díky své starší tradici správního centra.¹⁹ Dobové fotografie a pohlednice ukazují kvetoucí městečko, v jehož středu sídlil okresní úřad a další okresní instituce. Nacházely se tu tři kavárny a pět hotelů. V sále hotelu Ross fungovalo kino. Kromě mateřské, obecné a měšťanské školy tu byla i škola hudební. Hudebníků však v Přísečnici již mnoho nebylo. Většinu místních živila práce v lese, v zemědělství, na úřadech, v obchodech či v textilním průmyslu. Byly zde továrny na strojové krajky a vyrábělo se tu také pletené zboží. Byla zde pošta, knihovna, drogerie, lékárna, tiskárna, bižuterie, muzeum, advokát, notář i lékař, jatka i rasovna. Tři bankovní ústavy tu měly své pobočky. Z nádraží v Rusové jezdila do Přísečnice místní doprava a ve třicátých letech bylo za městem otevřeno koupaliště.²⁰

Toto územní uspořádání přetrvalo rozpad Rakouska-Uherska a vznik Československa, kdy byla v Přísečnici ustanovena československá správa. V roce 1930 však ve městě žilo z celkového počtu 2606 obyvatel jen 101 Čechů, převážně státních zaměstnanců.²¹ Většina Němců v Přísečnici pak začala podporovat Sudetoněmeckou stranu, která zde získala při parlamentních volbách v květnu 1935 i při obecních volbách v květnu 1938 naprostou

¹⁶ Binterová, Z.: Dějiny. In: Přísečnice zatopená, ale nezapomenutá. Chomutov: Oblastní muzeum, 2004, s. 29.

¹⁷ Rak, P.: Historie a současnost podnikání na Chomutovsku, Kadaňsku a Vejprtsku. Žehušice: Městské knihy, 2003, s. 13.

¹⁸ Kuča, K: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, 6. díl. Praha: Libri, 2004, s. 236.

¹⁹ Rak, P.: Historie a současnost podnikání na Chomutovsku, Kadaňsku a Vejprtsku. Žehušice: Městské knihy, 2003, s. 62.

²⁰ Binterová, Z.: Dějiny. In: Přísečnice zatopená, ale nezapomenutá. Chomutov: Oblastní muzeum, 2004, s.34-36.

²¹ Tamtéž, s. 35.

většinu.²² Po Mnichovské dohodě, na jejímž základě se pohraniční území Čech a Moravy s německým obyvatelstvem stalo součástí nacistického Německa, Přísečnici opustili čeští úředníci, vojsko i celníci a Přísečničtí radostně uvítali německou armádu.²³ Při snižování nákladů na administrativu vyvolaném potřebou válečných úspor pak z rozhodnutí nacistických orgánů zanikl s platností k 31. prosinci 1942 politický okres Přísečnice, který byl začleněn do okresu Kadaň. Po válce se objevily snahy v Přísečnici okres obnovit, což potvrzuje například razítko s textem „Československý národní výbor pro okres Přísečnický“, kterým jsou opatřeny některé dokumenty tehdejšího národního výboru.²⁴ K obnovení tohoto okresu však nedošlo a správu Přísečnice převzal na krátkou dobu úřad v Kralovicích, pak byla obec zařazena pod okres Vejprty, kam přesídlily všechny okresní úřady. Okres Vejprty byl však k 31. prosinci 1948 zrušen a obec Přísečnice tak připadla k okresu Kadaň. Od 1. července 1960 byla pak spolu s tímto okresem zařazena do okresu Chomutov.

4 Přísečnice ve vzpomínkách pamětníků – od poválečného období až k úplnému zániku

4. 1 Odsun německého obyvatelstva a další vývoj obce v průběhu 40. a 50. let

Po osvobození Přísečnice, ke kterému došlo patrně 9. května 1945, kdy rudá armáda procházela Rusovou, se v obci pravděpodobně nenacházeli žádní občané české či slovenské národnosti. Již 23. května však můžeme najít pod protokolem o převzetí obecní správy v Přísečnici kromě pěti německých také čtyři české podpisy.²⁵ Počátkem září pak bylo v Přísečnici 84 Čechů a 1800 Němců.²⁶

Jednou z německých rodin v Přísečnici byli i Ulmanovi žijící v hájovně u cesty směrem k obci Kovářská. Měli syna a dvě dcery. Nejmladší z dětí, Ema, později Širlová, se narodila v roce 1925. V Přísečnici vychodila základní školu a pak doma pomáhala s hospodářstvím. Rodiče ji dle jejích slov střežili jako oko v hlavě, jelikož již přišli o svou starší dceru. Z vyprávění paní Širlové je patrné, že po příchodu ruské armády, panoval v německých rodinách strach. Do hájovny přijeli Rusové několikrát, procházeli dům a tu a tam si něco přivlastnili. Tatínek, který pracoval jako lesník, se snažil ženu i dceru vždy ukrýt. Paní Širlová

²² Binterová, Z.: Dějiny. In: Přísečnice zatopená, ale nezapomenutá. Chomutov: Oblastní muzeum, 2004, s. 43.

²³ Tamtéž, s. 43.

²⁴ Víték, V.: Inventář MNV Přísečnice 1945-1974. Kadaň: OA Chomutov se sídlem v Kadani, 1977, s. 2.

²⁵ Tamtéž, s. 2.

²⁶ SOKa Chomutov se sídlem v Kadani, Školní kroniky, obecná škola/ZDŠ Přísečnice 1945-1965, sign. Š 083a, zápis ze školního roku 1945/1946.

vzpomíná, že „Rusáci [přijeli] a to otec s maminkou, on ji pustil vzadu ven, z okna ven, a bylo to přece hodně vysoký, tak si trošku nohu zvrtila. [...] No a jindy zas přišli, to bylo dopoledne. Přišli tady dva takový. Jeden měl snad harmoniku a začal hrát a naštěstí jsem měla opar v celé puse. Ty tváře! A naproti bydleli nějaký mladý lidi a ten byl na vojně v Rusku a trochu rusky rozuměl a ten buď přišel, nebo byli u nás, to si pamatuju. A ten jeden [voják] se mnou začal tancovat. To teda jsem měla strach ne. A teď on říkal, že kdybych nebyla tak ošklivá, tak by se mnou bylo amen. [...] No a oni pak jeli do Kovářský a tam jsem slyšela, že znásilnili někoho.“²⁷ Represe vůči civilnímu obyvatelstvu však nepřicházely jen ze strany ruských vojáků, podíleli se na nich také Češi. Divoká fáze odsunu si zde údajně vyžádala 13 obětí.²⁸

Počáteční chaos v obci se začal uklidňovat jen pomalu a konsolidace poměrů přicházela postupně. V červenci 1945 byla ustanovena místní správní komise, která udělovala národní správu na živnosti, domy, zemědělské usedlosti, malé továrny i na bytové a hospodářské zařízení. V říjnu pak vznikla bytová kontrolní komise, která se podílela na přidělování bytů.²⁹ Na počátku září byla otevřena škola, kam nejprve docházelo jen dvacet českých dětí. Teprve s příchodem dalších učitelských sil mohly být do školy přijaty i děti německých rodičů, kteří se přímo neúčastnili v hitlerovských organizacích. Vyučování probíhalo v budově bývalé německé hudební školy číslo popisné 227, jelikož velká školní budova číslo popisné 343/344 byla až do dubna 1946 používána československou vojenskou posádkou.³⁰ Přechodně jí bylo využito i při organizovaném odsunu Němců, který byl zahájen v souvislosti s Postupimskou dohodou na přelomu let 1945 a 1946. Kronikář tehdy poznamenal, že: „i sem přišla odplata za to, že zde první Němci v pohraničí zdvihli zbraně, aby rozbili československý stát.“³¹ Obecní bubeník, který v poválečných letech seznamoval obyvatele se zněním vyhlášek a nařízení, tak tlumočil i tentokrát nařízení správní komise, které pod hrozbou trestu smrti zbavovalo Němce šperků a cenností, radiopřijímačů, fotoaparátů i hudebních nástrojů. Nejrůznější hudební nástroje, které upomínaly na slavnou hudební minulost města, se v přísečnických domcích nacházely velmi hojně, o čemž svědčí i fakt, že se zástupci obce i v několika následujících letech často zabývali propůjčováním a prodáváním tohoto „nepřátelského majetku“.³² Za účelem odsunu byla také utvořena odsunová komise.

²⁷ Ema Širlová, rozhovor z 26. července 2012.

²⁸ Binterová, Z.: Dějiny. In: Přísečnice zatopená, ale nezapomenutá. Chomutov: Oblastní muzeum, 2004, s. 45.

²⁹ Vítek, V.: Inventář MNV Přísečnice 1945-1974, Kadaň: OA Chomutov se sídlem v Kadani, 1977, s. 3.

³⁰ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, Školní kroniky, obecná škola/ZDŠ Přísečnice 1945-1965, sign. Š 083a, zápis ze školního roku 1945/1946.

³¹ Tamtéž, zápis ze školního roku 1945/1946.

³² Vítek, V.: Inventář MNV Přísečnice 1945-1974, Kadaň: OA Chomutov se sídlem v Kadani, 1977, s. 7.

Nejvíce přísečnických Němců bylo odsunuto do Lohru nad Mohanem v americké zóně, jen někteří se dostali do sovětské zóny. Němci, kteří měli být odsunuti, byli nejprve soustředěni v budově školy a pak převedeni v dlouhém konvoji do Vejprt. Dobyččí vagóny je pak odvezly za hranice země.³³ Tento osud však nepotkal všechny Němce z Přísečnice. Z vyprávění pamětníků je patrné, že především Němci pracující v lese v obci zůstávali. Tak se stalo i v případě Ulmanových, kteří s odsunem již počítali. Paní Širlová vzpomíná: „My jsme měli pytle připravený. Prádlo tam, tašky a všechno. [...] Já ještě kousek té látky mám, jak jsem našla na ten pytel, zelenej pytel. [...] Ale lesáci a dělníci lesní, lesní dělníci furt jako zpátky. Ty potřebovali. Že nikdo nechtěl pracovat v lese. Voni [Češi] přišli jenom rabovat a něco zabrat ty baráky a tohle, ale pracovat jako nechtěli [...]. Tak vždycky když byl takovej odsun, ten lesmistr vždycky jako nic, jakože až příště třeba. Ale furt to dělal a najednou byl šlus a my jsme seděli tady.“³⁴

Udržet si tyto lidi bylo pro existenci Přísečnice velmi důležité, jelikož jediný výnos obci přinášel právě obecní les, který byl však po předcházejících válečných letech ve velmi zuboženém stavu.³⁵ Osídlenců, kteří měli zájem se v obci opravdu usadit, příliš mnoho nepřicházelo. Nové obyvatelé nelákala ani zeměpisná poloha obce, která nepřála zemědělství. To se omezovalo na pěstování brambor a žita a chov skotu. Co se týče průmyslu, po válce se v obci nacházely tři továrny. Dvě továrny o padesáti zaměstnancích vyráběly záclony a krajky. Třetí továrna s třiceti zaměstnanci pak vyráběla hračky. Tato továrna však byla již v srpnu 1946 přestěhována do Trutnova a tehdy také dosáhla stagnace osídlení obce svého vrcholu a dokonce se uvažovalo o uzavření měšťanské školy.³⁶ Představitelé obce proto již neměli zájem na dalším odsunu zbylých Němců a ti se tak stali první složkou budoucího řídkého osídlení Přísečnice a okolních obcí. Němčina se také i několik let po válce udržela v místních názvech. První poválečný kronikář například používá pro okolní obce vždy německé pojmenování a některé místní německé názvy se udržely ve slovníku bývalých obyvatel obce i v současnosti.

Po volbách v roce 1946 se v Přísečnici utvořil Místní národní výbor Přísečnice (dále jen MNV Přísečnice), jehož předsedou se stal Bohumil Kafka. Představitelé obce i státní úřady se snažili propagovat další osídlování pohraničních území a přicházejícím občanům z vnitrozemí poskytovali výhody v podobě volných domků do vlastnictví či jinou

³³ Binterová, Z.: Dějiny. In: Přísečnice zatopená, ale nezapomenutá, Chomutov: Oblastní muzeum, 2004 ,s.45-46.

³⁴ Ema Širlová, rozhovor z 26. července 2012.

³⁵ Vítek, V.: Inventář MNV Přísečnice 1945-1974, Kadaň: OA Chomutov se sídlem v Kadani, 1977, s. 7.

³⁶ SOKA Chomutov se sídlem v Kadani, Školní kroniky, obecná škola/ZDŠ Přísečnice 1945-1965, sign. Š 083a, zápis ze školního roku 1945/1946.

jednorázovou výpomoc. Osídlovacímu referentu bylo uloženo propagovat další osídlování obce prostřednictvím Československého rozhlasu.³⁷ Jednou z rodin, jež v té době uposlechla tyto výzvy, byli i manželé Antonín a Anežka Štětinovi, kteří původně žili v Praze, a nyní se se svými čtyřmi dětmi usadili v domě číslo popisné 58. Rodinu začalo živit zahradnictví, které si brzy po svém příchodu v obci otevřeli. Po válce do Přísečnice přišla se dvěma syny a dcerou také paní Josefa Mrázková, která byla v té době již vdova a volné byty v oblasti jí skýtaly šanci na nový život. Po srpnu 1946 tak začalo Čechů v obci pozvolně přibývat. Počet obyvatel také na krátkou dobu zvýšil příchod reemigrantů z Maďarska, kteří pracovali v chomutovských ocelárnách. Na počátku ledna 1947 bylo v Přísečnici podle údajů školní kroniky 818 Čechů a Slováků, 203 Němců a 189 reemigrantů. Reemigranti však z Přísečnice v následujících dvou letech odešli a počet obyvatel opět klesl. Na jaře 1947 byly navíc berní správa a berní úřad přeloženy do Jáchymova a Přísečnice tak ztratila ráz města.³⁸

V tomto období probíhal v obci také politický boj, který kulminoval v únoru 1948. Dne 22. února vznikl v Přísečnici místní akční výbor Národní fronty. Byly ustanoveny také závodní akční výbory a ještě v únoru zanikly místní organizace Československé strany lidové a Československé strany národně socialistické, jelikož z nich vystoupili všichni jejich bývalí členové.³⁹ Nové poměry zasáhly také přísečnickou školu. Školní slavnosti u příležitosti 28. října či výročí narození a úmrtí T. G. Masaryka a narozenin Edvarda Beneše postupně vystřídaly oslavy výročí Velké říjnové socialistické revoluce či únorového převratu. Škola se také dočkala nového ředitele. Tím se stal Alois Klika, který nahradil sociálního demokrata Jaroslava Bodláka. Nový ředitel pak ve školní kronice informuje o tom, že se i učitelský sbor zapojil do „osvětové práce“ tím, že jako součást vyučování promítal filmy pro poznání Sovětského svazu. Ty se pak promítaly také na MNV.⁴⁰

Únorový převrat také přispěl k dalšímu úbytku obyvatel Přísečnice, kterou opouštěli lidé, jichž se komunisté pro tzv. „politicky závadné chování“ zbavovali. Tito komunistům nepohodlní občané byli zproštěni národních správ a propuštěni ze služeb MNV, SNB i finanční stráže. Někteří byli vyhoštěni z Přísečnice i z celého okresu Vejprty.⁴¹ Jejich místo pak zaplnili další komunistům nepohodlní lidé, kteří naopak do Přísečnice museli. Jednou z těchto rodin, která se do Přísečnice dostala za trest, byli manželé Širlovi, kteří původně žili ve

³⁷ Vítek, V.: Inventář MNV Přísečnice 1945-1974. Kadaň: OA Chomutov se sídlem v Kadani, 1977, s. 6.

³⁸ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, Školní kroniky, obecná škola/ZDŠ Přísečnice 1945-1965, sign. Š 083a, zápis ze školního roku 1946/1947.

³⁹ Vítek, V.: Inventář MNV Přísečnice 1945-1974. Kadaň: OA Chomutov se sídlem v Kadani, 1977, s. 7-8.

⁴⁰ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, Školní kroniky, obecná škola/ZDŠ Přísečnice 1945-1965, sign. Š 083a, zápis ze školního roku 1947/1948.

⁴¹ Vítek, V.: Inventář MNV Přísečnice 1945-1974. Kadaň: OA Chomutov se sídlem v Kadani, 1977, s. 8.

Vršanech u Mostu. Do Přísečnice se poté přistěhoval i jejich syn Karel, narozený v roce 1924, jenž byl v době nuceného vystěhování svých rodičů na vojně v Českých Budějovicích a o této situaci se dozvěděl z dopisu, který mu sem rodiče psali. Když na podzim roku 1948 skončil vojenskou službu, vydal se hledat Přísečnici. Přísečnice, poznamenaná velkým úbytkem obyvatel a tím pádem mnoha prázdnými a zanedbanými domy, se mu nejprve vůbec nelíbila. Pan Širlo vzpomíná, že „v noci, když byl vítr, tak všude bouchaly dveře, to bylo poodvíraný“.⁴² Důvod nuceného vystěhování svých rodičů pak komentuje slovy: „On [tatínek] měl velkostatek jenom a tím to bylo všechno.“⁴³

Kromě lidí postižených kolektivizací přicházeli do Přísečnice také oběti komunistických čistek v armádě. Podle kronikáře se na podzim roku 1950 v obci začaly zřizovat byty pro vojenské penzisty, kteří měli údajně uvolnit místa ve městech, především v Praze, pro nově nastupující vojenské zaměstnance. Několik rodin těchto lidí se pak do obce během jara 1951 přistěhovalo.⁴⁴ Pan Širlo na to vzpomíná takto: „Z Prahy [přicházelo] hodně důstojníků, co byli. Ty, který vyhodili z armády, tak sem museli. Z Brna Zádrapa. [...], Bulandr, to byl generál. Taky ho vyhodili z armády a musel se vystěhovat.“⁴⁵ Část těchto nově příchozích se však odstěhovala, jakmile k tomu měla příležitost. Pro druhou část, včetně Karla Širla a jeho rodičů, se však obec stala novým domovem, který si postupem času zamilovali.

Představitelé obce si byli vědomi toho, že lidé budou v Přísečnici zůstávat, jen pokud zde budou mít dostatek pracovních příležitostí. Proto se snažili přesvědčit nadřízené úřady o nutnosti ponechat v Přísečnici textilní průmysl, který by lidem zajistil dostatek obživy. Tato snaha však nebyla úspěšná a na konci 40. let odtud byla přemístěna továrna na krajkové zboží Tylex, v důsledku čehož se počet obyvatel v obci zmenšil během roku asi o 100 osob.⁴⁶ Podle kronikáře byla příčinou dalšího ubývání obyvatel obce také její poloha na okraji hraničního pásma, které bylo zřízeno na začátku roku 1950 a značně omezovalo pohyb místních lidí po okolí.⁴⁷

Po komunistickém převratu pak nastoupila i Přísečnice cestou socializace vesnice. V roce 1950 zde bylo ještě 19 zemědělců, kteří hospodařili soukromě.⁴⁸ Již v listopadu tohoto

⁴² Karel Širlo, rozhovor z 26. července 2012.

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, Školní kroniky, obecná škola/ZDŠ Přísečnice 1945-1965, sign. Š 083a, zápis ze školního roku 1951/1952.

⁴⁵ Karel Širlo, rozhovor z 26. července 2012.

⁴⁶ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, Školní kroniky, obecná škola/ZDŠ Přísečnice 1945-1965, sign. Š 083a, zápis ze školního roku 1949/1950.

⁴⁷ Tamtéž, zápis ze školního roku 1949/1950.

⁴⁸ Vítek, V.: Inventář MNV Přísečnice 1945-1974, Kadaň: OA Chomutov se sídlem v Kadani, 1977, s. 11.

roku bylo však ustanoveno JZD, kam museli v důsledku stále se zvyšujícího tlaku, který na ně byl vyvíjen, vstoupit například i Štětinovi. JZD však nemělo v Přísečnici dlouhého trvání, jelikož velmi špatně prospívalo. Rada Okresního národního výboru v Kadani ho tak ke dni 1. ledna 1954 zrušila. Majetek družstva pak převzal Československý státní statek Přísečnice. Původně obecní les naopak přešel v první polovině 50. let do majetku Československých státních lesů.⁴⁹

Po těchto změnách ale nastalo v obci období klidu a život se začal stabilizovat. Lidé si zde budovali své domovy a také se objevily snahy obec zvelebit. Například budova školy byla soustavně opravována. Do provozu se uvedlo ústřední topení, předělalo se sociální zařízení, budova se zevnitř i zvenku nově vymalovala. Také okolí školy se upravovalo. Částečně se vykácely křoviny před školou a za školou se začalo budovat hřiště. Budova školy pak byla během letních prázdnin zapůjčována k rekreaci dětí z Prahy a dalších měst.⁵⁰ Začátkem 50. let pak byla v Přísečnici otevřena další škola. Jednalo se o učňovskou lesnickou školu, která byla v následujících letech několikrát přejmenována. Posledním názvem bylo Lesnické odborné učiliště. Učebny učiliště byly ve školní budově, internát na zámku. Roku 1960 pak bylo učiliště přestěhováno do Abertam.⁵¹ Na podzim roku 1953 byla v Přísečnici dokončena instalace místního rozhlasu⁵² a následujícího roku byl při volbách zvolen nový národní výbor, jehož předsedou se stal Rudolf Matásek.⁵³ V roce 1955 bylo v obci zřízeno zdravotní středisko OÚNZ Kadaň⁵⁴ a o dva roky později se konaly další volby do národního výboru, jehož předsedou se stal Karel Kádner.⁵⁵

Co se týče počtu obyvatel, ten v Přísečnici na krátkou dobu vzrostl v letech 1952 až 1954, kdy byl v obci v budově bývalého okresního úřadu číslo popisné 10/11 umístěn dětský domov.⁵⁶ Ačkoli se MNV pokoušel řešit nedostatečné osídlení obce, odliv jejího obyvatelstva, které většinou odcházelo za prací do vnitrozemí, tu byl patrný stále. Nedostatečné osídlení celé oblasti pak zavdalo příčinu k tomu, aby byly k Přísečnici připojeny i okolní obce a osady.

⁴⁹ Vítek, V.: Inventář MNV Přísečnice 1945-1974, Kadaň: OA Chomutov se sídlem v Kadani, 1977, s. 11.

⁵⁰ SOKA Chomutov se sídlem v Kadani, Školní kroniky, obecná škola/ZDŠ Přísečnice 1945-1965, sign. Š 083a, zápis ze školního roku 1950/1951.

⁵¹ Binterová, Z.: Dějiny. In: Přísečnice zatopená, ale nezapomenutá, Chomutov: Oblastní muzeum, 2004, s. 48.

⁵² Vítek, V.: Inventář MNV Přísečnice 1945-1974, Kadaň: OA Chomutov se sídlem v Kadani, 1977, s. 11.

⁵³ SOKA Chomutov se sídlem v Kadani, Školní kroniky, obecná škola/ZDŠ Přísečnice 1945-1965, sign. Š 083a, zápis ze školního roku 1953/1954.

⁵⁴ Tamtéž, zápis ze školního roku 1954/1955.

⁵⁵ Tamtéž, zápis ze školního roku 1956/1957.

⁵⁶ SOKA Chomutov se sídlem v Kadani, Školní kroniky, obecná škola/ZDŠ Přísečnice 1945-1965, sign. Š 083a, zápis ze školního roku 1951/1952.

V 60. letech tak MNV Přísečnice spravoval také sousední Rusovou, Dolinu, Kotlinu, Kryštofovy Hamry, Mezilesí a Venkov.⁵⁷

4. 2 Podoba Přísečnice 60. let a její obyvatelé

Přísečnice začátku 60. let připomínala svou předválečnou slávu okresního města již jen velmi vzdáleně. Místo více než tři tisíc lidí tu žilo jen 717 obyvatel⁵⁸ a tento počet stále klesal. Při pohledu na dobové fotografie či videozáznamy je navíc patrné, že nejen počet obyvatel, ale i vzhled obce se do značné míry změnil. Ačkoli tu stály stále stejné cihlové, kamenné či hrázděné domky s eternitovými střechami, které v obci byly již před válkou, podepsal se na nich zub času a historický vývoj. Mnoho opuštěných, polorozpadlých domů nechali navíc představitelé okresních institucí již zbourat nebo dali k jejich zbourání svolení během následujících let. V zástavbě domů tak vznikaly četné proluky, a tak ani mapky a plány obce pocházející z předválečného období nebyly již zcela aktuální. Demolice proběhly dle vzpomínek pamětníků ve vlnách, mezi nimiž vždy uběhlo několik let. Například v roce 1963 bylo v Přísečnici, v rámci plánovaného zušlechtění obcí k 20. výročí osvobození země, určeno k demolici 24 objektů. Demolice zajišťoval MNV Přísečnice a ozbrojené složky.⁵⁹ Tak se stalo, že v roce 1970 stálo v Přísečnici již jen 107 domů, což byla pouhá čtvrtina jejich celkového předválečného počtu.⁶⁰

Samotná vnitřní podoba těchto domů se však od doby minulé příliš nezměnila. Stále se topilo v kamnech a v zimních měsících ani silné zdi a zdvojená okna nezabránilly pronikání venkovního chladu. Záchody byly suché, a pokud měl dům koupelnu, jednalo se často o plechovou vanu. Elektrina i voda byly zavedeny přímo do objektů, voda se však musela většinou ohřívat na kamnech. Kromě pozemku k některým domům patřily i hospodářské budovy a sklepy.⁶¹

Na počátku 60. let v Přísečnici stály ještě všechny významné objekty. Střed obce tvořilo náměstí se zámekem, který byl v letech 1962 až 1964 opraven jeho tehdejším majitelem Krajským skladem léčiv v Ústí nad Labem.⁶² Na náměstí, před vchodem do zámku, se

⁵⁷ Vítek, V.: Inventář MNV Přísečnice 1945-1974, Kadaň: OA Chomutov se sídlem v Kadani, 1977, s. 12.

⁵⁸ Binterová, Z.: Dějiny. In: Přísečnice zatopená, ale nezapomenutá. Chomutov: Oblastní muzeum, 2004, s. 53.

⁵⁹ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, fond ONV Chomutov, II, kniha č. 19, Návrh na asanaci objektů k 20. výročí osvobození naší vlasti sovětskou armádou ze 7. prosince 1963.

⁶⁰ Binterová, Z.: Dějiny. In: Přísečnice zatopená, ale nezapomenutá. Chomutov: Oblastní muzeum, 2004, s. 53.

⁶¹ Více viz Archiv Povodí Ohře, odbor PEP, číselný kód 8.03, VD Přísečnice, ocenění staveb.

⁶² Binterová, Z.: Dějiny. In: Přísečnice zatopená, ale nezapomenutá. Chomutov: Oblastní muzeum, 2004, s. 48.

nacházel také park s vysokými listnatými stromy, lavičkami a altánem. Na jeho jižním konci pak stála radnice s hranolovou věží a hodinami, kde sídlil MNV Přísečnice (do listopadu 1966 byl jeho předsedou Leopold Jelínek, toho nahradil Ladislav Šťastný⁶³, posledním předsedou byl pak Karel Voska). V dalších domech na náměstí se nacházely četné obchody a služby, které obyvatelům poskytovaly téměř vše, co běžně potřebovali. Na nároží proti radnici stál vysoký secesní dům číslo 77, bývalá banka, kde se nyní nacházel obchod s ovocem a zeleninou, v bývalém hotelu Herrenhaus, číslo popisné 68, byla samoobsluha se smíšeným zbožím, ve vedlejší domě se prodávala obuv. V dalších domech byl obchod s oděvy, pekař, řezník, mlékárna s cukrárnou, lékárna, knihovna či pošta. Na náměstí byla též čerpací stanice a restaurace Lidový dům (bývalý hotel Ross), kde stále ještě fungovalo kino. Jižním směrem od náměstí se nacházel kostel Nanebevzetí Panny Marie a naproti němu bývalá kavárna Roscher, kde nyní čepoval pan Dobrovolný. Západním směrem od náměstí se pak několika uličkami dalo projít k budově základní devítileté školy. Jelikož Přísečnice představovala spádovou oblast pro okolní obce a osady, navštěvovaly tuto školu kromě přísečnických dětí i děti z Doliny, z Výsluní (od 6. ročníku), děti z Kryštofových Hamrů (od 5. ročníku) a od 4. ročníku také děti z Rusové⁶⁴ (v roce 1967 byla pak škola v Rusové zrušena⁶⁵). Řediteli školy a zároveň školními kronikáři byli v 60. letech Eduard Egermajer, František Mařík, Jan Šerák a Miroslav Bass.

Z přísečnického náměstí se rozbíhaly dvě široké ulice. Jáchymovská ulice stoupala západním směrem k tzv. švédské lípě připomínající třicetiletou válku, k bývalému koupališti, které se nyní spíše podobalo jednomu z mnoha rybníků v okolí, k hájovně a dále směrem k obci Kovářská. Kadaňská ulice, kde se nacházelo také zdravotní středisko, pak vedla jižním směrem ke hřbitovu s kostelem sv. Mikuláše a dále směrem k Rusové a Dolině.

Z památek obce byl nejvýraznější velký jednolodní obdélný kostel Nanebevzetí Panny Marie s vysokou částečně hranolovitou a částečně polygonální věží, vedle kterého stála fara pocházející z období jeho barokní přestavby. Z barokní podoby města se dochovaly také sochy. U fary to byl sloup se sochou Nejsvětější trojice, u zámku sv. Florián, na náměstí sloup se sochou Panny Marie, u vstupu na hřbitov sloup se sochou Piety, naproti hřbitovu socha Panny Marie Svatohorské a na Kadaňské ulici sousoší sv. Anny a Josefa s dítětem. Na

⁶³ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, fond ONV Chomutov, II, kniha č. 34, Návrh na změnu předsedy MNV Přísečnice z 11. listopadu 1966.

⁶⁴ Tamtéž, zápis ze školního roku 1965/66.

⁶⁵ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, Školní kroniky, ZDŠ Přísečnice 1965-1972/73, sign. Š 084, zápis ze školního roku 1967/68.

náměstí původně stál také sloup se sochou sv. Jana Nepomuckého, který byl však již roku 1960 značně poškozen. Proto byl odstraněn a položen za hřbitovní zeď.⁶⁶

Velmi poškozený byl v 60. letech také hřbitovní kostel sv. Mikuláše. Kvůli propadlé střeše lodi a stropu byl již zamčený a nepoužíval se. V roce 1964 byl nakonec zbořen a některé sochy byly přeneseny do farního kostela.⁶⁷ Demolice byla odůvodněna potřebou rozšířit silnici.⁶⁸ Ze hřbitovního kostela tak zůstaly jen základy, kolem kterých se rozkládal starý německý hřbitov s kamennými náhrobky a typickými krušnohorskými litinovými kříži, obklopený kamennou zdí. Jelikož obyvatelé přicházející do Přísečnice po válce zde své příbuzné většinou pochované neměli, bylo na něm udržováno jen málo hrobů. Na hřbitově se navíc již od roku 1962 pohřbívat nesmělo.⁶⁹

Kdo z obyvatel Přísečnice pracoval v obci a nebyl zaměstnán v některém z obchodů či ve škole, pracoval s největší pravděpodobností u Československých státních lesů či Československého státního statku Přísečnice, jehož budovy (bývalý buquoyský pivovar) se nacházely dále na sever směrem od náměstí. Některé obyvatelky obce pak pracovaly v závodu Tosta, který sídlil v menším domě vedle bývalého hotelu Herrenhaus. V roce 1968 měl tento závod 53 pracovníků, z toho 51 žen.⁷⁰

Karel a Ema Širlovi, nyní již manželé, žili v Jáchymovské ulici v domě číslo 307. Bydleli společně s manželčiny rodiči, Ulmanovými, a svými třemi dětmi. Pan Širlo vystřídal během života v Přísečnici několik zaměstnání. Pracoval jako manipulant na nádraží v Rusové, rostlinář u státního statku a také jako hajný na Jelení hoře, k čemuž dodává: „Nejhezčí moje zaměstnání z celého života tam na tom Hassbergu.“⁷¹ Paní Širlová byla v domácnosti a starala se o děti. Čas od času si však přivydělávala na brigádách, a tak pracovala například i jako pomocná síla ve školní kuchyni, o čemž se zmiňuje i školní kronika.⁷² Jejich nejstarší dcera Ema, později Plachtová, narozená v roce 1950, v Přísečnici vychodila základní školu a poté se šla učit do Varnsdorfu. Po vyučení pracovala na přísečnické poště. Odtud pak odešla na poštu do Vejprtu a v době postupné likvidace obce již s rodiči nebydlela. Když paní Plachtová hovoří o domě číslo 307, jakoby popisovala i ostatní domy v Přísečnici: „Nebyla

⁶⁶ Binterová, Z.: Dějiny. In: Přísečnice zatopená, ale nezapomenutá. Chomutov: Oblastní muzeum, 2004, s. 51.

⁶⁷ Kostel a fara v Přísečnici [film], režie František Lukáš, Československo 1969.

⁶⁸ Čechura, M.: Zaniklé kostely Čech. Praha: Libri 2012, s. 228.

⁶⁹ Binterová, Z.: Dějiny. In: Přísečnice zatopená, ale nezapomenutá. Chomutov: Oblastní muzeum, 2004, s. 50.

⁷⁰ SOKA Chomutov se sídlem v Kadani, fond ONV Chomutov, II, plánovací odbor, sign. K10, Vejprtsko Výchled závodu Tosta Přísečnice.

⁷¹ Karel Širlo, rozhovor z 26. července 2012.

⁷² SOKA Chomutov se sídlem v Kadani, Školní kroniky, obecná škola/ZDŠ Přísečnice 1945-1965, sign. Š 083a, zápis ze školního roku 1961/62.

tam třeba koupelna. [Ale] tak jako nám to vyhovovalo. My jsme si udělali koupelnu, že se přetáhla šňůra, tam se dal závěs nebo vlastně osuška a my jsme se za tím koupali, [...] v plechový vaně. [...] Topilo se v kamnech. A když jsme spali v pokojíčku, tak vlastně tady za náma zbourali barák, takže na tý zdi jsme měli jinovatku, a když jsme dejchali, tak normálně pak peřinu jsme, takový vysoký peřiny, tam normálně to bylo zmrzlý. Ale vyrostli jsme, nebyli jsme nemocný a bylo to perfektní.“⁷³

V domě číslo 58, v jediném obytném stavení za potokem, s kterým sousedila bývalá jatka, v této době již garáže státních lesů, žili manželé Štětinovi, kteří nyní pracovali jako lesní dělníci. Po čtyřech dětech, s kterými do Přísečnice již přišli, se jim postupně narodilo dalších sedm. Celkem tedy měli jedenáct dětí, devět chlapců a dvě dívky. Devátým dítětem v pořadí byl syn Jaroslav, narozený v roce 1954 v Přísečnici. Manželé Štětinovi byli sami velmi sečtělí a i všem svým dětem se snažili zajistit dobré vzdělání: „Tatínek byl vzdělanej člověk, chytřej, [...] ale rodiče mu neumožnili vzdělání, protože se někdy v roce 1920 smál svému bratrovi, že je blbej. Jeho tatínek, který byl soudní rada, to slyšel a řekl: ‚Ty se povyšovat nebudeš‘ a musel jít dělat zahradníka. Tak když kluci na to měli nebo sourozenci, tak rodiče se mohli strhnout, aby jim to umožnili.“⁷⁴ I z toho důvodu se tatínek pana Štětiny velmi účastnil dění v obci. Od roku 1956 byl například předsedou SRPŠ⁷⁵ a v rámci MNV také zasedal v komisi pro vzdělávání. Jaroslav Štětina vychodil v obci základní školu a jeden rok z ní ještě dojížděl na gymnázium do Kadaně.

Paní Josefa Mrázková začala po svém příchodu do Přísečnice pracovat v Tostě, její synové pak pracovali jako truhláři u státních lesů. S jedním z nich, jeho ženou a dcerou žila v 60. letech v domě číslo 17 na náměstí. Druhý syn bydlel s rodinou v domě 181 v Kadaňské ulici. Dcera paní Mrázkové měla šest dětí, se kterými se často stěhovala. Jedna z jejích dcer, Ludmila Mrázková, později Čermáková, narozená v roce 1950, vzpomíná na své dětství takto: „Měla jsem prostě maminku, která... byli jsme šest dětí a každé mělo jiného tátu, tak co si budeme povídat. Takže se o nás moc nestarala [...], fakt na nás neměla čas. Ta lítala za chlapama a to je o ničem pak.“⁷⁶ Jedním z míst, kde paní Čermáková s maminkou a sourozenci v dětství žila, byla také Kovářská. Výhodou života v této obci byla relativní blízkost Přísečnice, kde žila babička Josefa, která se dětem snažila péči maminky vynahradit. Děti k ní chodily do Přísečnice pěšky: „Šli jsme třeba dvě, já a ségra jsme šli do Přísečnice, to

⁷³ Ema Plachtová, rozhovor z 26. července 2012.

⁷⁴ Jaroslav Štětina, rozhovor ze 7. června 2012.

⁷⁵ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, Školní kroniky, obecná škola/ZDŠ Přísečnice 1945-1965, sign. Š 083a, zápis ze školního roku 1956/57.

⁷⁶ Ludmila Čermáková, rozhovor z 23. dubna 2012.

bylo asi šest kilometrů a jako malý děti, sami přes silnici, mazali jsme přes Špičák do Přísečnice a k babičce: ‚Babi, dej nám jídlo, my máme hlad‘. A to vždycky: ‚Ta čubka, já jí dám, až přijde domu,‘ vždycky nadávala.“⁷⁷ Ačkoli si paní Čermáková ke své babičce brzy vytvořila silné citové pouto, definitivně se k ní, do domu číslo 17, přestěhovala až v roce 1967. Tehdy již měla za sebou jeden rok studia v Kopistech, kde se učila kuchařkou. Ačkoli se jí ve škole vedlo dobře, musela skončit, jelikož, jak vzpomíná, jí maminka nedala na další studium peníze. Paní Čermáková tak začala pracovat ve výrobně nití Benar v Kovářské, kam dojížděla od babičky z Přísečnice. S babičkou zde sdílela kuchyni a ložnici v přízemí. V patře pak bydlel strýc s rodinou.

Na život v domě číslo 181, který se nacházel blízko zdravotního střediska a požární zbrojnice, naopak vzpomíná paní Jaroslava Mrázková, později Mittágová, narozená v roce 1957 v Kadani. Její tatínek pracoval jako truhlář a maminka, původní Němka, pracovala v Tostě. Ve svých vzpomínkách se paní Mittágová vrací spíše než k babičce Josefě, k rodičům své maminky, kteří bydleli naproti a byli jí zjevně bližší. Paní Mittágová navštěvovala v Přísečnici mateřskou školu i základní školu až do osmé třídy, devátý ročník pak dokončila ve škole ve Vejprtech.

Rodinou, která se do obce přestěhovala až v 60. letech, pak byli Vlasákové. Rozálie Vlasáková pocházela ze Slovenska a František Vlasák z Berounska. Seznámili se spolu v Tušimicích na severu Čech, kam po válce v rámci náborů mládeže odešli pracovat. Manželé Vlasákové toužili po dětech, avšak to se jim nedařilo. Jejich vnučka vzpomíná, že „jim někdo poradil, že na horách kdokoli tady žije, tak má dětí hromadu. No tak sem šli a měli jich sedm.“⁷⁸ Nejstarší z dětí byla dcera Anna, později Šimková, narozená v roce 1958. Vlasákové, kteří začali pracovat u státního statku, žili nejprve v Rusové. Poté se přestěhovali do vedlejší Přísečnice, kde se usadili v domě v prostorách státního statku. V roce 1965 si pak koupili dům číslo 263, který se nacházel vedle kostela a fary a dříve sloužil jako pekárna. Na tento dům paní Šimková vzpomíná jako na masivní, velkou stavbu, k níž patřily také hrázděné hospodářské budovy, které s ní tvořily uzavřený dvorec. Annu Šimkovou, která se již v dětství zajímala o historii, nejvíce přitahovala jeho půda a sklepy: „Byly tam nádherný starobylý sklepy v tom domě. Já dneska, jak to jakoby vidím zpětně, jak si ty sklepy pamatuju, tak si myslím, že byly daleko starší, než ten dům. Že to byly ještě nějaký původní sklepy, než to vyhořelo asi v tom 19. století někdy na začátku. Byly nádherně klenuté a měly tu lomenici. Teď byly tam různý takový jako ozdoby [...] a ještě tam byla studánka v tom sklepě. Ale já

⁷⁷ Ludmila Čermáková, rozhovor z 23. dubna 2012.

⁷⁸ Anna Šimková, rozhovor z 13. srpna 2012.

jsem se tam vždycky bála chodit. Jedině s tátou nebo s někým no.“⁷⁹ Paní Šimková a její mladší sourozenci navštěvovali v Přísečnici základní školu, kvůli stavbě přehrady však museli povinnou školní docházku dokončit již v novém bydlišti.

Všichni obyvatelé Přísečnice se většinou navzájem znali, případně osobně znali alespoň někoho z rodičů, prarodičů či sourozenců konkrétního člověka, což dokládá také jejich vyprávění, ve kterém vzpomínají i na své sousedy, přátele, či zaměstnance místních obchodů, s nimiž byli denně ve styku. V Přísečnici však nebyli jen tito stálí obyvatelé, které reprezentují například výše zmíněné rodiny. Odliv obyvatel tu byl značný, a tak bylo stále místo pro nově příchozí. To z Přísečnice činilo ideální zastávku pro kočující obyvatelstvo, jehož způsob života však nevyvolávat v očích sousedů příliš pochopení. Na příchod dvou těchto rodin vzpomíná paní Mittágová i paní Šimková. Paní Šimková vypráví: „To jsem byla tak v druhý třetí třídě. To znamená šedesát pět šest sedm. A [to sem přišlo] hodně cikánů ze Slovenska. [...] Úplně takovej jakoby divokej kmen, kterej asi nikdy neviděl záchod, neznal vodu, že se to používá na mytí. Že se nepálí trámy nad hlavou. [...] Tady v tom dostali ten dům. To byl barokní dům. Kulatý vchody, měl nějaký barokní ozdoby na sobě už poloopadaný a jako starej dům, starobylej, krásnej. No ti mu dali. Za chvíli okýnka visely nakřivo, pak už nebyly žádný, trámy všechno, pak už padala střecha, tak už zase do jinýho.“⁸⁰ Paní Mittágová k tomu dodává: „Tam měly ty baráky docela hrozný, tam se nedalo projít jinudy. Třeba do mlíkárně, když jsem šla na náměstí, tak to bylo za rohem a oni bydleli takhle před tím rohem, takže tam to bylo vždycky celkem o život. [...] Víím, že tam furt něco lítalo z okna, [...] to tenkrát vylítla sekera z okna a židle z okna, tam bylo docela se strachem projít okolo.“⁸¹ Samozřejmě však v Přísečnici žilo také romské obyvatelstvo, které si v obci vytvořilo domov, o něž se staralo a mělo ho rádo. Část pamětníků se pak patrně v souvislosti s jistou idealizací života v Přísečnici jako doby svého mládí zmiňuje jen o těchto lidech. Když o nich hovoří například pan Širlo, podotýká: „To už nás tam nebylo moc, to už Němce vystěhovali, tak a že tam mezi náma byli i cikáni rodiny, který byli úplně normální. Pracovali, chodili s náma na pivo. Opravdu to není k vidění, jak byli spořádaný. Ty rodiny a ty děti všecko v šusu, to i bylo zajímavý. A lidi mezi sebou, co byli v Přísečnici Češi, Němci, cikáni... všecko se snášelo.“⁸² Součástí Přísečnice se tak stalo i kočující či usedlé romské obyvatelstvo. V roce 1969, kdy měla samotná Přísečnice již jen 395 obyvatel⁸³, čítal jeho

⁷⁹ Anna Šimková, rozhovor z 13. srpna 2012.

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ Jaroslava Mittágová, rozhovor z 16. července 2012.

⁸² Karel Širlo, rozhovor z 26. července 2012.

⁸³ Binterová, Z.: Dějiny. In: Přísečnice zatopená, ale nezapomenutá. Chomutov: Oblastní muzeum, 2004, s. 51.

počet v této obci a jejích osadách celkem 64 osob. To činilo z této oblasti místo s jednou z nejvyšších koncentrací Romů v chomutovském okrese.⁸⁴

4. 3 Bez Přísečnice málo vody

Zatímco poválečné období a první polovina 50. let do vývoje obce prudce zasáhly, ať už radikální proměnou složení obyvatelstva a možností jeho obživy, vzhledu obce i samotného jejího významu, v druhé polovině 50. let a počátkem 60. let se život v obci opět stabilizoval. Na vysokou migraci byli Přísečničtí již zvyklí a ani občasné bourání polorozpadlých domů je nijak neznepokojovalo. Co však nemohla ještě naprostá většina obyvatel tušit, byl fakt, že to brzy budou i jejich vlastní domy, které se budou muset zbourat, aby nepřekážely přehradě na pitnou vodu. Na Okresním národním výboru v Chomutově (dále jen ONV Chomutov) se však nedostatek vody v okrese v souvislosti s myšlenkou přehrady na Přísečnickém potoce již projednával.

Důležitou roli v rozhodnutí přehradu vybudovat hrál především průmyslový charakter celého okresu, v němž se nacházely četné průmyslové závody a doły (Žižka, Nástup, Merkur a jiné). Další rozvoj průmyslu navíc počítal i se vzrůstem počtu obyvatel okresu a to převážně ve městech, což se dle předpokladů zástupců ONV Chomutov mělo projevit většími nároky v zásobování lidí pitnou vodou.⁸⁵ Neméně významnou roli zde pak hrály také klimatické poměry. Jižní část okresu totiž leží v oblasti srážkového stínu Krušných hor. Podle zprávy Odboru vodního hospodářství ONV Chomutov činil průměr ročních srážek v chomutovském okrese asi 525 milimetrů, v jižní části okresu pak dosahoval jen 450 milimetrů, což představovalo vůbec minimum ročních srážek na celém území tehdejší ČSSR.⁸⁶ S ohledem na nízký výskyt pramenů a malé množství podzemní vody se navíc nedalo počítat s využitím těchto vod pro účely zásobování obyvatelstva a průmyslu pitnou vodou. Z tohoto důvodu bylo třeba zajistit takřka veškerou potřebnou pitnou i průmyslovou vodu z povrchových toků. Hlavním úkolem proto bylo především vybudování nových kapacit pitné vody, díky kterým by se dalo zajistit napojení dalších obyvatel ve městech a vesnicích a zemědělských závodů na vodovody a pro stávající odběratele zajistit zvýšenou dodávku vody.⁸⁷

⁸⁴ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, fond ONV Chomutov, II, kniha č. 69, Koncepce převýchovy občanů cikánského původu z 26. září 1969.

⁸⁵ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, fond ONV Chomutov, II, kniha č. 10, zpráva Odboru vodního hospodářství ONV v Chomutově z 28. března 1962.

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ Tamtéž.

Vzhledem k této situaci vydala rada ONV Chomutov dne 6. října 1961 usnesení č. 101/61 o zajištění potřeby vody, které bylo projednáno se Severočeským krajským národním výborem v Ústí nad Labem (dále jen SKNV) a ministerstvem zemědělství. To uložilo Ředitelství vodohospodářského rozvoje Praha (dále jen ŘVR Praha), které mělo v okrese Chomutov zkušenosti již s výstavbou vodního díla Nechanice, vypracovat studii na vybudování přehrady na Přísečnickém potoce, který měl z toků v této oblasti největší povodí a byl zde tedy předpoklad, že dokáže zadržet velké množství vody.⁸⁸ Vedle Přísečnického potoka připadal jako zdroj budoucí přehrady v úvahu také Černý potok, který protékal Kovářskou. ŘVR Praha proto vypracovalo studii na vybudování přehrady na obou těchto tocích.⁸⁹

V přesvědčení vybudovat přehradu zástupce ONV Chomutov utvrdila také nepříznivá situace roku 1962, kdy na Chomutovsko nedostatek vody těžce dolehl. Suché letní počasí, které v tomto roce panovalo, se udrželo i přes celý podzim, a tak po dobu šesti měsíců prakticky nedošlo k výraznějším vodním srážkám. V důsledku toho se snížil stav vody v přehradách na takovou míru, že bylo nutné provést stejně jako v minulých letech opatření ke snížení spotřeby vody. Situace vedla až k rozhodnutí omezit odběr všem velkoodběratelům na minimum a 26. listopadu téhož roku také k vydání vyhlášky o omezení spotřeby vody pro obyvatelstvo Chomutova, Kadaně a Jirkova na 30 litrů na osobu denně.⁹⁰ V prosinci se navíc dostavily suché mrazy, jejichž intenzita se trvale zvyšovala. To celou situaci v zásobování vodou ještě zhoršilo. Za těchto okolností bylo přijato další opatření, a tak 8. prosince 1962 vstoupila v platnost další vyhláška omezující spotřebu vody, tentokrát na 15 litrů na osobu a den.⁹¹ Vydání těchto opatření však pracovníky ONV Chomutov zároveň stavělo před úkol, jak zajistit, aby lidé tyto vyhlášky skutečně respektovali. Bylo proto nutné udržovat stálé spojení s městskými národními výbory a domovními správami a provádět pravidelné sledování a vyhodnocování jejich hlášení. Jedna z komplikací, která se objevila při provádění záznamů o spotřebě vody, například spočívala v tom, že převážná část občanů neznala systém odečítání vodoměru. Muselo se proto uskutečnit školení domovních správ, důvěrníků domů, členů

⁸⁸ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, fond ONV Chomutov, II, kniha č. 10, zpráva Odboru vodního hospodářství ONV v Chomutově z 28. března 1962.

⁸⁹ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, fond ONV Chomutov, II, kniha č. 16, zpráva Odboru vodního hospodářství a pro věci zemědělství a lesnictví ze dne 12. května 1963.

⁹⁰ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, fond ONV Chomutov, II, kniha č. 14, zpráva Odboru vodního hospodářství ONV v Chomutově z 12. listopadu 1962.

⁹¹ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, fond ONV Chomutov, II, kniha č. 14, zápis z mimořádné 31. schůze rady ONV v Chomutově ze dne 8. prosince 1962.

občanských výborů i spotřebitelů a byly natisknuty nákresy dvou nejběžnějších typů vodoměrů.⁹²

Situace se uklidnila až následujícího roku, kdy s příchodem jarního tání došlo v zásobování vodou ke zlepšení a to zejména u zdrojů, kde byla odebírána voda povrchová. Později po úplném rozmrznutí půdy došlo ke zlepšení i u vodovodů s podzemními zdroji. Počátkem března 1963 pak byla výše uvedená opatření zrušena.⁹³

I tak se však zdálo stále naléhavější najít definitivní řešení celé situace. Tím se podle tehdejšího jednání jevílo pouze vybudování přehrady.⁹⁴ Jako výhodnější se nakonec ukázalo budovat přehradu na potoce Přísečnickém a to z toho důvodu, že zde bylo možné získat přítok cca 500 litrů za sekundu, kdežto na Černém potoce jen cca 160 litrů za sekundu.⁹⁵ Na Černém potoce se měl poté vybudovat jez určený k odvádění vody štolou do samotné Přísečnické přehrady. Podoba přehrady, která se ani během následujících jednání výrazně nezměnila, pak měla být následující: Přehradu bude tvořit sypaná hráz vystavěná pod obcí Přísečnice směrem ke Kryštofovým Hamrům a státní hranici s tehdejší NDR, její výška bude cca 50 metrů nad dnem údolí, délka cca 450 metrů. Zdrojem vody pro přehradu bude Přísečnický a Černý potok. Kromě zásobování pitnou vodou bude přehrada sloužit jako energetický zdroj. Bude tu menší průtočná elektrárna. Voda pak bude z přehrady převáděna do úpravny vody u obce Hradiště, odkud bude vedena potrubním řádem do Chomutova a Mostu. Hlavním investorem vodního díla se stalo ŘVR Praha (později změněno na Povodí Ohře), generálním projektantem pak Hydroprojekt Praha.

Od roku 1963 se tak s budoucí výstavbou přehrady na Přísečnickém potoce již počítalo⁹⁶ a v dalších letech proběhla četná jednání mezi jednotlivými odbory ONV Chomutov, krajskými a státními institucemi a investorem řešící nejrůznější problémy studie a investičního úkolu na výstavbu tohoto vodního díla.

Zásadní otázkou týkající se přímo obyvatel v prostoru budoucí přehrady a ochranného pásma byl samotný rozsah likvidace obcí. Studie a investiční úkol se totiž v rozsahu likvidací lišily. Zatímco s demolicí obce Přísečnice, která měla být jako jediná z větší části zatopena, počítaly oba dokumenty, nejistý zůstával osud jejích osad. Studie navrhovala demolovat

⁹² SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, fond ONV Chomutov, II, kniha č. 16, zpráva Odboru vodního hospodářství a pro věci zemědělství a lesnictví ze dne 12. května 1963.

⁹³ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, fond ONV Chomutov, II, kniha č. 15, vyhláška o povolení volného odběru vody ze dne 9. března 1963.

⁹⁴ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, fond ONV Chomutov, II, kniha č. 16, zpráva Odboru vodního hospodářství a pro věci zemědělství a lesnictví ze dne 12. května 1963.

⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁶ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, fond ONV Chomutov, II, kniha č. 18, zápis z 21. schůze rady ONV v Chomutově ze dne 6. září 1963.

Přísečnici i s jejími osadami Rusovou, Dolinou a Kotlinou, investiční úkol již předpokládal pouze likvidaci Přísečnice a několika objektů v Rusové.⁹⁷ ONV Chomutov přitom trval na variantě, kterou navrhovala původní studie, tedy na demolici všech osad. Jako hlavní důvod uváděl obavy ze znečištění vody v přehradě. V zachování osad totiž viděl možný zdroj epidemiologických nákaz. Představitelé ONV Chomutov argumentovali, že osady obce Přísečnice jsou z velké většiny osídleny obyvatelstvem, které charakterizovali jako „nekvalitní“, obyvatelstvem, které se velmi často mění, a jehož zdravotní kontrola je vzhledem k alimentárním nákazám značně ztížena. I kvalitu bytového fondu v osadách charakterizovali jako velmi špatnou a na sklonku životnosti. Objekty popisovali jako kamenné, neisolované, vlhké, s minimální životností a s primitivními záchody bez koupelen.⁹⁸ V přesvědčení demolovat všechny osady představitele ONV také utvrzovaly jejich zkušenosti s dalšími přehradami v okrese. Například v okolí přehrad Křímov a Jirkov představovaly velký problém právě odpadní jímky, jejichž obsah nebyl pravidelně vyvážen, a tak i přes všechna opatření tekli rovnou do vody.⁹⁹ Potenciální úspora financí, ke které by dle mínění nadřazených institucí došlo, pokud by se upustilo od likvidace osad,¹⁰⁰ zde tak podle názoru ONV nebyla na místě.

Dalším bodem jednání, který se Přísečnických přímo týkal, bylo jejich přesídlení a tím pádem i otázka náhradní výstavby. Od počátku jednání připadaly v úvahu okolní obce, kde se měla novou výstavbou či rozšířením stávajících zařízení vybudovat potřebná občanská vybavenost a bytové jednotky, které by zamezily odlivu pracovní síly z horské oblasti. Odlivu obyvatel z hor mělo zabránit i přemístění veškerých bytových jednotek, administrativních budov a zemědělských provozoven Československého státního statku Přísečnice jako centra zemědělské výroby pro prostory Přísečnice – Kovářská – Vejprty – Loučná a Měděnec. Projednávanou otázkou byl pak rozsah náhradní výstavby, její investorství a dodavatelské zajištění.

Tyto záležitosti zůstaly dlouho nevyřešeny a zástupci ONV Chomutov se již obávali, že bude vybudováno jen čisté vodní dílo, kdežto náhradní výstavba pro nedostatek stavebních kapacit, případně nekoordinovanost stavebních příprav, nebude včas realizována.¹⁰¹ Tato obava se v následujících letech ukázala jako opodstatněná, když se vystěhování Přísečnických

⁹⁷ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, fond ONV Chomutov, II, kniha č. 29, projednání investičního úkolu ze dne 30. listopadu 1965.

⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, fond ONV Chomutov, II, kniha č. 37, zápis ze schůze rady ONV Chomutov ze dne 28. dubna 1967.

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ Tamtéž.

muselo pozdržet kvůli nedokončené náhradní výstavbě.¹⁰² Ke spokojenosti ONV Chomutov se naopak vyřešila otázka rozsahu likvidací. Po pěti letech jednání se i ostatní jednající připojili k jeho stanovisku, a tak v květnu 1968 zazněla při projednávání kontrolní zprávy o plnění dokumentu vodního hospodářství v okrese informace, že došlo k dohodě, podle níž budou likvidovány všechny „neúnosné“ obce.¹⁰³

4. 4 Každodenní život v Přísečnici a první zprávy o chystané likvidaci

Během let, kdy se okresní i krajské orgány zabývaly problémy studie a investičního úkolu budoucího vodního díla, ubíhal každodenní život Přísečnických stále stejným tempem. Jeho značnou část vyplňovala práce, a jelikož většina rodin také chovala drůbež a dobytek, čekala je po příchodu ze zaměstnání také starost o něj. Pro některé rodiny znamenalo vlastní hospodářství určité přilepšení, pro jiné, například Štětinovi, to byla životní nutnost. Pan Štětina vzpomíná: „A v roce 1960 se nám narodil poslední bratr, jedenáctý v řadě dítě, a do té doby rodiče stále nedostávali jako bývalí kulaci přídávky na děti, ale splácel tatínek půjčky, co si půjčil na to zahradnictví, to splácel furt. Až teprve v roce 1960 napsal tatínek dopis tehdejšímu prezidentovi Novotnému a pak jako uznali, že už ho dostatečně rozkulačili, tak pak už na nás bral dětské přídávky. [...] Rodiče byli potom už samohospodáři proti své vůli, protože abysme neumřeli hlady, tak jsme měli krávy, obrovské hospodářství.“¹⁰⁴ Část produktů, které rodina nespotřebovala, prodávala sousedům. Pan Štětina k tomu dodává: „Večer se k nám scházeli pan Kozubský a pan ten a pan ten a pan Beránek a nebo paní. Chodili k nám večer pro tu dvoulitrovku bandasky mléka. Dali čtyři koruny, pokecali. Tak tam u nás bylo i takové malé diskusní fórum nebo komunita těch lidí, co si k nám chodili kupovat vajíčka a mléko.“¹⁰⁵ Samozřejmostí bylo, že děti rodičům s hospodářstvím pomáhaly. Na to vzpomíná i paní Šimková: „Přišli jsme domů a tam jsme museli hned ty zvířata všechno, starat se o to, vzít kozy pást za kostel, v létě dělat sena a takový věci, takže pořád jsme byli v práci a ještě jsme museli hlídat ty menší.“¹⁰⁶ Ačkoli v dětském věku narátory tyto činnosti příliš nebavily, dnes jejich vliv na svůj další život hodnotí pozitivně. Paní Čermáková k tomu

¹⁰² Více viz SOKA Chomutov se sídlem v Kadani, fond ONV Chomutov, II, kniha č. 117, zpráva o průběhu likvidace Přísečnice a přilehlých osad do schůze rady konané dne 4. ledna 1973.

¹⁰³ SOKA Chomutov se sídlem v Kadani, fond ONV Chomutov, II, kniha č. 48, zápis ze schůze rady ONV Chomutov ze dne 17. května 1968.

¹⁰⁴ Jaroslav Štětina, rozhovor ze 7. června 2012.

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ Anna Šimková, rozhovor z 13. srpna 2012.

dodává: „Ale dneska jsem ráda, že mě [babička] takhle vychovala, že... mám sourozence, kterej ani jeden nedělá skoro, tak jako to je potom, protože nikdy nebyli k ničemu vedený. Mně babička prostě: ‚Půjdeš na zábavu, když nasekáš tady dva metry dřeva‘ nebo já nevím metr třeba. Já jsem nemohla jít na zábavu a jdu, nazdar.“¹⁰⁷

Když Přísečničtí nemuseli pracovat, chodili rádi na procházky do okolní přírody, na jejíž krásu dodnes vzpomínají. Příležitosti, jak využít volný čas, jim však nabízela také obec samotná. V Lidovém domě i v hostinci u kostela se pravidelně pořádaly zábavy, na nichž hrál pan Vlasák, tatínek paní Šimkové, na harmoniku. V kině se promítaly filmy pro školu i pro veřejnost a konaly se zde také školní besídky. Místem večerních setkání přísečnické mládeže byl altán v parku u zámku.

Možnost dalšího vyžití v obci nabízel také kostel Nanebevzetí panny Marie. Například pan Štětina, jehož rodiče byli dle jeho slov přísně věřící římský katolíci, chodil do kostela ministrovat a společně s rodinou se účastnil většiny akcí pořádaných církví. I paní Šimková chodila společně s rodiči a sourozenci do kostela. I tak ale nebyla účast na mších v Přísečnici příliš velká. Pan Štětina k tomu dodává: „Z mladých jenom asi tři rodiny [...]. A plus asi dvě takový cikánský rodiny, kde ty děti tam chodily. Tak řekněme kolem těch třiceti lidí, ale spíš starších.“¹⁰⁸ Větších akcí se však patrně již účastnilo lidí více. Paní Šimková například vzpomíná: „Já si pamatuju svátek Božího těla, ten je někdy v létě a to byly takový průvody lidí a nebylo to, že by přijeli odsunutý Němci. [...] To byli jenom naši lidi tady místní. Přísečnický, rusovský, z Doliny, možná nějaký z Vejprt přijeli na návštěvu za rodinama. A to byl tak nádhernej svátek. [...] To byl svátek, kdy chodily malý holčičky, měly bílý šaty, to jsme si hned představovaly, že jsme nějaký nevěsty nebo panenky, princezny a musely jsme mít košíčky plný květů, jako otrhaný lístky z růží a sypaly jsme to po kostele a všude kolem kostela. To bylo hezký, to mi strašně bavilo [...] a veliká sláva kolem toho.“¹⁰⁹

Sportovní vyžití nabízelo v obci například bývalé koupaliště, hřiště u školy a především hřiště za budovou Tosty. V zimním období, které bylo v této horské oblasti delší a mrazivější než ve vnitrozemí, se tato plocha kropila vodou. Pak se zde bruslilo. V zimě chodili Přísečničtí také lyžovat a děti sáňkovat. K tomu poskytovalo okolí mnoho příležitostí. Paní Plachtová vzpomíná: „I v naší ulici [Jáchymovské] se sáňkovalo, protože dřív se to nesypalo, tak tam hodně dětí [chodilo sáňkovat]. Protože my jsme bydleli takhle na tom kopci,

¹⁰⁷ Ludmila Čermáková, rozhovor z 23. dubna 2012.

¹⁰⁸ Jaroslav Štětina, rozhovor ze 7. června 2012.

¹⁰⁹ Anna Šimková, rozhovor z 13. srpna 2012.

takže k našemu baráku a vlastně se jelo až k poště. Pak jsme měli vztek, když nám to posypali škvárou.“¹¹⁰

V zimním období však v této oblasti často kolabovala doprava. O tom vypráví například paní Mittágová: „A jednou tam v ulici, jak byla lékárna, tak kousek dál byl takovej průjezd nebo průchod a jednou bylo tolik sněhu, tolik strašně sněhu, že ten sníh byl úplně až nahoře. Že jsme přelézali ten vršek. Já vím, že jsem se dopotácela do školy. Oni se mě ptali, co tam chci, protože spoje jako... nikdo nedojel, nikdo nedošel.“¹¹¹ Tato skutečnost však měla i jisté výhody, na které vzpomíná pan Štětina: „Protože samozřejmě je to na horách a v zimě ta silnice ne vždycky byla průjezdná, takže jsme ne vždycky do té školy (na gymnázium do Kadaně, pozn. autorky) dorazili. Někdy jsme dorazili a šli jsme rovnou do hospody a tvrdili jsme, že autobus přijel později.

V letním období přísečnické děti většinou trávil svůj volný čas venku s kamarády. Jezdily na kolech a toulaly se po vesnici i přilehlých loukách a lesích a již brzy přesně věděly, kam vedou všechny cesty i stezky v okolí. Nejen příroda, ale i půdy vlastních domů pak stále skýtaly příležitosti k objevování, jelikož se v nich i tehdy často nacházely věci předválečných a válečných majitelů, které si s sebou neměli možnost odnést či odvést a pozdějším obyvatelům nepřišly nijak cenné ani užitečné, aby si je přivlastnili, a ani jim nepřekážely tak, že by se jich snažili zbavit. Největším lákadlem, a to nejen pro děti, však byly domy již opuštěné. Jelikož obec i v 60. letech opouštěli obyvatelé, bylo v prázdných domech stále co objevovat. Na jeden takový objev v domě donedávna obývaném Němci, kteří nebyli odsunuti, vzpomíná i paní Šimková: „Šli jsme [s kamarády] tady do toho baráku, ten už byl zotvíranej. Dveře, okna vypáčený [...]. Ale bylo zajímavý, že tam bylo ještě dost nábytku v těch místnostech dole [...], ale hlavně tam byly tyhle vitríny. Tak jsem to otvírala a to bylo plný krajek, ale nádherných krajek. Dneska, jak to vím a jak to vypadalo a co to bylo, tak jsem si říkala, že to byly určitě ty krušnohorský starý krajky, který se tu všude dělaly. [...] Tak a kluky to nezajímalo, to je jasný. Ti tam šmejdili, po sobě stříleli z praků. No a pak jsme šli na půdu. Byli jsme zvědaví, co tam je. Tak plno haraburdí všeho možnýho. A byla tam velikánská truhla. Tak jsme ji otevřeli [...] a tam plno hereckých kostýmů nádherných. Tak z toho jsme měli hned zábavu. [...] Jsme to začali zkoušet. Tak když jsme to všechno vyházeli, vytahali, prohlíželi, tak úplně na dně byla [...] taková jako bedýnka. Tak jsme to otevřeli a to jsme i jako děti zůstali normálně s pusou dokořán. Plno mincí, zlatý zuby, šperky, hodinky zlatý [...]. Ty mince byly většinou stříbrný, myslím, že tam byly jedna dvě zlatý, ale

¹¹⁰ Ema Plachtová, rozhovor z 26. července 2012.

¹¹¹ Jaroslava Mittágová, rozhovor z 16. července 2012.

hodinky byly všechny zlatý, zuby, hodně zubů. Toho jsme se báli jako [...]. A hrozně moc prstenů a potom tam byly vyznamenání. Já si pamatuju, že jsem měla jako vyznamenání z bitvy u Verdunu i s tou mašličkou nahoře [...]. Hodně tam bylo těch hindenburgů stříbrných. Ale byly tam i starý mince. Já si pamatuju, že bylo 1618 [na] nějaký takový větší [...]. Jen jsem říkala: ‚Kluci, to je hodně starý‘ [...]. Mohly tam být opravdu i pěkný mince. Možná i dokonce ten místní přísečnickej. [...] Ale myslím si, že část těch věcí možná pocházela z kořisti z války. Jako kde by tam kdo tolika zlatejch zubů. Těch tam byla možná hrst. A to k tomu jen tak člověk nepříjde. Zubaři nebyli, myslím, zrovna tyhle lidi. Tak a opuštěnej dům, okna dokořán. Asi tam ještě nebyl nikdo rabovat, že to nikdo před náma nenašel.“¹¹² Děti měly pochopitelně procházení opuštěných a vzhledem k technickému stavu i nebezpečných domů od rodičů zakázané. Přesto však některé nemohly možnosti odhalovat tajemství neznámých domů odolat. Přísečnice tak až do svého zániku skýtala možnost neustálého objevování, neboť podobné poklady, které se svými kamarády našla paní Šimková, se mohly vyskytovat v mnoha postupně opuštěných domech.

Poklidný ale někdy i takto vzrušující život přísečnických obyvatel však začaly postupně narušovat první zprávy o plánované stavbě přehrady. To, že se zpráva o možné likvidaci obce mezi lidmi jistě šířila již v roce 1964, potvrzuje školní kronika, kde se první zmínka o budoucí přehradě objevuje v zápisu ze školního roku 1963/1964. V tomto školním roce byla totiž na dobu letních prázdnin naplánována generální oprava školy, která se však dle slov kronikáře zastavila proto, že „bude pravděpodobně v oblasti Přísečnice přehrada na pitnou vodu“.¹¹³ V této době však těmto zprávám Přísečničtí ještě nepřikládali příliš velkou váhu. O probíhajících jednáních někteří sice věděli, ale domnívali se, že stavba přehrady v prostoru Přísečnice není příliš reálná. Paní Širlová k tomu dodává: „To se nevěřilo tomu. Říkali: ‚ten potůček nemůže naplnit takovou ohromnou přehradu.““¹¹⁴ Pan Širlo přizvukuje: „No já tomu taky nevěřil. Ten potůček v lese [...]. Orpus. Furt se tomu říká německy Orpus. Mezilesí, tak to překřtili. Tam vodtaď teče potůček, ten není širokej, jak tenhle stůl. Jsme říkali: ‚To nemůže nikdy naplnit.‘ To jsem já tvrdil taky.“¹¹⁵ Na další názor, který se mezi lidmi objevil, pak vzpomíná pan Štětina: „To byla zásadní fáma mezi lidma. [...]. Tam se těžilo od středověku, tady když postavěj přehradu, tak všechna voda uteče do děr a

¹¹² Anna Šimková, rozhovor z 13. srpna 2012.

¹¹³ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, Školní kroniky, obecná škola/ZDŠ Přísečnice 1945-1965, sign. Š 083a, zápis ze školního roku 1963/64.

¹¹⁴ Ema Širlová, rozhovor z 26. července 2012.

¹¹⁵ Karel Širlo, rozhovor z 26. července 2012.

v Německu se objeví nový pramen a tady voda nebude.“¹¹⁶ Kromě těchto tvrzení, kterými se obyvatelé patrně též uklidňovali navzájem, je mohl upokojit také fakt, že byl v tomto roce opraven zámek Buquoyů a to samo o sobě na brzké zatopení obce nijak nepoukazovalo. Školní kronika sice hned v následujícím roce, a to opět v souvislosti s neuskutečněnou opravou školy, informuje o přehradě a s ní související stavební uzávěře, která byla v obci v roce 1965 vyhlášena,¹¹⁷ ovšem poté se na dlouhá léta odmlčí a další informace o přehradě přináší až na konci 60. let.

Co se týče samotné stavební uzávěry, k jejímu vyhlášení se obyvatelé ve svých vzpomínkách nijak nevracejí, což patrně souvisí s tím, že je nijak hlouběji nezasáhla. Nové domy se v obci již od konce války nestavěly, mladí lidé, potomci poválečných příchozích, se v této horské venkovské oblasti většinou neusazovali a nezakládali zde své rodiny (to potvrzují například i starší bratři pana Jaroslava Štětiny či paní Ema Plachtová) a ani větší opravy zchátralých domů nebyly obvyklé.

Uvěřit budoucí stavbě přehrady obyvatelé nepřiměly ani články v novinách. V *Nástupu*, týdeníku Okresního výboru KSČ a rady ONV v Chomutově, se první článek o plánované přehradě objevil v červnu 1966. Informoval čtenáře o tom, že s výstavbou nových sídlišť a průmyslových závodů na území Severočeského kraje přestávají stačit současné zdroje vody a bude tedy nutné vybudovat zdroj nový. Tím bude přehrada na Přísečnickém potoce. V článku je zmiňována její přibližná podoba (kamenitá sypaná hráz na Přísečnickém potoce pod obcí Přísečnice směrem ke státní hranici s NDR a Kryštofovým Hamrům) a její využití jako zdroje pitné vody pro okresy Chomutov a Most a též jako zdroje energetického. Jako doba zahájení stavby je zde uváděn rok 1968.¹¹⁸ Téhož roku se v *Nástupu* setkáme ještě s několika články téměř stejného obsahu.¹¹⁹ V některých je navíc zmiňován fakt, že dochází k ohrožení termínu zahájení výstavby přehrady, čemuž se však ONV snaží předejít. Čtenáři jsou na tomto místě také upozorňováni na zatím nutné šetření vodou. Tyto články, z nichž není jasné, jaké obce přehrada zatopí, mohly také přispět k domněnce některých obyvatel, že bude zatopena obec Kryštofovy Hamry.¹²⁰

¹¹⁶ Jaroslav Štětina, rozhovor ze 7. června 2012.

¹¹⁷ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, Školní kroniky, obecná škola/ZDŠ Přísečnice 1945-1965, sign. Š 083a, zápis ze školního roku 1964/65.

¹¹⁸ Buňata, Z.: Přísečnická přehrada. *Nástup*: orgán OV KSČ a rady ONV v Chomutově. 1966, roč. VII., č. 23.

¹¹⁹ Např. Přehrada v Přísečnici včas. *Nástup*: orgán OV KSČ a rady ONV v Chomutově. 1966, roč. VII., č. 47. či Přísečnická voda Chomutovsku. *Nástup*: orgán OV KSČ a rady ONV v Chomutově. 1966, roč. VII., č. 49.

¹²⁰ O své někdejší domněnce, že budou zatopeny Kryštofovy Hamry, se v rozhovoru zmiňují Širlovi.

Jistotu, že to je právě Přísečnice, která má přehradě ustoupit, přineslo obyvatelům až vydání *Nástupu* z května 1967.¹²¹ Tehdy je článku s názvem „Voda pohltní Přísečnici“ věnována první strana. K obvyklým informacím o podobě a účelu přehrady je zde navíc připojena informace, že voda v přehradě zatopí celou Přísečnici a její osady budou asanovány, což je zajímavé, jelikož v této době byla demolice osad ještě nejistá. Jako rok zahájení stavby je na tomto místě uváděn rok 1969.

I přes tyto informace však někteří obyvatelé budoucí stavbu přehrady nebrali vážně. Paní Mittágová vzpomíná, že když se její rodiče rozhodli z Přísečnice odstěhovat, někteří sousedé se jim smáli a říkali: „No vy věříte drbům, a proč se honem stěhujete, třeba z toho nic nebude.“¹²² Někteří pamětníci, kteří byli ještě v dětském věku a rodiče je patrně touto informací nechtěli zatěžovat, dokonce vyprávějí, že v této době o plánované přehradě ještě ani netušili. Paní Šimková k tomu dodává: „Nevypadalo to, že by se ta obec měla likvidovat nebo nic nějaký známky nebyly. Nebo jestli třeba na radnici to věděli, ale ani u nás doma nikde se o tom nemluvalo mezi lidma [...]. Naši o tom nemluvíli vůbec, takže já jsem nic nevěděla.“¹²³

Nejistotu týkající se budoucnosti obce a vlastní existence v ní však v myslích obyvatel zanedlouho nahradil strach a obavy o vlastní život. Jelikož se Přísečnice nacházela po cestě z pohraničních Vejprtu do Kadaně a Chomutova, projížděli i tudy v srpnu 1968 okupanti. Na tyto dny pamětníci vzpomínají jako na nejhorší dny v Přísečnici.

V noci je nejprve probudil hluk projíždějících vozů. Někteří vyšli před dům, jiní se dívali z oken či vojákům dokonce mávali. I některé děti sledovaly s rodiči projíždějící vojáky. Nikdo však nechápal, co se děje. Zmatek a strach pak vyvolalo zjištění, že vojáci mluví rusky. Postupně se také rozšířila informace o důvodu přítomnosti vojsk a zvláště dospělí a starší lidé, kteří zažili druhou, případně i první, světovou válku, začali mít velké obavy a snažili se neupoutat na svou rodinu pozornost. Paní Čermáková např. vzpomíná, že babička „se tak šíleně bála, že jsme měli ztlumené rádio, nesměli jsme nic dělat doma, nesměli jsme se pomalu hejbat, protože se bála, aby nás neviděli.“¹²⁴ Pan Štětina naopak vzpomíná na reakci tatínka, s nímž děti ráno o prázdninách chodily sekát a sušit seno na výkup státnímu statku: „Tatínek [nás] jako kluky budil tak někdy kolem šestý pátý hodiny. Takže nás přišel ráno vzbudit jako každý to ráno a brečel [...] podle mě jsem ho viděl poprvé brečet.“¹²⁵

¹²¹ Bureš, R.: Voda pohltní Přísečnici. *Nástup*: orgán OV KSČ a rady ONV v Chomutově. 1967, roč. VIII, č. 3.

¹²² Jaroslava Mittágová, rozhovor z 16. července 2012.

¹²³ Anna Šimková, rozhovor z 13. srpna 2012.

¹²⁴ Ludmila Čermáková, rozhovor z 23. dubna 2012.

¹²⁵ Jaroslav Štětina, rozhovor ze 7. června 2012.

Vojska projížděla a zastavovala v Přísečnici i následující den. Pan Širlo vzpomíná, že se vojáci ptali na cestu i místních lidí: „Ten cikán. Voni se ho ptali, kudy se jede na Kadaň a on je poslal [opačným směrem] na Kovářskou.“¹²⁶ Z Přísečnice tak jeli do Kovářské a poté z Kovářské opět zpátky do Přísečnice. Pan Štětina k tomu doplňuje: „Šest hodin jezdily nákladní auta, kolem nás, [...] děla a všechno šest hodin jedním směrem a tam zjistili, že tam není cesta a tak pak zase jezdily šest hodin druhým směrem.“¹²⁷

Rozrušení obyvatelé je míjeli cestou do zaměstnání a do obchodů, kde se snažili obstarat co možná nejvíce zásob, jelikož netušili, co se bude v budoucnu dít. Paní Čermáková např. vzpomíná, že s babičkou kupovaly rum „a já [jsem se jí ptala] proč rum [a ona] jako že když by byla zima, tak že se prostě člověk napije. Mě by to ani nenapadlo.“¹²⁸ Děti pak byly většinou doma, jelikož měly zakázáno toulat se venku a pracující pozorovali vojáky z místa svého zaměstnání. Např. paní Plachtová, která pracovala na přísečnické poště vzpomíná: „tam jsme [byli] taky celý vystrašený [...]. Oni si hlídali jako u výboru, stáli u pošty. Ale [dovnitř] nepřišli a pak to všechno vodjelo a nebylo nic.“¹²⁹

Jelikož Přísečnice představovala jen jakési průjezdní místo, ovlivnila invaze život v obci samotné jen po tuto dobu. Později se plně obnovilo též zásobování obce a život zde se začal vracet do normálu. Avšak ačkoli například školní kronika informuje o tom, že se Přísečnice tyto události „nijak zvláště nedotkly“¹³⁰, v myslích Přísečnických zanechaly hlubokou stopu a obavy z dalšího vývoje, které trvaly několik měsíců.

To už se však již blížilo samotné zahájení výstavby přehrady, které se kvůli dlouhým a složitým jednáním mezi jednotlivými odbory ONV Chomutov, krajskými a státními institucemi a investorem, prozatím stále odsouvalo. V roce 1965 se přitom ještě počítalo se zahájením výstavby v roce 1968 a jejím dokončením o čtyři roky později¹³¹. Kromě náročných jednání se pak na oddalování započetí stavby podílela především vůle SKNV a ministerstva lesního a vodního hospodářství, jehož zástupci se vyslovili pro posečkání se stavbou z důvodu nedostatku finančních limitů.¹³² Zástupci ONV se naopak snažili započetí

¹²⁶ Karel Širlo, rozhovor z 26. července 2012.

¹²⁷ Jaroslav Štětina, rozhovor ze 7. června 2012.

¹²⁸ Ludmila Čermáková, rozhovor z 23. dubna 2012.

¹²⁹ Ema Plachtová, rozhovor z 26. července 2012.

¹³⁰ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, Školní kroniky, ZDŠ Přísečnice 1965-1972/73, sign. Š 084, zápis ze školního roku 1968/69.

¹³¹ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, fond ONV Chomutov, II, kniha č. 29, projednání investičního úkolu ze dne 30. listopadu 1965.

¹³² SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, fond ONV Chomutov, II, kniha č. 47, kontrola plnění usnesení rady ONV za druhé čtvrtletí 1967 z 26. dubna 1968.

stavby co nejvíce urychlit. Argumentovali například tak, že bez včasného zajištění dodávek vody nebudou moct trvat na likvidaci obcí v důsledku důlní činnosti či zajišťovat oblastní bytovou výstavbu.¹³³ I přes tuto snahu byly přípravné práce na vodní dílo zahájeny až na jaře roku 1969 a to zařizováním staveniště v Kryštofových Hamrech a Hradišti a odlesňovacími pracemi ve zdrži a pro náhradní komunikace. ONV v Chomutově pak vydal dne 8. června 1969 rozhodnutí o zvláštním užívání vody (stavební povolení díla)¹³⁴, jehož výstavba byla zahájena v létě téhož roku.

4. 5 Poslední roky

Rok 1969, tedy doba započetí stavby přehrady, byl s největší pravděpodobností i rokem, kdy byla obyvatelům Přísečnice s definitivní platností oznámena chystaná likvidace obce (dle vzpomínky paní Šimkové byli obyvatelé k tomuto účelu sezváni do sálu restaurace Lidový dům, kde se konala veřejná schůze MNV). Ačkoli znali účel budoucí přehrady, jen těžko se dokázali ztotožnit s hodnocením týdeníku *Nástup*, který ve svém článku ze srpna 1969 informoval o tom, že „všichni obyvatelé okresu vítají, že konečně započaly práce na výstavbě Přísečnické přehrady.“¹³⁵ Problémy a starosti, které Přísečnickým z této situace plynuly, v nich naopak vyvolávaly lítost, hněv, nejistotu i určitý pocit křivdy, který též umocňoval fakt, že oni sami dle svých slov přímo v obci nikdy nedostatek vody nepociťovali. K žádným protestům proti likvidaci však nedocházelo a nikoho to dle vzpomínek obyvatel ani nenapadlo. Narátoři se shodují na tom, že „byli v jiné době“¹³⁶, „to nesměl nikdo žvanit. To, co se usneslo, tak to platilo.“¹³⁷ Rozhodnutí se zkrátka bylo potřeba podvolit.

Stavba přehrady se v myslích Přísečnických stala skutečností, až když byly zahájeny přípravné práce na její výstavbu. Přes obec začala přejíždět nákladní auta převážející materiál z nádraží v Rusové na staveniště u Kryštofových Hamrů¹³⁸, kde bylo též zřízeno ubytování pro dělníky, kteří na stavbě vodního díla pracovali. Další nákladní auta naopak z místa

¹³³ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, fond ONV Chomutov, II, kniha č. 33, zápis ze schůze rady ONV Chomutov ze dne 22. října 1966.

¹³⁴ Ve vyřízení odvolání SKNV Ústí nad Labem toto rozhodnutí doplnil a opravil dne 29. března 1971. Více viz SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, fond ONV Chomutov, II, kniha č. 109, průběžná informace o plnění plánu výstavby oblastního vodovodu a nádrže Přísečnice a náhradní bytové výstavby z 28. ledna 1972.

¹³⁵ Bureš, R.: Voda je problém. *Nástup*: okresní noviny Chomutovska. 1969, roč. X, č. 31.

¹³⁶ Jaroslav Štětina, rozhovor ze 7. června 2012.

¹³⁷ Karel Širlo, rozhovor z 26. července 2012.

¹³⁸ Starosti před „potopou“: rozhovor s předsedou MNV Přísečnice Karlem Voskou. *Nástup*: okresní noviny Chomutovska. 1969, roč. X, č. 37.

budoucí stavby odvážela pokácené stromy.¹³⁹ Jedním z prvních dokladů budoucího zániku samotné obce pak byla častá přítomnost památkářů v této oblasti. Pracovníci Krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody v Ústí nad Labem (dále jen KSSPPOP) zaměřovali všechny významné památky v obci (kostel, hřbitov, radnici, zámek a významné měšťanské domy a lidové stavby) a podíleli se na jejich faktografické a filmové dokumentaci. Památkáři navštívili i dům číslo 263. Na to vzpomíná paní Šimková: „Na půdě [jsme měli] plno všelijakých křížů, křížků a vím, že ti památkáři si to všechno brali, že vždycky se ptali našich, jestli to chtějí nebo jestli to můžou vzít, a já vždycky: ‚ne, nedávej jim to‘ a máma: ‚ať si to vezmou, na co nám to bude, stejně se musíme stěhovat.“¹⁴⁰ Jedním z výsledků práce památkářů pak byly i tři krátké komentované filmy pořízené Filmovými laboratořemi Barrandov, které pro budoucnost zachytily podobu Přísečnice, Rusové, Doliny a Kotliny v letních měsících roku 1969.

V době natáčení těchto dokumentů nebyl vzhled Přísečnice budoucí likvidací ještě poznamenán. Domy i jiné stavby v obci vypadaly stále jako na fotografiích ze začátku 60. let, i když jich už bylo méně. Kvůli přehradě se však zatím nebouralo. I všechny obchody, škola a zdravotní středisko byly v provozu, což souviselo se snahou představitelů obce zajistit lidem až do likvidace vše nezbytné.¹⁴¹ Uzavřené však byly již kostely v okolních obcích, v Rusové a v Dolině, a to kvůli jejich technickému stavu.¹⁴² Přísečnický kostel byl pak uzavřen patrně až na podzim roku 1969. Z důvodu absence pramenů není jasné, zda byl tento krok odůvodněn plánovanou likvidací. Jisté však je, že Přísečnické zasáhl natolik, že se odhodlali sepsat petici s žádostí o znovuotevření kostela a dne 21. listopadu 1969 ji odeslali na Odbor školství a kultury ONV v Chomutově. Petici za své rodiny podepsalo bezmála 40 obyvatel (mezi nimi také Karel Širlo, Antonín Štětina a František Vlasák).¹⁴³ Zajímavé je, že petici podepsali i rodiny, které do kostela pravidelně nedocházely, a je tedy možné, že podepsání petice za znovuotevření kostela bylo přece jen těž určitým projevem nesouhlasu s likvidací obce samotné.

Petice Přísečnických nezůstala bez odezvy. Útvar územního plánování a architektury ONV v Chomutově (dále jen ÚÚPA ONV) svolal na její popud místní šetření, které mělo posoudit možnosti používání kostela v Přísečnici pro bohoslužby. Toto šetření se uskutečnilo

¹³⁹ Např. komentovaný snímek z výstavby přehrad. Nástup: okresní noviny Chomutovska. 1970, roč. XI, č. 3.

¹⁴⁰ Anna Šimková, rozhovor z 13. srpna 2012.

¹⁴¹ Více viz např. Starosti před „potopou“: rozhovor s předsedou MNV Přísečnice Karlem Voskou. Nástup: okresní noviny Chomutovska. 1969, roč. X, č. 37.

¹⁴² Přísečnické údolí [film], režie František Lukáš, Československo 1969.

¹⁴³ SOKA Chomutov se sídlem v Kadani, fond ONV Chomutov, II, církevní tajemník, sign. K4, petice věřících z Přísečnice s žádostí o znovuotevření farního kostela z 10. listopadu 1969.

5. prosince 1969 a jeho výsledek byl nekompromisní: ÚÚPA ONV nemůže souhlasit s užíváním kostela. Toto rozhodnutí bylo odůvodněno technickým stavem stavby. Část střešní římsy na straně od obce byla údajně zřícená, pozednice v délce cca 8 metrů zcela prohníla, takže sedm krokví ztratilo svoji oporu. Část střechy až ke hřebenu v místě obnažených krokví měla být zřetelně pronesená a v případě uvolnění (ujetí) poškozené části krovové soustavy a jejího pádu na klenbu chrámové lodi by došlo k jejímu otřesu a tím i možnému uvolnění omítky a štukových ozdob, které by pádem mohly ohrozit zdraví a bezpečnost návštěvníků kostela.¹⁴⁴ Otázka pravdivosti tohoto posudku je však nejistá. Paní Šimková k tomu dodává: „[Kostel] nebyl nikde, že by chátal, že by se bortil nebo že by se něco dělo s nějakou klenbou. On byl zchátralej zvenku [...], zvenku byl oprejskanej [...]. Ta věž a všechno, nebo okýnka byly z věže vyndány. Možná tam zatýkalo, což je docela možný, protože to nikdo neopravoval, ale že by byl nějaký popraskanej a bortící se, to bych ani neřekla. Protože on opravdu fungoval pořád. Několik dnů v týdnu byly nějaké bohoslužby. Všechny svátky se tam odehrávaly. Spíš si myslím, že to potřebovali zavřít, aby jako i ty lidi už začali odtrhávat od tý vesnice, od všeho, aby to začli. Aby něčím začli, tak začli kostelem.“¹⁴⁵ Faktem však je, že i kdyby byl technický stav kostela opravdu tak nebezpečný, kvůli stavební uzávěře se nemohla provést jeho oprava a kostel tak zůstal až do úplné likvidace obce uzavřený.

K petici přísečnických obyvatel Odboru školství a kultury ONV v Chomutově náležel také dopis, který obsahoval mimo jiné i dotaz, zda by se v případě záporné reakce na petici nemohla používat jako modlitebna místnost v budově přísečnické fary. Tento požadavek byl schválen.¹⁴⁶ Podle vzpomínek pamětníků se pak mše konaly na faře a určitou dobu také v budově MNV. Prostředí těchto budov se však velkému a bohatě zdobenému kostelu nemohlo vyrovnat.

Po uzavření kostela přišel na řadu hřbitov. Rada MNV Přísečnice rozhodla o jeho zrušení již 24. listopadu 1969 a 9. ledna 1970 uveřejnila toto své rozhodnutí v Nástupu spolu s informací, že se počítá s přemístěním hrobů z tohoto hřbitova jako komplexu na hřbitov ve Vejprtech. Individuální přání nájemců – vlastníků hrobů na přemístění hrobů i ostatků (případně exhumací) měl řešit likvidátor hřbitova. Vlastníci hrobů přitom měli nahlásit tyto své požadavky či případné požadavky na vyzvednutí nebo odebrání hrobového příslušenství (pomníků, náhrobků, obrubníků a podobně) na MNV do šesti týdnů ode dne zveřejnění této

¹⁴⁴ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, fond ONV Chomutov, II, církevní tajemník, sign. K4, posouzení stavu objektu kostela v Přísečnici z 30. prosince 1969.

¹⁴⁵ Anna Šimková, rozhovor z 13. srpna 2012.

¹⁴⁶ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, fond ONV Chomutov, II, církevní tajemník, sign. K4, posouzení stavu objektu kostela v Přísečnici z 30. prosince 1969.

vyhlášky.¹⁴⁷ V praxi to poté vypadalo tak, že ostatky původních německých obyvatel, jejichž potomky postihl odsun, byly přeneseny do společného hrobu na Lesní hřbitov ve Vejprtech a ostatky mrtvých, jejichž příbuzní v obci ještě žili a podali výše zmíněnou žádost, byly na hřbitov do Vejprt (či jinam) přeneseny jako samostatné hroby včetně náhrobků. Tak tomu bylo například i v případě ostatků příbuzných paní Širlové a předků maminky paní Mittákové.

Po uběhnutí šestitýdenní lhůty a příchodu vhodnějších klimatických podmínek se pak začalo se samotnými likvidačními pracemi v prostoru hřbitova. K jejich realizaci byli využíváni také někteří dělníci a stroje z přísečnického státního statku. Tak se stalo, že jedním z lidí, kteří se podíleli na likvidaci hřbitova, byl i tatínek paní Šimkové. Jelikož likvidace hřbitova probíhala poměrně časně, v době kdy ještě naprostá většina obyvatel vystěhovaná nebyla, a západním směrem od hřbitova byla vysoká stráž, z níž se dalo do prostoru hřbitova dohlédnout, chodili se obyvatelé na likvidaci dívat. Na základě tohoto pozorování pak někteří usuzovali, že likvidace neprobíhá tak, jak by dle jejich názoru měla. Paní Šimková k tomu dodává: „Tam se tak likvidovalo všelijak. Pár těch hrobů... já si osobně myslím, že pár hrobů se vybralo, ne úplně všechno, to ani náhodou a odvezlo se to tady do Vejprt na ten hřbitov, na ten společnej a tam v zemi ještě musí bejt všechno možný [...]. Vybrali jenom něco, jak to bylo, tak to bylo, tak se to hrnulo tou lžící a jezdilo se sem tam. Něco se utemovalo, rozbilo. Nějaký kříže povybíraly [...]. Ale jako hrozně moc se toho tak jako rozjezdilo, udusalo, zasypalo hlínou [...]. Jsem se vždycky táty ptala, proč to teda jako všechno nevyberou a proč úplně všechno nezachráněj a on říkal: „Já nevím, já do toho nemůžu nic říkat. Prostě takovej je příkaz a hotovo.“¹⁴⁸. Ačkoli před samotnou likvidací hřbitova pracovníci KSSPPOP spolu s Veřejnými službami města Chomutova vybrali některé náhrobky, které chtěli pro jejich výtvarnou hodnotu zachovat (jednalo se hlavně o litinové kříže) a převezli je do sbírek chomutovského vlastivědného muzea¹⁴⁹, nebylo patrně v nich silách zachovat ze hřbitova úplně všechno. Skutečnost, kterou popisuje paní Šimková, pak dokládají i současné fotografie z prostoru přehrady, kde se dají při poklesu hladiny vody i v současné době najít kusy zlámaných náhrobních desek i se jmény lidí, na něž měly upomínat.¹⁵⁰

Aby mohla být obec zlikvidována, musel investor vodního díla vlastnit všechny objekty, které se v zátopové oblasti nacházely. Většina objektů včetně bytových jednotek

¹⁴⁷ Voska, K.: MNV Přísečnice ruší hřbitov. Nástup: okresní noviny Chomutovska. 1970, roč. XI, č. 1.

¹⁴⁸ Anna Šimková, rozhovor z 13. srpna 2012.

¹⁴⁹ Binterová, Z.: Záchrana památek z přísečnické oblasti. Památky-příroda-život: Vlastivědný čtvrtletník Chomutovska. 1970, roč. II, č. 4.

¹⁵⁰ Co odhalil úbytek vody (obrazová příloha). In: Přísečnice zatopená, ale nezapomenutá, Chomutov: Oblastní muzeum, 2004, s. 77.

přítom byla již před likvidací povětšinou ve státním vlastnictví. Nejvíce domů v Přísečnici spravoval MNV, několik také Československý státní statek Přísečnice, Československé státní lesy, OÚNZ Chomutov, Lidové spotřební družstvo Jednota, Tosta Aš a další. Dva objekty v obci pak spravovaly také Povltavské tukové závody a Krušnohorské strojírny, které zde měly rekreační střediska. Majetkové vypořádání investora s těmito institucemi se řešilo na základě hospodářských smluv o převodu správy a vlastnictví národního majetku a to většinou až během roku 1973.¹⁵¹ Případným nájemníkům těchto nemovitostí přitom při převodu vlastnictví žádná finanční náhrada nepříslušela. Tak tomu bylo například i v případě Mrázkových, jejichž domy číslo 17 a 181 vlastnil národní výbor.

V zátopové oblasti se však nacházelo také 96 domů v soukromém vlastnictví.¹⁵² Kromě likvidace hřbitova tak představovalo jaro roku 1970 také období prvních výkupů. Ty za investora prováděli zástupci Vodohospodářského rozvoje a výstavby (dále VRV Praha) a jejich pořadí svou iniciativou určili sami Přísečničtí. Pan Štětina na to vzpomíná takto: „To se otec taky zase vrátil z jedné z těchletých schůzí [MNV] a byl hrozně rozčilen. Protože tam jim oznámili, že ty výkupy budou dělat tak, že to budou vykupovat a od těch, co tam přišli v tom čtyřicátým šestým pátým jako osidlovat to pohraničí, který to jakože dostali zadarmo, tak od těch, že to taky jako vykoupěj za tu hodnotu, ale až jako naposled. Až poslední [...]. A to se teda těch zbylých pár takových, který tam byli z té doby, tak sepsali nějaký dopis a pak to teda odvolali, že ne a potom to vykupovali takovým způsobem, [...] jak se lidi hlásili.“¹⁵³ Důvodem k takové iniciativě Přísečnických byla patrně snaha mít co nejrychleji tuto situaci vyřešenou, najít si jiné bydlení a získat tak v životě opět jistotu. Ke Štětinovým tak odhadci přišli již v dubnu roku 1970. Stejně jako v dalších domech vypracovali i zde soupis objektů a pozemků a provedli jejich ocenění podle vyhlášky ministerstva financí číslo 43/1969 Sb. (o cenách staveb v osobním vlastnictví a o náhradách při vyvlastnění nemovitostí). Jednotlivé součásti objektů (zdivo, fasáda, střecha, izolace, vytápění, kuchyně, záchod, koupelna atd.) nejprve přiřadili k jakostním třídám (I., - IV.) a poté i podle velikosti, stáří a míry opotřebení objektu určili hodnotu celého domu. Dům číslo 58 byl nakonec zařazen do jakostní třídy IV. (nejnižší) a spolu s veškerými pozemky a příslušenstvím oceněn celkem na 66.357,- Kčs. Kupní smlouva mezi Štětinovými a VRV Praha pak byla podepsána 30. dubna téhož roku.¹⁵⁴ Ocenění domu číslo 263, kde žili Vlasákové, proběhlo až v září. Dům byl zařazen taktéž do IV.

¹⁵¹ Archiv Povodí Ohře, odbor PEP, číselný kód 8.03, VD Přísečnice, hospodářské smlouvy.

¹⁵² SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, fond ONV Chomutov, II, kniha č. 117, zpráva o průběhu likvidace Přísečnice a přilehlých osad do schůze rady konané dne 4. ledna 1973.

¹⁵³ Jaroslav Štětina, rozhovor ze 7. června 2012.

¹⁵⁴ Archiv Povodí Ohře, odbor PEP, číselný kód 8.03, VD Přísečnice, Přísečnice č. p. 58, kupní smlouva, ocenění staveb.

jakostní třídy a spolu s veškerými pozemky a příslušenstvím oceněn na 33.978,- Kčs. Kupní smlouva pak byla podepsána 3. listopadu 1970.¹⁵⁵

Během výkupů rodinných domků v soukromém vlastnictví se objevilo několik komplikovanějších případů. Tři domky v zátopové oblasti byly majetkem cizinců a vypořádání muselo proběhnout přes ministerstvo financí. Další dům vlastnil manželský pár, který byl v rozvodovém řízení. Posledním komplikovaným případem byl dům číslo 307, který vlastnili Širlovi.¹⁵⁶ K nim přišel zástupce VRV Praha v létě roku 1970. Na jeho návštěvu vzpomíná pan Širlo: „Hlavně mě mrzí, ten co to vykupoval, tak viděl můj pokoj, ten byl vyžděnej úplně, ty tesáky, ty dýky. Ten nejlepší [tesák] se mu líbil nejvíc, to bylo tepaný. To byla krásná dýka, z jeleního parohu rukojeť. Tak jsem říkal: ‚Tak mu ji dám, on nám pak přitlačí.‘“¹⁵⁷ Toho se však Širlovi nedočkali, jelikož jejich dům, který měl jedenáct místností, svou velikostí přesahoval limit pro osobní vlastnictví stanovený vyhláškou č. 43/1969 Sb. (120 m²) a na ONV Chomutov se proto musela podat žádost o výjimku. Jejího vyřízení se Širlovi dočkali až v březnu 1973, kdy již v Přísečnici ani nebydleli. Z textu dokumentu, který vyhovoval jejich žádosti, je patrné, že pokud by měl dům číslo 307 zařazený do III. jakostní třídy obytnou plochu do 120 m², náležela by jim pouze za něj částka 61.920,- Kčs. Kvůli jeho velikosti jim však byla přiznána jen částka 20.800,- Kčs (včetně drobných staveb a pozemků) a jako výjimka jim byla poskytnuta ještě částka 28.900,- Kč (to vše pod podmínkou, že tyto peníze utratí za nákup předem vybrané náhradní nemovitosti).¹⁵⁸ Rozhořčení Širlovy z finanční kompenzace jejich domu je pak pochopitelné. Paní Širová k tomu dodává: „Někdo dostal hodně, někdo málo. Někdo si s tím pomohl, který měl malý baráček a měl najednou čtyřicet tisíc. To bylo hodně peněz tenkrát. Za takovou kůču.“¹⁵⁹

Co se týče doby předání prodané nemovitosti, kupní smlouva určovala jen jedinou podmínku: prodávající musejí nemovitosti vyklidit ve lhůtě dvou měsíců od obdržení dekretu na náhradní byt. Do té doby mohli užívat převáděné nemovitosti zdarma a ve stejném rozsahu jako dosud.¹⁶⁰ Po prodeji domu tak na Přísečnické čekalo další rozhodnutí, pokud nechtěli vzít zavděk náhradními byty, jejichž výstavba nebyla mimochodem v této době ještě ani zahájena, a spokojit se s tím, co pro ně bude přichystáno, museli si najít nové bydlení sami,

¹⁵⁵ Archiv Povodí Ohře, odbor PEP, číselný kód 8.03, VD Přísečnice, Přísečnice č. p. 263, kupní smlouva, ocenění staveb.

¹⁵⁶ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, fond ONV Chomutov, II, kniha č. 117, zpráva o průběhu likvidace Přísečnice a přilehlých osad do schůze rady konané dne 4. ledna 1973.

¹⁵⁷ Karel Širlo, rozhovor z 26. července 2012.

¹⁵⁸ Archiv Povodí Ohře, odbor PEP, číselný kód 8.03, VD Přísečnice, Přísečnice č. p. 307, poskytnutí výjimky z vyhl. č. 43/1969 Sb. při výkupu nemovitosti č. p. 307 v Přísečnici.

¹⁵⁹ Ema Širová, rozhovor z 26. července 2012.

¹⁶⁰ Archiv Povodí Ohře, odbor PEP, číselný kód 8.03, VD Přísečnice, kupní smlouvy.

což znamenalo objíždět okolí a ptát se na místních národních výborech a místních lidí, zda někdo v okolí neprodává dům. Ten pak mohli koupit z financí, které obdrželi ihned po uzavření kupní smlouvy na jejich dům v Přísečnici. Moci se přestěhovat na místo a do objektu, který si člověk sám vybral, pak bylo v myslích Přísečnických vnímáno daleko prestižněji, než vzít zavděk náhradní výstavbou, která ač byla v tisku velebena jako nová a moderní,¹⁶¹ byla spojována s nedostatkem finančních prostředků lidí, kteří se do ní budou muset přestěhovat. Kritériem výběru nového bydlení byla pak často ne příliš velká vzdálenost od Přísečnice, podobná nemovitost, ale i pracovní příležitosti.

Po nalezení a koupi vhodného domu čekala Přísečnické určitá přechodná doba, kdy je opravovali a přizpůsobovali ke své spokojenosti, ale zároveň ještě žili v Přísečnici, kde měli hospodářství a všechny své věci a museli se rozhodovat, co si ponechají a čeho se zbaví. Staré věci pak většinou někomu darovali či je vyhodili. Na to vzpomíná například pan Štětina: „Když už jsme částečně měli přestěhováno, tak se udělala velká rodinná oslava v Přísečnici. Právě [přijeli] už ženatí bratři a už i s jejich dětma. A za barákem jsme udělali obrovskou vatru a tam jsme spálili některé ten nábytek, kterej se neodvážel, co si nikdo nevzal.“¹⁶² Tohoto rozhodnutí později někteří pamětníci litovali. Paní Plachtová k tomu dodává: „To my jsme měli opravdu [...] hezký [nábytek] po babičkách [...], to se rozdalo, něco se spálilo. A my taky jako děti jsme chtěli moderní [a říkali jsme:] ‚to vyhod‘.“¹⁶³

Zvláště těžké pak bylo rozhodnutí vybití či prodat drůbež a dobytek, o nějž se rodina dlouhá léta starala a který jí živil. Paní Šimková k tomu dodává: „Jak už jsme věděli, o co jde, tak jsme začali ten dobytek likvidovat postupně. Zhruba jsme na to měli asi rok času, takže to se během roku všechno vytlouklo a zlikvidovalo. Měli jsme jenom psa a kočku [...]. Ti [rodiče] se hrozně skrz to trápili. Máma věčně brečela.“¹⁶⁴

Na tyto poslední měsíce v obci pamětníci vzpomínají jako na velmi hektické období.

První obyvatelé se z Přísečnice začali stěhovat již v roce 1970.¹⁶⁵ Mezi nimi i Štětinovi a Širlovi. Štětinovi se přestěhovali do domku ve Stráži nad Ohří, Širlovi dostali od státních lesů služební byt v Pavlově. Vlasákovi a Mrázkovi se z obce odstěhovali až v průběhu let 1971 a 1972. Vlasákovi se nejprve odstěhovali do Doliny, protože doufali, že se

¹⁶¹ Např. komentovaný snímek z výstavby v Kovářské. Nástup: orgán OV KSČ a ONV Chomutov. 1974, roč. XV, č. 27.

¹⁶² Jaroslav Štětina, rozhovor ze 7. června 2012.

¹⁶³ Ema Plachtová, rozhovor z 26. července 2012.

¹⁶⁴ Anna Šimková, rozhovor z 13. srpna 2012.

¹⁶⁵ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, Školní kroniky, ZDŠ Přísečnice 1965-1972/73, sign. Š 084, zápis ze školního roku 1969/70.

jí likvidace přeci jen vyhne. Poté dostali od státního statku byt v Postoloprtech. Ani Mrázkovi se nerozhodli využít nabízenou možnost dekretu na náhradní bydlení. Ačkoli nedostali žádnou finanční kompenzaci za dům v Přísečnici, našetřené úspory jim postačily k tomu, aby si mohli vybrat nové bydlení sami. Rodiče paní Mittákové si koupili domek ve Vejrptech, paní Čermáková se s babičkou, strýcem a jeho rodinou přestěhovala do domu v Černém potoce.

Ačkoli takto vykoupené a postupně opouštěné domy v Přísečnici již spravoval investor vodního díla, povolovalo se do nich nastěhování nových pracovníků, kteří přicházeli ke stáním lesům či státnímu statku (i ti pak měli nárok na dekret na náhradní bydlení).¹⁶⁶ Tento zvýšený pohyb obyvatelstva, kdy odcházející obyvatele na čas nahradili obyvatelé noví, zaznamenává i školní kronika, která ve školním roce 1970/1971 sice eviduje vzrůst počtu dětí ve škole o dva žáky, přesto však hovoří o dvaceti osmi změnám, kdy někteří žáci ze školy odešli a jiní přišli.¹⁶⁷ Stěhující se nebo naopak nově příchozí obyvatelé, mezi nimiž bylo i mnoho romských rodin,¹⁶⁸ pak příliš nejevili zájem o obec samotnou a o dění v ní, patrně proto, že věděli, že zde budou žít jen přechodnou dobu. To se projevovalo například v zacházení s bytovým fondem (předseda MNV dokonce již dříve prostřednictvím Nástupu vyzýval občany, aby si uvědomili, že tu budou ještě nějaký čas žít a sami si nezhoršovali podmínky)¹⁶⁹ či slabou účastí a nezájmem rodičů o akce školy. S nově příchozími rodiči byla navíc dle kronikáře obtížná spolupráce.¹⁷⁰

Čím více se blížila likvidace, tím byla tato situace viditelnější. Opuštěné budovy skýtaly příležitost pro nejrůznější přestupky (krádeže, vloupání, ničení), které se však MNV Přísečnice spolu s oddělením VB snažil řešit, i když někdy méně úspěšně.¹⁷¹ Části zámku, v posledních letech již neudržovaného, byly bez jakéhokoli povolení rozebírány zaměstnanci jeho vlastníka, Krajského skladu léčiv v Ústí nad Labem.¹⁷² Některé další budovy (škola) a zařízení (vodovod, veřejné osvětlení) v obci začínaly být navíc v kritickém technickém stavu a na jejich opravu se uvolňovalo jen malé množství financí. Volila se tak spíše různá

¹⁶⁶ V archivu Povodí Ohře se nachází dekret přidělující byt např. novým obyvatelům domu číslo 17. Více viz Archiv Povodí Ohře, odbor PEP, číselný kód 8.03, VD Přísečnice, dekreta.

¹⁶⁷ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, Školní kroniky, ZDŠ Přísečnice 1965-1972/73, sign. Š 084, zápis ze školního roku 1970/71.

¹⁶⁸ Tamtéž.

¹⁶⁹ Starosti před „potopou“: rozhovor s předsedou MNV Přísečnice Karlem Voskou. Nástup: okresní noviny Chomutovska. 1969, roč. X, č. 37.

¹⁷⁰ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, Školní kroniky, ZDŠ Přísečnice 1965-1972/73, sign. Š 084, zápis ze školního roku 1971/72.

¹⁷¹ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, Školní kroniky, ZDŠ Přísečnice 1965-1972/73, sign. Š 084, zápis ze školního roku 1971/72.

¹⁷² SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, fond ONV Chomutov, II, kniha č. 105, zpráva o stavu památkové péče na okrese, ochrana památek podle zák. o ochraně památek z 16. září 1971.

provizorní řešení, která měla prodloužit jejich funkčnost až do zániku obce.¹⁷³ Představitelé obce se však po dobu existence Přísečnice snažili zabezpečit maximální potřebu občanů, a to jak v oblasti zásobování (obchody se začaly ve větší míře rušit až na začátku roku 1973), zdravotní péče (zdravotní středisko bylo v provozu až do úplné likvidace), občanské vybavenosti (škola i školka fungovaly též až do úplného vystěhování), tak i z hlediska životního prostředí.¹⁷⁴ Nutno také podotknout, že se jim to zřejmě dařilo, jelikož ani pan Štětina, ani Širlovi a dokonce ani paní Čermáková, paní Mittágová a paní Šimková, jejichž rodiny se stěhovaly později, nepocíťovali v tomto směru v „likvidované“ obci výraznější změny. Mohlo to být však způsobeno také tím, že je zcela zaměstnávalo vlastní stěhování a starosti s ním související.

4. 6 Náhradní výstavba a demolice Přísečnice

Stavba přehrady mezitím pokročila. V roce 1971 byla dokončena betonáž štoly spodních výpustí a údolní část injekční štoly. Po převedení Přísečnického potoka do štoly, ke kterému došlo v listopadu 1971, bylo započato sypání hráze. Hlavní fáze sypání hráze pak pokračovaly v letech 1973-1974. Na stavbě se podílely především Vodní stavby Praha, závod Chomutov a Podzemní inženýrské stavby Zbraslav. Práce na přehradě byly vděčným tématem článků týdeníku *Nástup*, který uveřejňoval fotografie ze stavby a velebil velkou pracovní iniciativu dělníků a techniků, díky nimž byly i přes nepříznivé klimatické podmínky, nedostatek pracovních sil, materiálové problémy, mimořádné geologické poměry či jiné obtíže „roční plány výstavby v posledních třech letech překračovány přes 100 procent“.¹⁷⁵

Tempo výstavby přehrady nebylo nicméně negativně hodnoceno ani na samotném ONV Chomutov. Zde však hrálo roli především to, že stále nebyla vybudována náhradní bytová, občanská, zemědělská a lesní výstavba, jejíž dokončení mělo být podle stavebního povolení díla jedním z předpokladů započetí demolice v zátopové oblasti. Místem náhradní bytové výstavby byly především Vejprty, kde se začalo stavět v první polovině roku 1971.¹⁷⁶ Práce realizovaly Pozemní stavby Karlovy Vary, investorem byl SKNV. Další bytové jednotky, v Klášterci nad Ohří, Kovářské, Měděnci, Hájích a Výsluní, stavěl polský dodavatel Budimex. Investorem bylo Povodí Ohře. To zajišťovalo také náhradní občanskou,

¹⁷³ Více viz např. SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, fond ONV Chomutov, II, kniha č. 117, zpráva o průběhu likvidace Přísečnice a přilehlých osad do schůze rady konané dne 4. ledna 1973.

¹⁷⁴ Tamtéž.

¹⁷⁵ Výstavby oblastního vodovodu v Přísečnici. *Nástup*: orgán OV KSČ a ONV Chomutov. 1974, roč. XV, č. 26.

¹⁷⁶ 300 bytovek Vejprtům. *Nástup*: orgán OV KSČ a ONV Chomutov. 1971, roč. XII, č. 33.

zemědělskou a lesní výstavbu lokalizovanou v okolních obcích. Nestavěli se však pouze nové objekty, některé stávající se opravovaly či rozšiřovaly a jako náhradní bydlení se pro obyvatele obcí zajišťovaly také byty starší.

Existence obce tak závisela na dokončování náhradní výstavby a rychlosti vystěhování Přísečnických. Původně se předpokládalo, že se budou obyvatelé stěhovat do náhradních bytů již během roku 1972 a také školní rok 1971/1972 měl být posledním rokem existence přísečnické školy.¹⁷⁷ K první vlně stěhování do Vejprty, v nichž jediných bylo tempo dokončování náhradní výstavby uspokojivé,¹⁷⁸ bylo však překročeno až na konci listopadu, a tak byla škola opět otevřena. Z celé zátopové oblasti bylo tehdy na stěhování do Vejprty připraveno 42 rodin. Do konce roku se pak počítalo s přestěhováním dalších 18 rodin.¹⁷⁹ Další větší stěhování pak probíhalo od dubna do června roku 1973, zbylí obyvatelé z obce odešli v létě.¹⁸⁰

Na přidělování bytů se podílel MNV Přísečnice a Městský národní výbor Vejprty (dále MěNV Vejprty), respektovaly se však především požadavky samotných občanů.¹⁸¹ Dle vzpomínek posledního předsedy MNV Přísečnice Karla Vosky bylo velmi těžké vyhovět všem: „Teď každý si vymýšlel [...]. Někdo chtěl jedna dva, jedna tři a tak dále a tak dále. No teď někdo... lidi jsou nevyzpytatelný, někdo chtěl jedna jedna v přízemí, u těch starejch lidí člověk to pochopil, protože [vycházet] do třetího poschodí.“¹⁸² Vzhledem k tomu, že v obcích žil větší počet rodin sociálně slabších, byl větší zájem o byty menší velikosti, garsoniéry a 1+1, kde se předpokládalo nižší nájemné. Ze stejného důvodu byl zájem i o byty starší. Problémy tak nastávaly ve chvíli, kdy byly dokončovány a předávány byty větší.¹⁸³

I po nastěhování se však objevovali lidé, kterým jejich byt nevyhovoval. MěNV Vejprty se však pokoušel vycházet v tomto směru obyvatelům z likvidovaných obcí vstříc a prováděl výměny bytů, což byla také složitá práce, jelikož v některých případech šlo až o trojvýměny.¹⁸⁴ Některým obyvatelům bylo nakonec obtížné sehnat vůbec nějaká bydlení.

¹⁷⁷ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, Školní kroniky, ZDŠ Přísečnice 1965-1972/73, sign. Š 084, zápis ze školního roku 1971/72.

¹⁷⁸ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, fond ONV Chomutov, II, kniha č. 109, průběžná informace o plnění plánu výstavby oblastního vodovodu a nádrže Přísečnice a náhradní bytové výstavby z 28. ledna 1972.

¹⁷⁹ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, fond ONV Chomutov, II, kniha č. 117, zpráva o průběhu likvidace Přísečnice a přilehlých osad do schůze rady konané dne 4. ledna 1973.

¹⁸⁰ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, Školní kroniky, ZDŠ Přísečnice 1965-1972/73, sign. Š 084, zápis ze školního roku 1972/73.

¹⁸¹ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, fond ONV Chomutov, II, kniha č. 117, zpráva o průběhu likvidace Přísečnice a přilehlých osad do schůze rady konané dne 4. ledna 1973.

¹⁸² Karel Voska, rozhovor z 21. srpna 2012.

¹⁸³ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, fond ONV Chomutov, II, kniha č. 117, zpráva o průběhu likvidace Přísečnice a přilehlých osad do schůze rady konané dne 4. ledna 1973.

¹⁸⁴ Tamtéž.

Jednalo se především o staré lidi romského původu se špatným zdravotním stavem. Většinu těchto lidí nebylo možné ubytovat v domě s více nájemníky, což bylo odůvodněno nízkou úrovní hygieny. Proto se pro ně zajišťovalo náhradní ubytování v domovech důchodců.¹⁸⁵

Situaci v přidělování náhradních bytů komplikovala také nedokončená náhradní výstavba v Klášterci nad Ohří, Kovářské, Měděnci, Hájích a Výsluní. Obyvatelům, kteří do ní měli být přestěhováni tak musely státní lesy, státní statek a MNV Přísečnice shánět ještě dočasné náhradní bydlení, než budou tyto byty k dispozici.¹⁸⁶ Nejen výstavba bytů, ale také náhradní výstavba za demolované objekty Československého státního statku Přísečnice nepokračovala v těchto lokalitách dobře a ještě v roce 1973 nebyla dokončena. Státní statek, který musel pod vlivem postupujících demolic opustit tři kravíny, ovčiny, stáje pro odchov mladého dobytka a několik menších stájí pro výkrm skotu, byl tak nucen nejen reorganizovat svou výrobu (z šesti provozoven vznikla dvě výrobní střediska)¹⁸⁷, ale také snižovat stavy dobytka, který nebylo kam umístit.¹⁸⁸ Komplikace v přidělování bytů a méně pracovních příležitostí u státního statku tak zapříčinily to, čeho se zástupci ONV Chomutov již dříve obávali – pracovníci začali horskou oblast opouštět.¹⁸⁹ Karel Voska k tomu dodává: „Když ty státní statky přísečnický zanikly, [tak] nebyla práce, když se to zabralo. Dneska jsou to samý... to vidíte okolo ty pozemky, tak oni se obhospodařovaly, ale už v jiném rozsahu, protože ty statky přísečnický de facto neexistovaly už. Takže Výsluní něco bralo [...], taková odnož přísečnickýho statku byla v Kovářský. [...] Těch lidí, co se nechtěli stěhovat, přece jenom nebylo velký množství, ale byli. Jenomže co mohli dělat, když najednou nebyla pracovní příležitost. Protože ten zánik statků jako takový to byla rána jako veliká. De facto přežily hlavně ty [státní] lesy.“¹⁹⁰

Dne 30. října 1972 požádal investor o povolení demolice všech objektů v obcích Přísečnice a Rusová.¹⁹¹ V únoru následujícího roku se pak na ONV Chomutov za přítomnosti účastníků řízení a zástupců státních orgánů o této žádosti jednalo.¹⁹² Požadavky jednotlivých

¹⁸⁵ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, fond ONV Chomutov, II, kniha č. 117, zpráva o průběhu likvidace Přísečnice a přilehlých osad do schůze rady konané dne 4. ledna 1973.

¹⁸⁶ Bureš, V.: Státní statek Přísečnice. Nástup: orgán OV KSČ a ONV Chomutov. 1973, roč. XIV, č. 16.

¹⁸⁷ Tamtéž.

¹⁸⁸ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, fond ONV Chomutov, II, kniha č.127, zpráva o plnění plánu výstavby oblastního vodovodu a nádrže Přísečnice, náhradní výstavby do schůze rady dne 18. května 1973.

¹⁸⁹ Bureš, V.: Státní statek Přísečnice. Nástup: orgán OV KSČ a ONV Chomutov. 1973, roč. XIV, č. 16.

¹⁹⁰ Karel Voska, rozhovor z 21. srpna 2012.

¹⁹¹ Archiv Povodí Ohře, odbor PEP, číselný kód 8.03, VD Přísečnice, žádost o vydání rozhodnutí o zboření staveb v kat. území Přísečnice a Rusová z 30. října 1972.

¹⁹² Archiv Povodí Ohře, odbor PEP, číselný kód 8.03, VD Přísečnice, jednání o likvidaci Přísečnice, Rusové a následně i osad Dolina a Kotlina z 12. února 1973.

účastníků byly zakotveny v podmínkách, jejichž výčet byl součástí rozhodnutí o povolení demolice obcí Přísečnice a Rusová. Toto rozhodnutí vydal Útvar územního plánování a architektury ONV Chomutov dne 22. března 1973.¹⁹³ Později, 10. dubna 1973, povolil také likvidaci Doliny a Kotliny.¹⁹⁴

Postupná likvidace opuštěných a vyklizených domů v Přísečnici však začala již v průběhu roku 1972.¹⁹⁵ Podle slov kronikáře „vyvolávala stísněný dojem a pro lidi, kteří zde prožili část svého života, byla skličující“.¹⁹⁶ Tyto demolice byly však zatím spíše výjimkou, jelikož přísečnické domy se začaly ve větší míře bourat až v zimním období let 1972/1973, kdy se obyvatelé začali organizovaně stěhovat do Vejprt. V té době byly bourány či dobourávány objekty nacházející se, až na výjimky, v Jáchymovské ulici a v blízkosti školy a kostela (včetně domů 263 a 307).¹⁹⁷ Jako první tedy začala mizet horní (západní) část obce.

Před zahájením demoličních prací muselo být provedeno odpojení domů od elektrických a vodovodních přípojek. Také musely být vyvezeny, desinfikovány a zasypany všechny odpadní jímky. Demolice pak byly prováděny včetně nejnútnejšího odlesnění a mýcení potřebného k terénním úpravám. Na všech těchto úkolech se podílely Severočeské rozvodné závody Chomutov, Československý státní statek Přísečnice a Vodní stavby. Ty také prováděly většinu demolice samotných. Některé domy však demolovali, pod dohledem Vodních staveb, sami bývalí vlastníci, kteří mohli podle kupní smlouvy uplatnit předkupní právo na tento demoliční materiál. Ostatní materiál z demolice předávaly Vodní stavby národnímu výboru a ten jej distribuoval dále.¹⁹⁸

Největší objem demoličních prací pak Přísečnici čekal po odchodu jejích obyvatel. Avšak ještě před započatím demolice v dolní části obce, byl v obci proveden archeologický průzkum. Uskutečnil se v jarních měsících roku 1973 a provádělo ho Okresní muzeum v Chomutově ve spolupráci s expoziturou Archeologického ústavu Československé akademie věd v Mostě. Výzkum byl zaměřen na objekty farního a hřbitovního kostela a na katastr obce. V plánu byl také průzkum zámku, ten se však kvůli rychlému započatí demolice v této části

¹⁹³ Archiv Povodí Ohře, odbor PEP, číselný kód 8.03, VD Přísečnice, likvidace obce Přísečnice a obce Rusová, rozhodnutí z 22. března 1973.

¹⁹⁴ Archiv Povodí Ohře, odbor PEP, číselný kód 8.03, VD Přísečnice, likvidace osady Dolina a Kotlina, rozhodnutí z 10. dubna 1973.

¹⁹⁵ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, Školní kroniky, ZDŠ Přísečnice 1965-1972/73, sign. Š 084, zápis ze školního roku 1971/72.

¹⁹⁶ Tamtéž.

¹⁹⁷ Archiv Povodí Ohře, odbor PEP, číselný kód 8.03, VD Přísečnice, zápis o předání staveniště sepsaný dne 9. října 1972 v kanceláři Vodních staveb na stavbě hráze Oblastního vodovodu z Přísečnice.

¹⁹⁸ Archiv Povodí Ohře, odbor PEP, číselný kód 8.03, VD Přísečnice, zápis o předání staveniště sepsaný dne 9. října 1972 v kanceláři Vodních staveb na stavbě hráze Oblastního vodovodu z Přísečnice.

obce nepodařilo zrealizovat.¹⁹⁹ V té době již byly z obce odstraněny všechny památky, které chtěl KSSPPOP Ústí nad Labem zachovat. Sloup se sochou Nejsvětější trojice byl přesunut před východní stranu farního kostela ve Vejprtech, sv. Florián k hasičské zbrojnici ve Vejprtech, sloup se sochou Piety ke vchodu na vejprtský hřbitov a sousoší sv. Anny a Josefa s dítětem do středu tohoto hřbitova. Sloup se sochou Panny Marie byl pak přesunut do prostoru mezi vchod do zámeckého parku a kostel v Klášterci nad Ohří. Nejbližší svému původnímu umístění zůstala socha Panny Marie Svatohorské, která stojí na západní straně přeložky silnice u vodní nádrže.²⁰⁰ Mobilii z kostela a fary byl částečně umístěn do chomutovského muzea, částečně přemístěn do depositářů františkánského kláštera v Kadani a do kostela ve Výsluní.²⁰¹ Na opravu kostela ve Výsluní, rekonstrukci kostela sv. Vendelína v Perštejně a rekonstrukci budovy děkanského úřadu v Kadani měly být pak použity finanční prostředky, účelově vázané na financování právě těchto rekonstrukcí, které od investora po uzavření kupní smlouvy obdržela Biskupská konsistoř v Litoměřicích za všechny církevní stavby v zátopové oblasti (jednalo se o částku 990.000,- Kčs.).²⁰²

Vzhled obce nejvíce zasáhla demolice uskutečněná 6. června 1973. Tehdy byl pomocí asi 700 kilogramů dynamitu odstřelen zámek a řada domů na náměstí včetně lékárny.²⁰³ Demolice těchto staveb posloužila také jako kulisa filmu Traumstadt (Město snů), který zde natáčeli němečtí filmaři.²⁰⁴ Demolovanou obec tak ještě naposledy zaplnili lidé, herci, kteří jsou ve filmu zachyceni v přísečnických ulicích, na náměstí i uvnitř zámku a na jeho nádvoří. Jelikož jsou záběry zachycující demolici obce dostupné i na internetu, většina pamětníků je dobře zná. I v současnosti pak v některých z nich vyvolávají stísněné pocity.

Na některých záběrech filmu Traumstadt je patrné, že v době demolice náměstí v obci stále stála budova kostela. Její vnější vzhled se však již značně změnil. Biskupská konsistoř Litoměřice totiž na základě povolení uděleného investorem vodního díla snímala krytinu, bednění a krovy tohoto kostela, a to jak nad jeho lodí, tak u věže. Tento snímaný materiál měl

¹⁹⁹ Černá, E.: Výsledky archeologického průzkumu v obci Přísečnice. Památky-příroda-život: Vlastivědný čtvrtletník Chomutovska. 1979, roč. XI, č. 4.

²⁰⁰ Binterová, Z.: Záchrana památek z přísečnické oblasti. Památky-příroda-život: Vlastivědný čtvrtletník Chomutovska. 1970, roč. II, č. 4.

²⁰¹ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, fond ONV Chomutov, II, církevní tajemník, sign. K2, zápis z jednání o přestěhování církevního movitého a nemovitého majetku z Přísečnice ze dne 16. listopadu 1971.

²⁰² SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, fond ONV Chomutov, II, církevní tajemník, sign. K2, kupní smlouva na církevní objekty v zátopové oblasti z listopadu 1972.

²⁰³ Binterová, Z.: Dějiny. In: Přísečnice zatopená, ale nezapomenutá, Chomutov: Oblastní muzeum, 2004, s.

²⁰⁴ Traumstadt [film], režie Johannes Schaaf, Západní Německo 1973. Sekvence zachycující demolici Přísečnice dostupná na < <http://www.youtube.com/watch?v=wJTMg4v5bBY>>, poslední přístup 10. listopadu 2013.

být poté použit k opravě potřebných dalších objektů konsistoře.²⁰⁵ Podle dobových fotografií stál takto „odhalený“ kostel v obci až do roku 1974, kdy byl také zdemolován. Přitom se však uvažovalo i o tom, že by kostel jako jediný objekt z Přísečnice zůstal pro svou historickou hodnotu zachován. Při výpočtu možné zátopové čáry se však zjistilo, že voda může zasáhnout i jeho základy a celý objekt by tedy bylo potřeba umístit do betonové vany, což by bylo finančně velmi náročné. Finančně náročná by byla též oprava kostela, která by z jeho zachování vyplývala. O osudu kostela pak rozhodl také fakt, že by k němu jako k objektu v ochranném pásmu nebyl možný přístup.²⁰⁶

Kromě kostela stála v Přísečnici na počátku roku 1974 ještě budova školy, jejíž inventář a zařízení si rozebraly školy z Chomutova a okolních obcí,²⁰⁷ budova školky, kina, pošty, bývalé banky, požární zbrojnice, radnice a také několik dalších domů, převážně objektů, které přechodně užívaly Vodní stavby. Všechny tyto objekty však měly být srovnány se zemí do podzimu téhož roku.²⁰⁸

Již k 30. červnu byla obec zrušena také úředně a její katastrální území bylo přiřčleněno ke katastrálnímu území Kryštofovy Hamry, kde vznikl nový národní výbor, jehož předsedou se stal opět Karel Voska.²⁰⁹

Po skončení demoličních prací v přísečnickém údolí byla provedena potřebná opatření k ochraně vodního zdroje. Podle podmínek uvedených v rozhodnutí o povolení demolic se měl rum stržených staveb rozhrnout a zahrnout zeminou, která měla být následně oseta. Všechny jímky a skládky odpadů měly být vyvezeny, posypány vápnem a zahrnuty zeminou nebo rumem z demolic. Zasypány měly být také sklepy.²¹⁰ Zatímco stromy a křoviny v zátopové oblasti měly být uřezány a odvezeny či spáleny, ochranné pásmo, kde stávala Rusová, Dolina, Kotlina ale i horní část Přísečnice se nově zalesňovalo. Někdejší pole a louky rozprostírající se kolem silnic tak nahradily lesy, které vzhled této oblasti velmi změnily. Po téměř čtyřiceti letech od demolice tak lze již jen stěží uvěřit, že zde kdysi tyto obce skutečně

²⁰⁵ Archiv Povodí Ohře, odbor PEP, číselný kód 8.03, VD Přísečnice, zápis ve věci postupné demolice kostela v Přísečnici sepsaný dne 24. dubna 1972.

²⁰⁶ Binterová, Z.: Záchrana památek z přísečnické oblasti. Památky-příroda-život: Vlastivědný čtvrtletník Chomutovska. 1970, roč. II, č. 4.

²⁰⁷ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, Školní kroniky, ZDŠ Přísečnice 1965-1972/73, sign. Š 084, zápis ze školního roku 1972/73.

²⁰⁸ Archiv Povodí Ohře, odbor PEP, číselný kód 8.03, VD Přísečnice, zápis o předání staveniště Oblastního vodovodu z Přísečnice sepsaný dne 12. prosince 1973 v kanceláři MNV Přísečnice.

²⁰⁹ SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, fond ONV Chomutov, II, kniha č. 147, zápis z jednání rady ONV z 19. dubna 1974.

²¹⁰ Archiv Povodí Ohře, odbor PEP, číselný kód 8.03, VD Přísečnice, likvidace obce Přísečnice a obce Rusová, rozhodnutí z 22. března 1973.

stály. Přísečnici však i v současnosti připomínají zčásti zarostlé cesty, které zdánlivě nesmyslně odbočují z trasy přeložené komunikace a mizí až pod hladinou přehradní nádrže.

5 Osudy Přísečnických po likvidaci obce

Tak skončil život obce, která měla po staletí v Krušných horách své místo. Stavby byly opuštěny a zbourány, přehrada byla dostavěna, v roce 1976 napuštěna a po dokončení úpravny vody v Hradišti uvedena do provozu. Okolí přehrady bylo jako ochranné pásmo zneprístupněno veřejnosti. Život Přísečnických však pokračoval na jiném místě dále a bylo třeba si na něj zvyknout, i když mnohdy přinášel řadu změn.

Širlovi nyní žili v Pavlově, a ačkoli pro ně bylo zpočátku těžké zvyknout si v domě, který byl mnohem menší než dům v Přísečnici, samotné bydlení se jim nakonec zalíbilo. Na tom se podílela také skutečnost, že byl dům moderněji vybaven a kvůli své velikosti s sebou nesl i nižší nároky na údržbu. Problémem se však ukázala být samotná lokalita, kde nový dům stál. Pavlov se totiž nacházel blízko odkališť od elektráren: „To když foukal vítr od těch odkališť na tu vesnici, [tak] jsme měli zavřený dveře všeko a [i tak] se na stole mohlo psát. To byl popílek jemnej.“²¹¹ Co však Širlovi v souvislosti s přestěhováním zasáhlo nejcitelněji, bylo opuštění sousedů, spolupracovníků a přátel, tedy komunity lidí, kam po léta patřili. Ačkoli si našli přátele i v novém bydlišti, nemohly se tyto nové vazby rovnat těm, co opustili. Pan Širlo k tomu dodává: „Já říkám škoda ještě dneska tý Přísečnici. Mně se tam hrozně líbilo [...]. Já jsem se moc stěhoval, takový lidi jak v Přísečnici nikde jsem nezažil. Tak drželi dohromady, celá ta Přísečnice. Opravdu.“²¹² I z toho důvodu Širlovým Pavlov již k srdci nepřiřostl, a tak je ani příliš nezasáhla skutečnost, že se i z této obce museli odstěhovat, jelikož se také bourala a to v souvislosti s plánovaným zřízením odkaliště pro elektrárny. V roce 1982 se tak přestěhovali do Klášterce nad Ohří, kde si za finanční kompenzaci domu v Přísečnici koupili rodinný domek, v němž bydlí i v současné době.

I manželé Štětinovi se dle slov svého syna jen těžko vyrovnávali s opuštěním svých známých z Přísečnice. Zatímco on a jeho sourozenci si i ve Stráži nad Ohří rychle našli nové přátele, „rodiče už tam nikdy neměli takový ty známý... nebyli sami, protože zase chodili do kostela, zase tam bylo pár těch lidí z toho kostela a navíc my jako děti neustále drželi pohromadě, takže sobota neděle v tom baráku bylo vždycky třicet i víc lidí. Ale s těma

²¹¹ Karel Širlo, rozhovor z 26. července 2012.

²¹² Tamtéž.

sousedama, jenom s těma nejbližšíma a už nikdy to nebyly takový vztahy.“²¹³ Přísečnice však chyběla i panu Štětinovi. Svůj podíl na tom měla například i poloha nového domu, který se nacházel mezi silnicí a řekou a narozdíl od domu v Přísečnici, k němuž patřily i rozsáhlé pozemky, tam byl daleko menší prostor: „Malá zahrádka [...]. Cejtil jsem se tam zavřenej.“²¹⁴ V tomto domě však pan Štětina již žil jen po dobu studií na střední škole, poté nastoupil na lékařskou fakultu do Plzně a za rodiči dojížděl jen o víkendech.

Nejen generace rodičů však na Přísečnici vzpomínala jako na místo, kde zažila největší soudržnost mezi lidmi. Tak vnímali obec i někteří mladí. Paní Čermáková například vzpomíná: „Já bych řekla, že to byla rodina ta vesnice. Jakože všichni jeden za druhého, jeden druhému pomáhal.“²¹⁵ Opuštění Přísečnice tak bylo bolestné i pro ni a také pro její babičku, které zároveň příliš nevyhovovalo řešení domu v Černém potoce. Ten měl totiž v přízemí více místností než v prvním patře, a proto se zde usadil strýc paní Čermákové s rodinou, paní Čermáková a především její babička tak musely denně vycházet a scházet schody do prvního patra.

Po přestěhování do nového bydliště si Přísečničtí museli zvyknout kromě nového bydlení a nových sousedů, případně spolupracovníků či spolužáků, také na nový denní rytmus, který narušila likvidace jejich přísečnického hospodářství. Každodenní činnosti s hospodářstvím související totiž mnohým z nich v novém bydlišti chyběly, což mohlo vést i k určitému pocitu nevyužití volného času. Pokud měli dům s dostatečným prostorem, mohli si Přísečničtí vybudovat hospodářství nové. Tak se stalo i u Širlových a Štětinových. V jejich případě však bylo toto nové hospodářství již menší, což bylo způsobeno i nižší mírou ekonomické nutnosti, především po odstěhování dětí.

Pokud se Přísečničtí přestěhovali do bytu, nezbyvalo jim nic jiného než si koupit zahrádku a docházet na ni. Tak se stalo i v případě Vlasákových. Jejich dcera Anna vzpomíná, že i pro ně bylo stěhování do Postoloprť velmi těžké a dodnes na něj bolestně vzpomínají. Stejně ho pak vnímala i ona sama: „Já jsem se nemohla s tím smířit a srovnat a prostě nezvykla jsem si v těch Postoloprtech nikdy.“²¹⁶ I proto za necelý rok odešla na studia do jiného města a po letech se dokonce přestěhovala zpět do hor.

Ne všechny pamětníky však likvidace Přísečnice tak hluboce citově zasáhla a život některých dokonce ovlivnila i v pozitivním smyslu. Paní Mittágová, která dokončila základní školu již ve Vejprtech, například vzpomíná na devátou třídu ve zdejší škole mnohem raději,

²¹³ Jaroslav Štětina, rozhovor ze 7. června 2012.

²¹⁴ Tamtéž.

²¹⁵ Ludmila Čermáková, rozhovor z 23. dubna 2012.

²¹⁶ Anna Šimková, rozhovor z 13. srpna 2012.

než na předchozí roky v Přísečnici: „Ty vztahy mezi těma dětma [...] tak nějak byly kamarádštější a tak nějak upřímnější. To bylo úplně jiný, tam [v Přísečnici] jsem nikoho takovýho nepoznala.“²¹⁷ Ačkoli měla z přestupu na novou školu původně obavy, přijetí spolužáků v jejím případě upevnilo i sounáležitost s novým bydlištěm samotným. Dle vzpomínek paní Mittákové si pak ve Vejprtech brzy zvykli i její rodiče: „Tady jsme měli už svůj dům, už nepatřil nikomu a tak nějak si ho tady začali vylepšovat a tak nějak si slibovali, že to tady bude lepší.“²¹⁸

Stejně jako paní Mittákovou nezasáhla likvidace obce příliš negativně ani paní Plachtovou, jelikož pro ni, podobně jako pro mnoho dalších mladých lidí či lidí, kteří z obce již v průběhu 50. a 60. let odcházeli do větších měst či do vnitrozemí, nepředstavovala perspektivní místo k žití: „Pro nás mladý [...] to byla vesnice, tak jsme byli rádi, že vypadnem z vesnice.“²¹⁹ Neperspektivnost Přísečnice je pak také hlavním argumentem pamětníků, kteří by v ní ani v případě jejího zachování již žít nechtěli. Paní Mittáková pak v souvislosti s tímto aspektem likvidaci Přísečnice z dnešního pohledu i určitým způsobem vítá: „Dneska jsem ráda, že se člověk dostal nějak do těch Vejprt, protože tam asi... tam to bylo takový, že v té době nebylo nic. Nevím, kam by člověk šel do práce nebo jak by to všechno bylo.“²²⁰

Zatímco generace rodičů již v novém bydlišti většinou zůstala, protože si v něm nakonec během kratší či delší doby zvykla či již neměla sílu znovu se stěhovat, děti čekalo ještě několikeré stěhování. Paní Mittáková odešla studovat do Žatce a poté pracovala v Novém Zvolání. S manželem, dvěma dětmi a maminkou, která se k ní po smrti tatínka přestěhovala, nyní žije opět ve Vejprtech. Pan Štětina studoval v Plzni a po skončení studií odešel pracovat jako lékař do Sokolova, kde žije i v současnosti. Dům ve Stráži nad Ohří děti po smrti tatínka prodaly a maminka dožila u jedné ze svých dcer. Paní Šimková strávila v Postoloprtech necelý rok a poté odešla studovat do Ústí nad Labem. Posléze žila dlouhá léta v Žatci. Stále však pociťovala touhu vrátit se zpátky do hor, a tak se s manželem a dětmi odstěhovala do Vejprt, kde již žijí více než patnáct let. Ve Vejprtech stále žije s rodinou také paní Plachtová. Paní Čermáková z Černého potoka ještě rok dojížděla za prací do Kovářské, pak se vdala, přestěhovala do Vejprt, vychovala dva syny a také dvě děti svého druhého manžela. Po odchodu ze zaměstnání v Kovářské pracovala na různých místech ve Vejprtech, kde žije i v současné době. Babičku v Černém potoce pravidelně navštěvovala až do její smrti.

²¹⁷ Jaroslava Mittáková, rozhovor z 16. července 2012.

²¹⁸ Tamtéž.

²¹⁹ Ema Plachtová, rozhovor z 26. července 2012.

²²⁰ Jaroslava Mittáková, rozhovor z 16. července 2012.

Bez ohledu na to, zda vnímali Přísečnici jako neperspektivní místo k žití či jim život zde naprosto vyhovoval, mnohým pamětníkům obec i po čtyřiceti letech od svého zániku stále chybí. Některým jako místo potenciálního bydliště, jiným alespoň jako místo, kam by se mohli čas od času přijet podívat či zavzpomínat. I u narátorek, které likvidace příliš citově nezasáhla, se totiž s plynoucím časem projevila touha mít znovu možnost místo svého dětství navštěvovat. Paní Plachtová k tomu dodává: „Ale dneska, když si to zase vezmu, tak to tam bylo hezký a určitě naši [rodiče] by tam bydleli dál a my bysme tam určitě rádi jezdili.“²²¹ U některých narátorů pak časový odstup a případně též problematické události pozdější etapy života dokonce zapříčinily i jistou idealizaci života v Přísečnici, na který stále vzpomínají.

Vzpomínky na Přísečnici umocňuje také její fyzická blízkost, což je patrné v případě pamětníků žijících ve Vejpřtech, kteří kolem přehrady musejí projet pokaždé, když se vydají do Kadaně či Chomutova. Vzpomínky vyvolává též vzhled míst v okolí vodní hladiny, který se z pohledu pamětníků přeci jen nezměnil natolik, aby nedokázali přibližně určit, kde se nacházel jejich dům či jiné objekty v obci. Do dnešního dne lze například poznat, kde stávala budova školy a hřiště, které je osázeno jiným porostem než jeho okolí. Také jednotlivé cesty jsou i v zalesněném terénu neustále patrné a též základy některých staveb (včetně farního kostela) v bývalé horní části obce se dají v křovinách odhalit i v současnosti. Zajímavý pohled se lidem projíždějícím okolo vodní nádrže naskýtá v období, kdy v přehradě poklesne hladina vody. Velký úbytek vody v roce 2003 například odhalil celou silnici vedoucí z Přísečnice do Rusové a to včetně patníků, které kolem ní zůstaly zachovány, část Kadaňské ulice a prostory, kde stával hřbitov s kostelem sv. Mikuláše.²²²

Právě období poklesu vodní hladiny pak nejvíce láká bývalé obyvatele k prozkoumání míst svého dětství a mládí. Když se však rozhodnou tato místa skutečně navštívit a vstoupit do ochranného pásma, doprovází je zároveň i obava z možné sankce. Paní Šimková například vzpomíná: „Přijela sestra a já jsem se chtěla s někým podívat až k té vodě, i když riskuju pokutu. Tak jsem ji tam vzala [...] a došli jsme za kostel a našli jsme základy té věže, tak jsem si z toho vzala kámen s maltou na památku. No a na druhém břehu [...] byli ti strážný a jenom jsem viděla, jak se něco zalesklo a říkám: ‚Ajejejeje, tam se blýskla nějaká...‘, buď to byly brejle nebo prostě nějaký baterky nebo něco, jestli měli prostí slunci. No a hned nás objeli a hned nás čapli. Chtěli každému dát tisícovku pokuty a pak jsem poznala jednoho, že

²²¹ Ema Plachtová, rozhovor z 26. července 2012.

²²² Co odhalil úbytek vody (obrazová příloha). In: Přísečnice zatopená, ale nezapomenutá, Chomutov: Oblastní muzeum, 2004, s. 77.

je z Hamrů, tak jsem říkala, že prostě jsme tam bydleli, že jsme šli tady z těch důvodů, no tak nám to jako prominul a vynadal nám, že už tam nikdy nesmíme. [...] No tak je to takový blbý, že jsme místní, že člověk se tam narodil a bojí se tam jít no. Bylo by zajímavý projít se po těch ruinách a třeba něco by se našlo, že jo. Z té země pořád něco i voda může vyplavit. Neříkám znovu zlatý poklad ale cokoliv.“²²³ Nejen lidé z hor, ale též někteří obyvatelé z vnitrozemí se do těchto míst rádi vracejí. Například pan Štětina navštěvuje tuto krajinu často: „Hlavně v zimě, protože se spoluúčastním jako organizátor přechodu Krušných hor na běžkách z Kraslic do Chomutova a to vede po tom hřebenu buďto přes Vejprty nebo přes Měděnec na Horu Svatého Šebestiána. A když je dost sněhu, tak to jezdíme kolem přehrady [...]. A asi před pěti šesti lety bylo hodně sněhu, přehrada byla zamrzlá, tak jsem ten svůj oddíl, kterej jsem vedl, vedl přímo přes přehradu napříč a takhle jsem tam píchnul [hůlku a říkám]: „Tam jsem se narodil.“²²⁴

Návštěva těchto míst pak Přísečnickým evokuje, někdy i do jisté míry zidealizované, vzpomínky na „staré časy“, na dobu dětství a mládí, k níž se někteří uchylují i ve snaze překonat těžké životní okamžiky a problémy současnosti. S konkrétními místy se pojí též vzpomínky na rodiče, prarodiče i další lidi, z nichž mnozí již nežijí, i vzpomínky na obec samotnou a její specifický vzhled, jež někteří s odstupem času hodnotí jako zničený a zanedbaný, avšak jiní v něm, i pod vlivem stále silného citového vztahu k obci, vidí zvláštní kouzlo upomínající na dlouhou cestu, kterou muselo město až do svého zániku projít.

Zánik obce pak někteří také dodnes vnímají jako zlo vůli úřadů, proti níž se nedalo nic dělat. Negativní vymezení vůči státním orgánům pak umocňuje také jejich další postoj k zaniklým obcím, o němž se Přísečnickí dověděli většinou až při povinné výměně občanského průkazu, cestovního pasu či řidičského průkazu. Tehdy je totiž rozhořčila skutečnost, že mají v těchto dokladech jako místo narození nově uvedeny namísto Přísečnice 5 kilometrů vzdálené Kryštofovy Hamry. Zákon o evidenci obyvatel a metodické pokyny k němu totiž říkají, že kvůli přehlednosti se místem narození nově rozumí obec, která aktuálně existuje.²²⁵ Přitom nerozhoduje, zda se v ní člověk skutečně narodil. Když tedy obec v důsledku nového územního členění (nemusí se vždy jednat jen o její likvidaci) začne spadat pod jinou obec, uvádí se na těchto dokladech jako místo narození obec aktuálně existující. Tuto změnu vnímali někteří pamětníci v podstatě jako druhou likvidaci Přísečnice a nemohli se s ní smířit.

²²³ Anna Šimková, rozhovor z 13. srpna 2012.

²²⁴ Jaroslav Štětina, rozhovor ze 7. června 2012.

²²⁵ Více viz např. Metodický pokyn Ministerstva vnitra z 27. března 2009 k zákonu č. 133/2000 Sb. In: Ministerstvo vnitra České republiky. Dostupné na <www.mvcr.cz/soubor/0449-09-pdf.aspx>, poslední přístup 10. listopadu 2013.

Pan Štětina k tomu dodává: „Takže teď v nových dokumentech mi píšou, že jsem se narodil v Kryštofových Hamrech, což není pravda. To je jako kdyby se rozhodli, že Přemysl Oráč, poněvadž tu vesnici zrušili, tak se narodil jinde. Ale ouřad může všechno. Tak tam mi to pak přišlo ještě dvojnásob líto no, když už to nemám ani v těch papírech, když mi to vymazali.“ Pan Štětina se však pokoušel proti této změně bojovat: „Podnikal jsem několik věcí [...] včetně dopisu panu prezidentovi [...], dopisu ochránci lidských práv nebo ombudsmanovi panu doktorovi Motejlovi. Snažil jsem se zainteresovat i senátory z těchto oblastí. Výsledek byl takový, že mi někteří napsali, někteří nenapsali. Všichni řekli, že to chápou, ale že když to úřad rozhodl, že je to taková prkotina pro ně, že nemá cenu se tím dále zabývat.“²²⁶

Ačkoli však boj pana Štětiny a dalších lidí²²⁷ původně pocházejících z obcí, které již neexistují, nedopadl dle jejich představ, tyto kroky dokládají skutečnost, že stále existují pamětníci, kteří se snaží, aby se na „jejich“ obec nezapomnělo. V případě Přísečnice se o to pokoušejí též vysídlení přísečnickí Němci, kteří se každoročně setkávají a jednou za dva roky přijíždějí i do České republiky, aby se podívali do míst, kde kdysi žili. Těchto setkání se účastní i paní Širlová a na to poslední, uskutečněné v roce 2012, také vzpomíná: „Teďko bylo hezký setkání. Z Přísečnice kdysi spolužáci [přijeli]. A teď právě u té švédský lípy tam dali pamětní kámen velikej. To přivezli loni v listopadu. Uložili ho ve Vejprtech a v neděli bylo to odhalení. Napřed byla mše svatá ve Vejprtech, pak se jelo autobusem ke švédské lípě. Čtyři hudebníci v dobových uniformách [hráli]. No bylo to moc hezký. A jedna paní přednesla ten projev. Historii Přísečnice.“²²⁸ Nejen účast na těchto setkáních ale i jiná gesta vypovídají o snaze uchovat vzpomínku na místo svého dětství a mládí. Pan Širlo například vypráví: „Tam, co je ten kámen, jak teď postavili. Tak za tím kamenem stojí buk a dub. Ty jsem tam já vysadil [...]. [Jako] památku [...]. Už je to pár roků [...]. Já to nechtěl k té lípě dávat blíž ten dub a buk, tak jsem to dal na druhou stranu té cesty a voni zrovna si tam to místo vybrali.“²²⁹ Připomínat Přísečnici se snaží též různé regionální instituce včetně chomutovského muzea, které kromě sborníku věnovaného městu uspořádalo výstavu fotografií dokumentující jeho vývoj. I vzhledem k tomuto stálému zájmu o Přísečnici by byla škoda, kdyby poslední

²²⁶ Jaroslav Štětina, rozhovor ze 7. června 2012.

²²⁷ Více viz např. pořad Ochránce, 13. 10. 2013, Nechtěná změna místa narození v dokladech. TV, ČT2, 13. října 2013. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10363268581-ochrance/313281381960012/obsah/285030-nechtjena-zmena-mista-narozeni-v-dokladech/>>, poslední přístup 10. listopadu 2013.

²²⁸ Ema Širlová, rozhovor z 26. července 2012.

²²⁹ Karel Širlo, rozhovor z 26. července 2012.

kapitola její existence zůstala nedopsaná. Jedním z prvních pokusů o její zpracování byla pak i tato práce.

6 Závěr

Území chomutovského okresu procházelo během staletí bouřlivým vývojem a čelilo mnoha mocenským zájmům. Ani během třicetileté války zde však nezaniklo takové množství obcí, které nepřečkaly období po druhé světové válce a následný největší „rozvoj“ regionu.²³⁰ Tehdy totiž zaniklo jen na Chomutovsku a Kadaňsku bezmála sedmdesát obcí. K zániku těchto obcí došlo ze dvou hlavních důvodů: do některých se nepodařil vrátit život po odsunu jejich německého obyvatelstva, jiné musely ustoupit deklarovaným celospolečenským zájmům, tedy rozmachu industrializace a těžby hnědého uhlí, či stále se zvyšujícím nárokům na množství užitkové i pitné vody. Z posledně jmenovaného důvodu musela zaniknout též Přísečnice, které byla věnována tato práce.

Poválečnou Přísečnici potkal stejný osud jako velkou část pohraničí. Tehdejší slavné horní, hudební a v první polovině 20. století též okresní město, nahradila obec, do které po odsunu větší části německy mluvícího obyvatelstva přicházeli lidé spíše méně a ještě méně zde zůstávali, což velmi poznamenalo její vzhled i význam. I přes ubývající pracovní příležitosti a zemědělsky příliš nepřející krajinu se zde však postupně utvořila komunita stálých obyvatel, pro které byla Přísečnice domovem. Po prudkých změnách 40. let se tak život v obci začal opět stabilizovat, i když jej stále provázel postupný úbytek obyvatel.

Zatímco horská, převážně venkovská část okresu obyvatele postupně ztrácela, města v nížinné oblasti vlivem rozvoje industrializace a těžby rostla a stěhovalo se do nich stále více obyvatel. Tento vývoj však spolu s obtížnějšími klimatickými poměry oblasti vedl již na počátku 60. let ke kritické situaci v zásobování pitnou vodou. Podnět k řešení této situace vzešel od ONV Chomutov, který začal jednat s krajskými a státními institucemi o nejvhodnějším řešení. Tím se ukázalo být vybudování přehrady na Přísečnickém potoce protékajícím stejnojmennou obcí.

Zatímco zástupci chomutovského okresu plánovanou stavbu přehrady velmi vítali a snažili se co možná nejvíce urychlit její zahájení, mimo jiné také proto, aby mohli dát svolení k likvidaci obcí v důsledku důlní činnosti, jejichž obyvatelé se měli opět přesunout do měst,

²³⁰ Binterová, Z.: Zaniklé obce Chomutovska a Kadaňska od A do Z. Chomutov: Oblastní muzeum 2006, s. 4.

kde chyběla voda nejvíce, samotní Přísečnickí nemohli a též ani nechtěli stavbě přehrady a budoucí likvidaci jejich obce dlouhou dobu uvěřit. Stavba přehrady se tak pro Přísečnické stala skutečností, až když byly zahájeny přípravné práce na její výstavbu. Prvními citelnými zásahy do života zdejší komunity pak bylo stěhování hřbitova, které chodili obyvatelé sledovat, a také uzavření farního kostela, proti kterému sepsali Přísečnickí dokonce petici. Přímo proti samotnému rozhodnutí o likvidaci obce se však žádné organizované kroky nepodnikaly. Ačkoli Přísečnickí z likvidace radost neměli, brali toto rozhodnutí jako neměnné a definitivní, jako rozhodnutí úřadu, proti kterému nic nezmůžou. Samotná likvidace Přísečnice pak zasáhla do života každého z nich.

Smutek, hněv, obavy či jistý pocit křivdy, který umocňoval také fakt, že sami Přísečnickí přímo v obci nikdy nedostatek vody nepociťovali, nejprve v souvislosti s prvními výkupy nahradily starosti se stěhováním a s hledáním nového bydliště, kterým se často stávala též některá z lokalit ve vnitrozemí, které bylo vnímáno jako perspektivnější. Na tuto novou lokalitu si pak museli Přísečnickí také určitou dobu zvykat, což představovalo v případě jednotlivých lidí různě dlouhý a obtížný proces. Stejně tomu bylo i s utvářením nových sousedských vazeb zpřetrhaných v důsledku opuštění Přísečnice. V některých případech se pak tyto vazby již ani plně vytvořit nepodařilo. Právě lidé reprezentující tuto skutečnost Přísečnici oplakávají nejvíce. Obec však chybí i jiným a to především jako rodiště a místo dětství či mládí, kam se většina ostatních lidí, jejichž obce stále existují, může vracet. Když se však do míst svého mládí odhodlají vydat Přísečnickí, čekají je jen pozůstatky zdiva některých staveb, zarostlé cesty končící pod vodní hladinou a hrozba pokuty za nedovolený vstup do ochranného pásma vodního zdroje. Prázdné místo po někdejším domově se tak v jejich mysli již patrně vyplnit nepodaří.

Výstavba přehrady však nelikvidovala jen domovy konkrétních lidí, ale zasáhla též celou horskou oblast. To úzce souviselo s náhradní výstavbou, se kterou se kromě jisté neatraktivní pro část přísečnických lidí pojila ještě jedna skutečnost: okresním a krajským orgánům a investorovi se ji nepodařilo realizovat včas. Celková likvidace Přísečnice a jejích osad se tak oproti původním plánům pozdržela a pro některé obyvatele se navíc muselo zajišťovat ještě přechodné bydlení do doby, než bude náhradní výstavba kompletně dokončena, aby se obce vůbec mohly zlikvidovat. To byl problém především u bytových jednotek ale též administrativních budov a provozů Československého státního statku Přísečnice. Ten musel pod vlivem nedokončené náhradní výstavby umenšovat svou výrobu a především propouštět zaměstnance, pro které již nebyla práce. V důsledku komplikací se stěhováním do náhradní výstavby i vinou ještě menšího množství pracovních příležitostí pak

do vnitrozemí odcházeli i lidé, kteří si původně přáli v horské oblasti zůstat. V první polovině 70. let tak došlo k tomu, čeho se zástupci ONV Chomutov již o deset let dříve obávali: budované vodní dílo horskou oblast ještě více vylidnilo a nezajištěná náhradní výstavba ji navíc připravila i o některé obyvatele, kteří by zde bývali zůstali. Z obcí a osad v okolí Přísečnické přehrady se tak začaly stávat spíše rekreační oblasti.

I po čtyřiceti letech od likvidace Přísečnice se tak může nabízet otázka, zda se vývoj přeci jen nemohl ubírat jinak. Proti sobě totiž stále stojí dvě hodnoty: zachování obce s jejím specifickým historickým a kulturním dědictvím (potažmo též s historickým a kulturním dědictvím celé oblasti) a zajištění dostatečného množství pitné vody v podobě konkrétní vodní nádrže. Tyto hodnoty je však velmi těžké jakýmkoli způsobem porovnávat a nelze tak ani určit, zda měla být dána přednost jedné či druhé. Společenské podmínky doby minulé však zachování obcí příliš nepřály, a tak zvítězila stavba přehrady, prezentovaná též jako určitý celospolečenský zájem. Naproti tomu zachování obce jako zájem několika málo jedinců byl odsunut do pozadí. I přesto jej však můžeme mezi bývalými obyvateli obce najít i v současné době a také díky jejich úsilí a snaze zachovat na Přísečnici alespoň vzpomínku se nad touto krušnohorskou obcí vodní hladina ještě neuzavřela nadobro.

Použité zdroje

Sekundární literatura

- Binterová, Zdena: Historičtí svědkové doby v euroregionu Krušnohoří. Perštej: Zaniklé obce a města chomutovského regionu, o.p.s., 2000.
- Binterová, Zdena: Zaniklé obce Chomutovska a Kadaňska od A do Z. Chomutov: Oblastní muzeum, 2006.
- Čechura, Martin: Zaniklé kostely Čech. Praha: Libri 2012.
- Kolektiv autorů: Přísečnice zatopená, ale nezapomenutá. Chomutov: Oblastní muzeum, 2004.
- Kuča, Karel: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, 6. díl. Praha: Libri, 2004.
- Marvanová, Lenka: Poválečné dějiny Přísečnice 1945-1974. Ústí nad Labem, 2011. 79 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Jana Evangelisty Purkyně. Filosofická fakulta.
- Metodický pokyn ministerstva vnitra z 27. března 2009 k zákonu č. 133/2000 Sb. In: Ministerstvo vnitra České republiky. Dostupné na <www.mvcr.cz/soubor/0449-09-pdf.aspx>, poslední přístup 10. listopadu 2013.
- Rak, Petr: Historie a současnost podnikání na Chomutovsku, Kadaňsku a Vejprtsku. Žehušice: Městské knihy, 2003.
- Vaněk, Miroslav; Mücke, Pavel: Třetí strana trojúhelníku. Teorie a praxe orální historie. Praha: FHS UK – ÚSD AV ČR: 2012.
- Vítek, Vladimír: Inventář MNV Přísečnice 1945-1974, Kadaň: OA Chomutov se sídlem v Kadani, 1977.

Archivní fondy

- Archiv Povodí Ohře, odbor PEP, číselný kód 8.03, Vodní dílo Přísečnice
- SOKA Chomutov se sídlem v Kadani, fond ONV Chomutov, II
- SOKA Chomutov se sídlem v Kadani, Školní kroniky, obecná škola/ZDŠ Přísečnice 1945-1965, sign. Š 083a
- SOKA Chomutov se sídlem v Kadani, Školní kroniky, ZDŠ Přísečnice 1965-1972/73, sign. Š 084

Rozhovory

Ludmila Čermáková, rozhovor z 23. dubna 2012.

Jaroslava Mittágová, rozhovor z 16. července 2012.

Ema Plachtová, rozhovor z 26. července 2012.

Anna Šimková, rozhovor z 13. srpna 2012.

Karel Širlo, rozhovor z 26. července 2012.

Ema Širlová, rozhovor z 26. července 2012.

Jaroslav Štětina, rozhovor ze 7. června 2012.

Karel Voska, rozhovor z 21. srpna 2012.

Periodika

Binterová, Zdena: Záchrana památek z přísečnické oblasti. Památky-příroda-život: Vlastivědný čtvrtletník Chomutovska. 1970, roč. II, č. 4.

Bureš, Václav: Státní statek Přísečnice. Nástup: orgán OV KSČ a ONV Chomutov. 1973, roč. XIV, č. 16.

Bureš, Rudolf: Voda pohlí Přísečnici. Nástup: orgán OV KSČ a rady ONV v Chomutově. 1967, roč. VIII, č. 3.

Bureš, Rudolf: Voda je problém. Nástup: okresní noviny Chomutovska. 1969, roč. X, č. 31.

Buňata, Zdeněk: Přísečnická přehrada. Nástup: orgán OV KSČ a rady ONV v Chomutově. 1966, roč. VII., č. 23.

Černá, Eva: Výsledky archeologického průzkumu v obci Přísečnice. Památky-příroda-život: Vlastivědný čtvrtletník Chomutovska. 1979, roč. XI, č. 4.

Dobrovolný, J.: Přejde jaro přijde... . Nástup: orgán OV KSČ v Chomutově. 1965, roč. VI., č. 12.

Hudínek, J.: Přísečnice – vzorná pohraničnická obec. Nástup: orgán OV KSČ v Chomutově. 1965, roč. VI., č. 21.

Komentovaný snímek z výstavby přehrady. Nástup: okresní noviny Chomutovska. 1970, roč. XI, č. 3.

Komentovaný snímek z výstavby v Kovářské. Nástup: orgán OV KSČ a ONV Chomutov. 1974, roč. XV, č. 27.

Krčmář, Luděk: K zániku kostela Nanebevzetí Panny Marie v Přísečnici. Muzejní a vlastivědná práce. 2007, ročník 45, č. 3-4.

Pinta, Václav: Existovala přísečnická mincovna? Památky-příroda-život: Vlastivědný čtvrtletník Chomutovska. 2000, roč. XXXII, č. 1.

Přehrada v Přísečnici včas. Nástup: orgán OV KSČ a rady ONV v Chomutově. 1966, roč. VII, č. 47.

Přísečnická voda Chomutovsku. Nástup: orgán OV KSČ a rady ONV v Chomutově. 1966, roč. VII, č. 49.

Starosti před „potopou“: rozhovor s předsedou MNV Přísečnice Karlem Voskou. Nástup: okresní noviny Chomutovska. 1969, roč. X, č. 37.

Statek Přísečnice. Nástup: orgán OV KSČ v Chomutově. 1964, roč. V, č. 33.

Tři sta bytovek Vejpřtům. Nástup: orgán OV KSČ a ONV Chomutov. 1971, roč. XII, č. 33.

Voska, Karel: MNV Přísečnice ruší hřbitov. Nástup: okresní noviny Chomutovska. 1970, roč. XI, č. 1.

Výstavby oblastního vodovodu v Přísečnici. Nástup: orgán OV KSČ a ONV Chomutov. 1974, roč. XV, č. 26.

Filmové prameny, televizní pořady

Horní město Přísečnice [film], režie František Lukáš, Československo 1969, archiv autorky.

Kostel a fara v Přísečnici [film], režie František Lukáš, Československo 1969, archiv autorky.

Ochránce, 13. 10. 2013, Nechtěná změna místa narození v dokladech. TV, ČT2, 13. listopadu 2013. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10363268581-ochrance/313281381960012/obsah/285030-nechtena-zmena-mista-narozeni-v-dokladech/>>, poslední přístup 10. listopadu 2013.

Přísečnické údolí [film], režie František Lukáš, Československo 1969, archiv autorky.

Traumstadt [film], režie Johannes Schaaf, Západní Německo 1973. Sekvence zachycující demolici Přísečnice dostupná na <<http://www.youtube.com/watch?v=wJTMg4v5bBY>>, poslední přístup 10. listopadu 2013.

Internetové odkazy

Přísečnice na serveru zanikleobce.cz, dostupné na <<http://zanikleobce.cz/index.php?obec=76>>.

Přísečnické kostely a hřbitov na serveru znicenekostely.cz, dostupné na <<http://znicenekostely.cz>>.

Seznam zkratk

ČSSR – Československá socialistická republika

JZD – jednotné zemědělské družstvo

KSSPPOP – Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Ústí nad Labem

MěNV – městský národní výbor

MNV – místní národní výbor

NDR – Německá demokratická republika

ONV – okresní národní výbor

OÚNZ – okresní ústav národního zdraví

SRPŠ – sdružení rodičů a přátel školy

SKNV – Severočeský krajský národní výbor v Ústí nad Labem

SNB – Sbor národní bezpečnosti

SOA – státní oblastní archiv

SOkA (případně OA) – státní okresní archiv (případně okresní archiv)

ŘVR Praha – Ředitelství vodohospodářského rozvoje Praha

VB – Veřejná bezpečnost

VRV Praha – Vodohospodářský rozvoj a výstavba Praha

ÚÚPA ONV – Útvar územního plánování a architektury ONV v Chomutově

ZDŠ – základní devítiletá škola

Seznam příloh, přílohy

I. Celkový pohled na Přísečnici, zdroj: zanikleobce.cz

II. Fotografie z poválečné Přísečnice, zdroj: zanikleobce.cz, znicenekostely.cz, Přísečnice zatopená, ale nezapomenutá

III. Plán obce (před rokem 1945) s vyznačenými domy narátorů, zdroj: Přísečnice zatopená, ale nezapomenutá, upravila autorka práce

IV. Fotografie domů mých narátorů, zdroj: archivy narátorů, zanikleobce.cz

V. Fotografie z likvidované Přísečnice, zdroj: zanikleobce.cz, znicenekostely.cz

VI. Soudobé fotografie, zdroj: Přísečnice zatopená, ale nezapomenutá, archiv autorky práce

I. Celkový pohled na Přísečnici

Pohled na Přísečnici (před rokem 1945) od východu západním směrem, v pozadí Velký Špičák.

Pohled na Přísečnici (po roce 1945), v popředí nalevo budova školy, uprostřed kostel Nanebevzetí Panny Marie, v pozadí Rusová.

II. Fotografie z poválečné Přísečnice

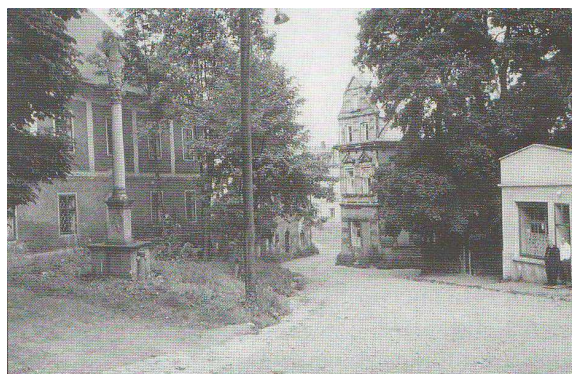
Náměstí s radnicí a kostelem v pozadí.

Náměstí, nalevo budova bývalé banky.

Hotel Ross (Lidový dům) s kinem.

Ulice u kostela, nalevo budova fary.

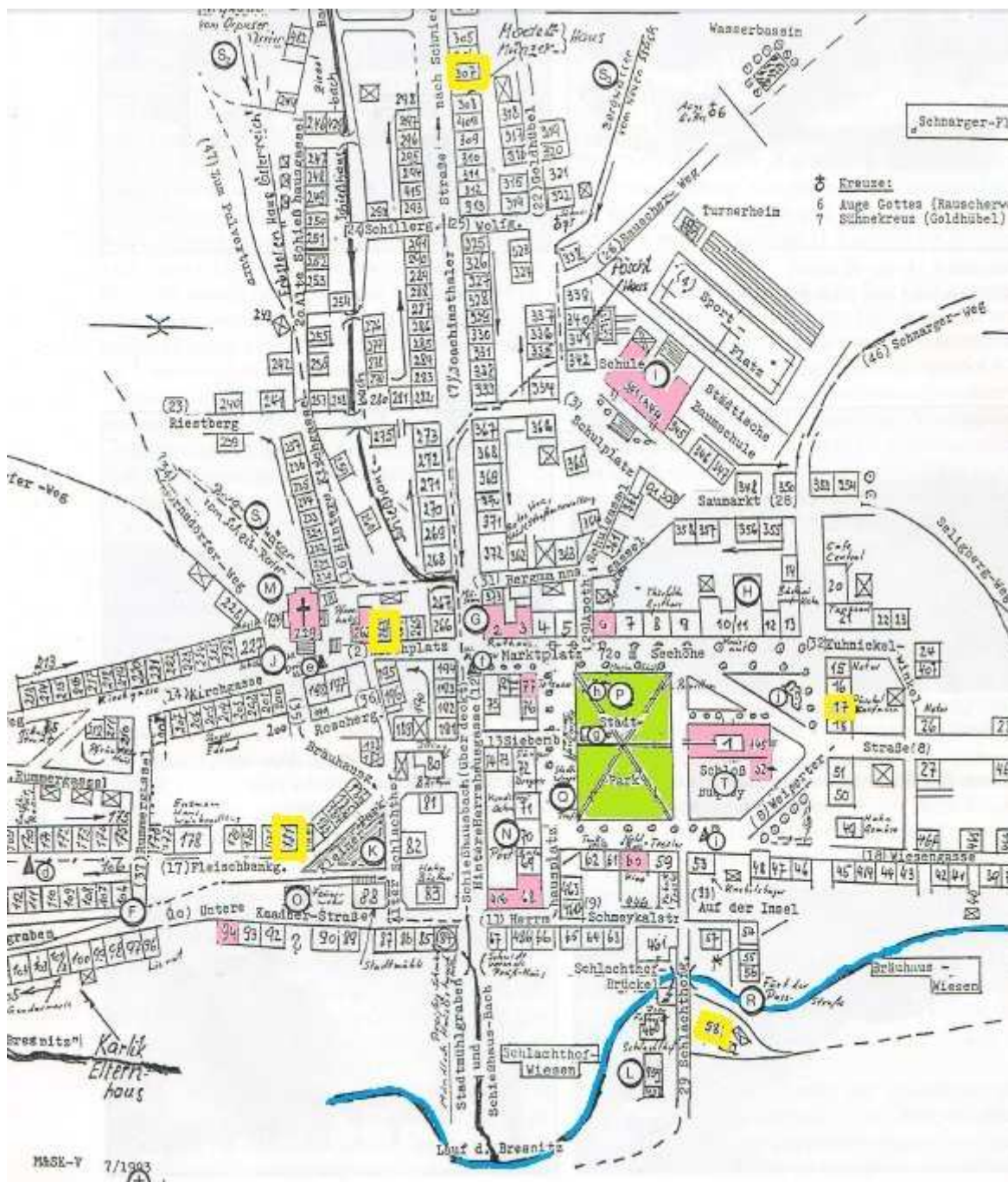

Kostel sv. Mikuláše se hřbitovem.

Hotel Herrenhaus (samoobsluha), nalevo Tosta.

III. Plán obce (před rokem 1945) s vyznačenými domy narátorů

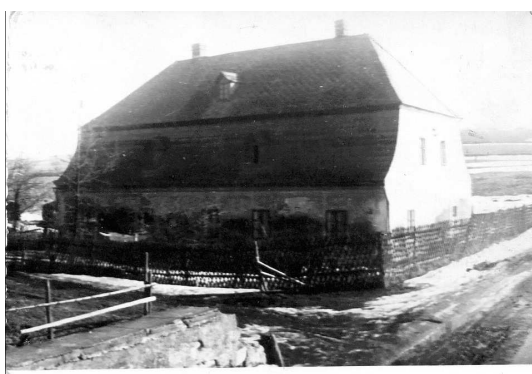

Žlutě je označena poloha domů číslo 17, 58, 181, 263 a 307. Růžově jsou zvýrazněny některé budovy (číslo popisné 1 – zámek, 2 a 3 – budova MNV, 6 – lékárna, 60 – Lidový dům, 68 – samoobsluha, 77 – bývalá banka, nyní „Ovoce - zelenina“, 94 – zdravotní středisko, 229 – kostel, 262 fara, 343/344 – škola, 416 - Tosta), zeleně park před zámek, modře Přísečnický potok.

IV. Fotografie domů mých narátorů

Dům číslo 307 (v pozadí, s hrázděným vikýřem).

Dům číslo 58, jediný obytný dům za potokem.

Dům číslo 17 na náměstí.

Dům číslo 263, za ním fara a kostelní věž.

V. Fotografie z likvidované Přísečnice

Odstřel domů na náměstí ve filmu Traumstadt. Odstřel lékárny ve filmu Traumstadt.

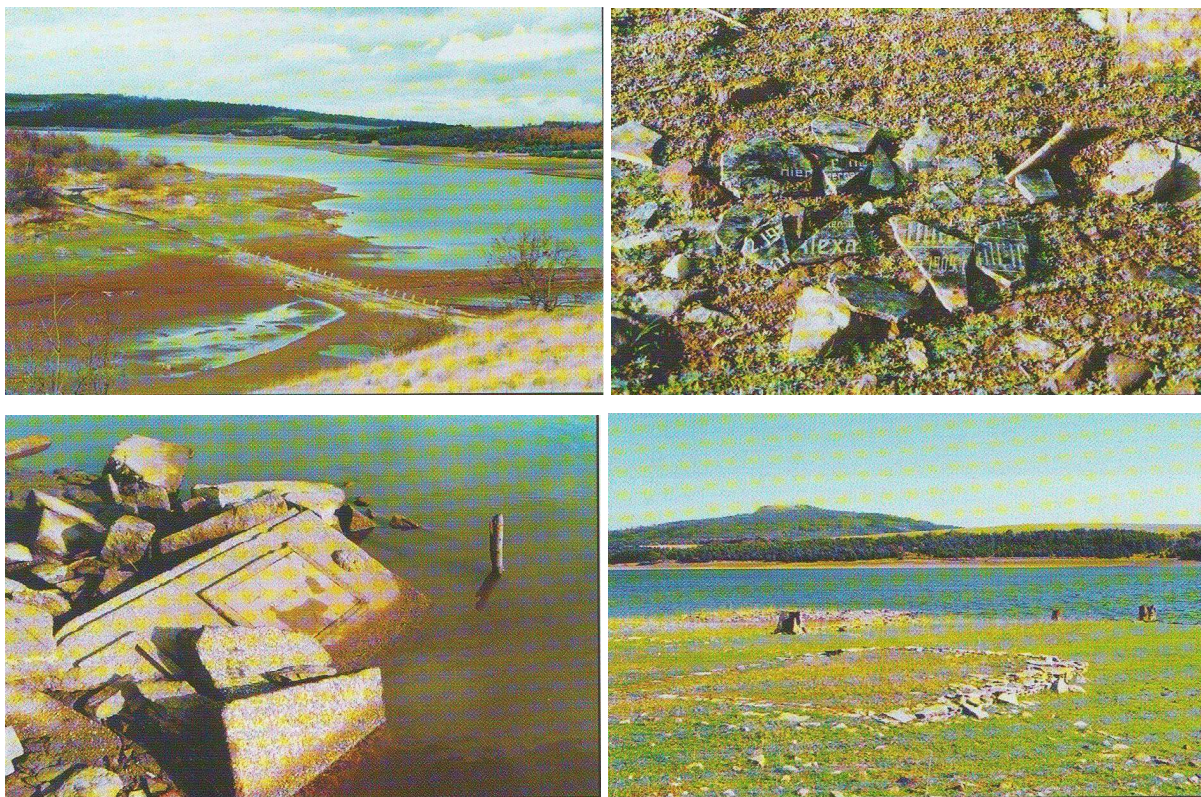

Zámek a odstřel zámku ve filmu Traumstadt, dům v levé části první fotografie je číslo 17.

Odstřel kostela Nanebevzetí Panny Marie, 1974.

VI. Soudobé fotografie

Úbytek vody odhalil silnici z Rusové do Přísečnice, pozůstatky hřbitova a jednotlivých domů.

Celkový pohled na Přísečnickou přehradu z Jelení hory, vpravo na fotografii je zachycena hráz, úplně vlevo na snímku, na samém okraji přehrady, stávala Přísečnice.